

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Disputationvm De Censuris In Commvni,
Excommunicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

Sectio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

Penna.

tiquum mihi non probetur, de quo alias. Veruntamen nec ob rationē factam discedere possum à priori sententia, quia licet fortasse sola verba Bullæ prout ponderata sunt, non cogerēt hanc tamen nihilominus intelligi esse voluntatem Pontificum, & praxim Romanam. Vnde Franciscus Penna in 3. part. Directorii, in scholio ad quæst. 92. ita scribit. Et quidē in supremo Inquisitionis prætorio S. & Romanæ generalis Inquisitionis sæpè pronuntiatum est, nec posse, nec debere Episcopos amplius virtute Concilii absoluerē occultos hæreticos in foro cōscientiæ, siue quod per processum Bullæ in Cœna Domini sit Concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. & Gregorius XIII. alias expresse declararunt. Quod etiam restatur Nauar. in Summ. capit. 27. numero 275. à qua etiam sententia non audeat discedere Simanc. de cathol. instrum. tit. num. 6.

Nauarr.
Simanc.6.
Quia pena
incurritur
ab his
casibus
absolvens.

Caietan.

Rebus.

Nauarr.

Antonin.

Secundo dicendum est, Sacerdotem, qui sine legitima facultate ab his casibus absoluit, excommunicatum esse ipso iure, & nihil facere. Hoc posterius constat, quia iurisdictionem non habet: prius autem, quia in Bulla disponitur. Sed an sit hæc censura referuata. Caiet. verb. Excomm. cap. 77. refert olim fuisse additam referuationem in Bulla Cœnæ. At nunc non extat, nec in Bullis Pij V. & sequentium, imò neque in Bulla Pauli III. quam refert Rebus. & idē ex vi Bullæ Cœnæ sine dubio non est referuata, quia nec de prioribus constat, nec iam habent vim, sed sola vltima. Addit verò Caietan. esse hanc censuram referuatam à Sixto III. in Extrauagan. Et si dominici de Penit. & remis. & illam referuationem esse generalem, & habere vim suam. At Sixtus bis repetit hæc verba: *Prætextu huiusmodi facultatis, ut id est ab ipso concessarum, quas ibi reuocaret: non est ergo referuatio illa extra illum casum extendenda. Nihilominus Rebus. hic ait, solum Papam posse ab hac censura absoluerē, quia eius est soluere, cuius est ligare. Veruntamen eo ipso, quod referuata non est, censetur concessa, iuxta capit. Nuper. de sent. excomm. Præsertim cum supra ostensum sit, censuras huius Bullæ esse à iure. Recte ergo Nauarr. numero 74. concludit, posse quemlibet ordinarium ab hac censura absoluerē. Sed an propter hoc dictum incurrantur alie pœnæ? Anton. 3. par. tit. 24. capit. 7. refert alias suspensiones, scilicet ab officio prædicandi, legendi, audiendi confessiones, & ministrandi sacramenta, quæ habentur in Bulla Pauli III. easque Rebus. ibi amplificat: sed sublata iam sunt eo ipso quod in postrema Bulla non sunt addita.*

7.

Notandum denique est in illa clausula verbum illud *presumpserit*: nam ex vi illius excusari possunt, qui ex inconsideratione, & ex ignorantia non affectata absoluerunt, iuxta generalem doctrinam superioris traditam cum Caietano in Summa verb. Excommunicatio cap. 58. & 81. Cætera, quæ in Bulla adiunguntur generalia sunt, & non indigent expositione.

DISPUTATIO XXII.

De excommunicationibus iuris Summæ Pontificis referuatis.

VT ad aliquam methodum, vel ordinem has reducamus, per libros, vel tomos iuris canonici procedemus, & vt sequamur ordinem antiquitatis, dicemus prius de excommunicationibus, quæ in Decreto continentur, postea de contrariis in an-

tiqrioribus libris Decretalium: deinde in Sexto; & sic consequenter in reliquis nullus enim ordo aptior & facilius nunc occurrit: esset enim valde difficile in certas classes personarum aut delictorum, has communicationes distribuere, & ordinare.

SECTIO I.

Quæ, & quot sint excommunicationes iuris, quas in canonibus Decreti Papæ referuauit.

QUAMVIS varia sint decreta in his, quæ à Gratiano congeruntur, quæ excommunicationis censuram continere videntur, si tamen rectè explicentur, vnicui tantum est, quod de censura excommunicationis Papæ referuata loquatur. Nam aliam excommunicationem, quam primo loco recenset Nauarrus ex capit. Nulli, 19. distinct. ipse quidem ait reduci ad primam censuram Bullæ Cœnæ, quæ est contra hæreticos. Ego verò cenfeo illam non esse censuram ipso iure latam, sed ferendam: neque esse propter hæresim, sed propter inobedientiam Ecclesiæ, nec denique esse referuatam Papæ, sed communem. Verba enim illius textus sunt, *Nulli fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta. Vnde infra subditur, Si ergo ruina sue dolore prostratus, quisquis Apostolicæ voluerit contrarie decretis.* Vbi Glossa intelligit, hunc dici esse prostratum, quia hæreticus est: & ideo exponit de illo quod dicit Ecclesiæ Romanam non esse caput, nec posse concedere canones: quam expositionem multi expostiores ibi sequuntur, citantque sententiam Damasi Papæ in capit. Violatores, 25. quæst. 1. ubi violatores canonum voluntarii, qui contra eos, aut protervè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt, blasphemare in Spiritum sanctum dicuntur.

D Veruntamen non est expositio necessaria, quia non solum propter hæresim, sed etiam propter schisma, vel propter inobedientiam contra Ecclesiæ, potest quis dici ruina sue dolore prostratus: nam esse prostratum non est esse alienum ab Ecclesiæ, neque etiam esse censura damnatum, sed est non esse communem Ecclesiæ per charitatem, & esse dignum vt ab Ecclesiâ, vel à clero eiiciatur, vt verbis sequentibus declaratur, scilicet, *Nec locum dimittere inter sacerdotes habeat, sed extorris à sancto ministerio fiat.* Quæ verba suspensionem potius, vel depositionem, quam excommunicationem significare videntur: nec incongruè, quia ad Episcopos Gregorius Papa Quartus loquebatur. Et verbum illud *fiat*, pœnam ferendam potius quam latam indicat: inferius verò de excommunicatione clare subditur, *Quia maioris excommunicationis detractione est abiciendus, & c.* non est ergo sermo ibi de solis hæreticis circa articulum vel veritatem de primatu, & potestate Ecclesiæ Romanæ: de quibus loquitur Nicolaus Papa in capit. primo, 22. distinct. sed est sermo de fidelibus, & maxime de Episcopis rebellibus præceptis Ecclesiæ Romanæ: qui & sui iurisdictione privandi, & si opus sit, excommunicandi censentur.

Et de eisdem impediētibz gēneraliter loquitur dictum capit. Violatores; qui lato modo dicuntur blasphemari in Spiritum sanctum, vel opere, vel verbo: sic enim aperte textus ipse sub distinctione loquitur, quanquam ibi nulla censura feratur. Magis possent in illo,

in illo sensu exponi verba eiusdem Nicolai in capit. A
 Si quis dogmata. 25. quæ sit. 2. scilicet si quis dogmata m-
 data, interdicta, sanctiones, vel decreta, pro Catholica fi-
 dei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione
 sceleratorum pro interdictione imminentium, vel futuro-
 rum malorum à Sedis Apostolica præside solenniter pro-
 mulgata contempserit, anathema sit. Ibi enim fertur
 manifeste sententia excommunicationis ipso iure.
 Certe est autem non omnes transgressores man-
 datorum, decretorum, aut sanctionum Ecclesiasti-
 carum ipso facto esse anathematizatos: necesse est
 ergo verbum illud, contempserit, intelligi de illo qui
 hæc cõtemnit tanquam nullius momenti, vel obli-
 gationis non solum affectu, & opere, sed etiam iu-
 dicio, & existimatione, quod non fit sine hæresi. Et
 adhuc excommunicatio illa prout ibi fertur, non
 est reservata Pontifici: & ita non est de his, quas nunc
 inquirimus.

Vnicuique ergo excommunicationis maior in antiquis
 decretis lata, & Summo Pontifici reservata, lata est
 ab Innocentio II. in Concil. Lateranensi, & habe-
 tur in ea. Si quis suadente, 17. q. 4. quam hic, quoniam
 circa materiam quotidianam versatur, latius expo-
 nere necesse est. Duas ergo partes habet decretum
 illud. In priori ponitur censura: in posteriori refer-
 uatio eius. Circa primam partem quatuor notanda
 sunt: primum est censura, quæ fertur illis verbis,
 Anathematis vinculo subiacet: quibus certum est ex-
 communicationem maiorem significari, & ex vi
 illorum verborum ipso iure imponi, quia non præ-
 cipiunt vt subiciatur, sed ipsum ius sua auctoritate
 subicit.

Secundum est contra quos hæc censura feratur;
 qui denotantur illa particula S. quis, quæ adeo est v-
 niuersalis, vt omnes in vniversum personas com-
 prehendat, quæ sunt capaces censuræ, vt omnes non
 baptizatos excludamus, & inter baptizatos solum
 Summum Pontificem: reliqui enim omnes bapti-
 zati, si causam seu culpam, propter quam hæc cen-
 sura fertur, commiserint, sub illa comprehendun-
 tur cuiuscumque conditionis, aut ordinis existant,
 siue sint femine, siue viri, siue laici, siue Ecclesiasti-
 ci, vt ibi notat Glossa, & colligitur ex capit. De mo-
 nialibus, & ca. Cum illorum, de Sent. excomm. illa vero
 particula, suadente diabolo, non limitat hæc generalitatem
 personarum, sed declarat solum necessarium esse,
 vt talis persona sit capax malitiæ, nequæ adeo ratione
 vræs: quia necesse est, vt peccare sciat, & possit: nam,
 vt statim dicemus, nisi per graue peccatum non in-
 curretur hæc censura. Si autem peccatum sit graue
 in specie hic prohibita, erit sufficiens causa huius
 censuræ: tale enim delictum semper suggestionem
 demonis fieri præsumitur: nec per illa verba aliqua
 specialis circumstantia illius delicti denotatur. Ne-
 que obstat quod pueri possint hanc censuram in-
 currere, vt supponitur in c. vltim. de Sent. excomm.
 quia ibi non dicuntur pueri qui ratione non vtun-
 tur, sed qui inter eos, qui illa vti possunt, inferioris
 sunt ætatis, saltem infra annos pubertatis.

Qui clerici gaudeant privilegio canonis.

Tertio denotantur personæ, in quarum fau-
 rem canon ille editus est, illis verbis clericum,
 vel monachum: nomine autem clerici comprehen-
 duntur omnes habentes non solum characterem
 clericalem, sed etiam primam tonsuram, dum-
 modo clericalem habitum, & coronam gestent;
 quamuis coniugati sint semel tantum, & cum vir-
 gine, vt explicatur in c. vnico de Clericis coniugatis
 in 6. Vbi etiam dicitur canonem hunc editum esse
 in fauorem totius ordinis clericalis: constat autem
 in toto hoc ordine comprehendi initiatos à prima
 tonsura vsque ad supremum ordinem, iuxta c. Cum
 coniugati, de Aetate, & qualis. Necesse est tamen vt

huiusmodi clericus non sit priuatus privilegio cle-
 ricali, nam tunc tanquam non clericus ab Ecclesia
 reputatur: & ideo nõ gaudet fauore huius canonis,
 nec comprehenditur hic nomine clerici. Huiusmo-
 di autem est in primis degradatus realiter, vt infra
 ostendemus: non vero depositus tantum verbaliter;
 & à fortiori nec suspensus, vt ibidem dicemus: ne
 que etiam excommunicatus: quia hic effectus pri-
 uandi privilegio clericali nullibi attributus est ex-
 communicationi, vt constat ex dictis supra de effe-
 ctibus huius censuræ. Et eadem ratione clericus,
 quamuis irregularis sit, sub hac voce comprehen-
 ditur, & hoc fruitur fauore, quia licet irregularitas
 priuet vsu ordinum, non tamen priuat omni priui-
 legio, quod ratione ordinis datur.

Dices, Bigamus non gaudet hoc privilegio iuxta
 dictum c. vnico de Cler. coniug. in 6. vbi cum di-
 citur clericus, qui cum viduis, & virginibus contraxe-
 runt, &c. retinere hoc privilegium, satis insinuat eos
 qui cum duabus, vel cum viduis contraxerunt, non
 retinere illud; quod solum videtur esse propter ir-
 regularitatem. Respondetur, esto hoc ita sit in illa
 irregularitate, vbi hoc est specialiter dispositum,
 non propterea esse extendendum ad omnes alias:
 nam hoc non est de ratione irregularitatis, vt sic: &
 per argumentum à simili non licet in huiusmodi
 materia extensionem facere, vt saepe dixi. Deinde
 probabile est id non esse propter solam bigamiam,
 sed tantum durante coniugio per quod talis biga-
 mia contracta est, de quo alias.

Addit præterea Nauarr. c. 27. nu. 79. clericum in-
 corrigibilem non frui hoc privilegio, & c. Cum non
 ab homine, de iudiciis. Sed res est satis controversa
 inter iuris interpretes, qualis esse debeat illa incor-
 rigibilitas, & an illa stante ipso facto absque alia
 sententia condemnatoria vel declaratoria amitta-
 tur hoc privilegium, vel necessaria sit sententia de-
 claratoria ipsius incorrigibilitatis, vel etiam oporteat
 huiusmodi clericum per iudicem Ecclesiasticum
 traditi seu remitti iudici seculari: quod nunc
 non est nobis disputandum. Probabilius tamen cre-
 dimus, regulariter loquendo, seruandam esse for-
 mam in illo capite præscriptam, nam talis clericus
 criminofus prius per iudicem Ecclesiasticum depo-
 nendus est: vnde à fortiori colligitur hanc incorri-
 gibilitatem non inueniri, nisi præcedant delicta de-
 positione digna, quæ non sunt, nisi enormia, vt in-
 fra suo loco dicemus. Deinde, si post depositionem
 adhuc sit incorrigibilis, excommunicari debet. Quod
 si adhuc sit contumax anathemate feriendus est, id
 est solenniter, & cum cæremoniis supra descriptis
 separandus ab Ecclesia. Postmodum vero, si adhuc
 sit incorrigibilis, probabile est quod Panormitanus
 ait statim absque alia sententia ipso facto priuari
 clericali privilegio.

Mihi tamen magis placet, & probabilius videtur,
 quod Cardinalis ait, necessariam esse sententiam,
 qua Ecclesiasticus iudex declaret, clericum esse pro-
 fus incorrigibilem, & sequi non habere aliud quod
 facere possit, vt eum corrigat, & emendet, nisi eum
 tradere seculari potestati. Primo, quia hæc priuatio
 clericalis privilegii est noua poena, quæ non incur-
 ritur ipso iure, nisi in ipsa lege pœnali sufficientibus
 verbis explicetur: in dicto autem capit. Cum non ab
 homine, nullum est verbum quo priuationem hanc
 ipso iure fieri satis declaretur: solum enim dicitur.
 Quod si in profundum malorum veniens contempserit,
 cum Ecclesia non habeat vltra quid faciat, per secularem
 comprimendus est potestatem. Quæ verba in rigore
 non significant secularem potestatem statim posse
 auctoritate sua se intromittere, sed quod Ecclesia-
 sticus iudex quando aliter non valet corrigere, po-
 test & debet id facere per iudicem secularem. Et sa-
 ne non expediebat aliter fieri, quia ad conseruationem
 immunitatis Ecclesiasticæ & ad tollenda dissi-
 dia in-

7.
 Clericis ubi
 gaudet cur
 non gaude-
 at hoc pri-
 uilegio.

8.
 Clericis in-
 corrigibilis
 quando pri-
 uatur pri-
 uilegio hu-
 ius canonis.
 Nauarr.
 Cap. Cum
 non ab ho-
 mine, de
 iudic.

Abb.

9.
 Cardin.

Cap. Vt
ne. de Sēt.
excom.

dia inter iudicem Ecclesiasticum, & secularem, oportuit ut hic non posset suo arbitrio potestate sua uti in clericum, donec ab ecclesiastico iudice committeretur. Quod recte etiam confirmat c. *Vt fama*, de Sēt. excom. ubi de his clericis incorrigibilibus in primis dicitur posse & debere per Ecclesiasticum iudicem sub arcta custodia detineri. Deinde additur laicum non posse huiusmodi clericum comprehendere nisi de mandato praelati Ecclesiastici, & tunc non sua, sed committentis auctoritate id facere: ergo quantumvis clericus sit incorrigibilis, etiam post excommunicationem, depositionem, & anathematizationem, adhuc habet ius Ecclesiasticum iuxta capiendi illum, & detrudendi in arctissimum carcerem: ergo donec ipse declarat se non posse, aut nolle id facere, sed illum ut incorrigibilem relinquere, non potest dici quod sit omnino privilegio clericali priuatus. Nec video fundamentum probabile ad oppositum dicendum, cum ex c. *Cum non ab homine*, non habeatur, ut ostendit.

TO.
Clericus per
sententiam
declatus
incorrigibilis,
non priuatur
omnino hoc
privilegio.

Imo addo ulterius ex hac interpretatione sequi huiusmodi clericum incorrigibilem etiam post praedictam declarationem non esse omnino priuatum privilegio clericali, ita ut hanc censuram euadat, quicumque in eum violentas manus iniecerit, nullo enim iure huiusmodi poena seu priuatio ostenditur. Nam in c. *Cum non ab homine*, limitate dicitur per secularem corrigendus esse potestatem, non ergo respectu aliorum aufertur immunitas clericatus: neque enim alibi sub his verbis absolutis haec poena fertur, neque etiam infertur ex eo, quod iudici seculari detur potestas coercendi vel iuste puniendi talem clericum: quia haec & minor priuatio immunitatis est, & necessaria ad commune bonum, & ad correctionem delictorum: Alia vero totalis priuatio immunitatis necessaria non est ad illum finem, & cum sit maior, non potest recte ex minori colligi. Quin potius additur in dict. cap. *Vt fama*, quando Ecclesia concedit iudici seculari potestatem in clericum, non posse facultatem sibi concessam excedere, neque maiorem violentiam inferre, quam defensio, vel rebellio exigat clericorum. Haec ergo exceptio de clerico incorrigibili nobis necessaria non videtur, quia quantum ad omnes alios, praeter iudicem secularem in casu sibi concessio, non est vera: quantum ad ipsum vero iudicem non est exceptio, quia licet possit punire clericum, non tamen id facit sua, sed Ecclesiae potestate, ut dicitur in dict. cap. *Vt fama*. Et ideo nec potest excedere delicti mensuram, ut insinuat in dicto c. *Cum non ab homine*, ubi legitima poena, & ideo si in hoc excedat iniuriöse, quantum ad id incurrit in hunc canonem, *Si quis suadente*: neque etiam potest talem clericum poena mortis afficere, donec realiter degraetur, quia nondum est omnino priuatus privilegio clericali: neque antea censetur Ecclesia consentire in huiusmodi poena iuxta cap. 2. de Poenis in 6.

VI.
Casus in
quibus cleri
cus incorri
gibilis post
trinam moni
tionem amitti
tur hoc
privilegio.
Ca. Corin
gita. Et in
audientia,
de Sēt. ex
com.

Dixi tamen, *regulariter loquendo*, propter speciales casus capituli *Contingit*, 2. & capit. *In audientia*, de Sēt. excom. ubi quidam clerici incorrigibiles, si post trinam monitionem sui praelati, adhuc incorrigibilitate perseuerent, tanquam non clerici habendi censentur quantum ad immunitatem, & fauorem huius canonis; de hoc enim ibi fuerat facta interrogatio. Et respondet Pontifex huiusmodi clericos de privilegio clericorum subsidium aliquod habere non debere, sed illius (inquit) efficiantur immunitatis exortores, quia pro clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda, dignoscitur instituta. Quibus locis sine dubio non requirit Pontifex aliam declarationem, vel remissionem ad potestatem iudicis secularis, praeter publicam incorrigibilitatem, & pertinaciam post trinam superioris monitionem. Hoc tamen est speciale in casibus illorum textuum, quia illi clerici non utcumque erant

criminosi, & pertinaces, sed vel deferendo clericalem habitum, vel militaria arma portando; cum tamen secundum ius vna ex cognitionibus maxime necessariis ad gaudendum hoc privilegio clericali sit deferre clericalem habitum, ut colligitur ex cap. unico de Cleric. coniugatis in 6. Estque hoc valde consentaneum rationi, qui alias daretur occasio iniquis clericis abutendi privilegio sibi concessio, ut in eisdem decretis insinuat. Est autem aduertenda differentia inter clericos in minoribus, & in sacris constitutos: nam priores, si omnino deserant habitum, vel censuram clericalem, ita ut non semel aut iterum, sed continuata consuetudine illis non utantur, statim amittunt hoc privilegium, quamdiu in illo habitu perseuerant; quod intelligendum est, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant; & alicui Ecclesiae inferuiant, aut ex licentia Episcopi ad id se praeparant, iuxta nouum ius Concilii Trident. sess. 23. capit. 6. de Reformation. At vero clerici in sacris constituti non amittunt hoc privilegium, etiam si habitum deserant, donec ter admoniti per suum praelatum incorrigibiles sint iuxta praedicta iura.

Quod tamen limitat Nauarr. capit. 27. nu. 81. Nisi quis, relicto habitu & tonsura, turpibus & enormibus actibus se immisceat; nam tunc putat non esse necessariam trinam monitionem ad amittendum privilegium clericale, quam dicit esse communem sententiam: eam vero nullo iure probat. Solet autem in fauorem illius citari capit. *Perpendimus*, de Sēt. excom. ubi Comes quidam, qui sacerdotem occiderat, suis & enormibus actibus se immiscens, dicitur non indigere Pontificis absolutione. Responderi tamen posset, ex illo textu non probari, in eo casu non incurri excommunicationem, nam statim mandat Pontifex ut conueniens poenitentia interfectoris imponatur: sed solum concludit excommunicationem illam in eo casu non referuari. Tamen, cum Pontifex non praecipiat interfectores absolui a censura, sed solum ut poenitentiam eis imponatur, satis indicat eos peccasse quidem; non tamen incurrisse hanc censuram. Item cum ac interfectores non esse remittendos ad Sedem Apostolicam pro absolutione, satis significat non incurrisse in hunc canonem, *Si quis suadente*: sed in nullo alio talis excommunicatio lata est: ergo nullam excommunicationem incurrunt. Praeterea in c. *Cum non ab homine*, de Sententia excom. expresse dicitur occisores clericorum, qui contempto clericali habitu, tyrannidi, & enormitati se inuereunde immiscunt, canone lata sententia minime coerceri, etiam si peccent, & aliter puniendi sint: ergo in eo casu amittunt clerici privilegium huius canonis.

Et iuxta decisionem huius cap. *Cum non ab homine*, censeo procedere aliam capituli *Perpendimus*. Et ex utroque simul colligi verisimile esse, quod ibi notat Abbas cum Cardinali, & aliis (quamuis etiam multi oppositum sentiant, quod Nauarrus sequi videtur) in huiusmodi casu tales clericos non amittere omnino privilegium fori, sed solum hunc specialem fauorem huius canonis, *Si quis suadente*. Nam propterea praecipit Pontifex poenitentiam iniungi illi Comiti, & ministris eius, sed ad Sedem Apostolicam remittendos non esse, quia supponit eos peccasse, quamuis censuram non incurrisset: ergo supponit illum clericum non omnino amisisse privilegium fori; nam si illud amisisset, interfectores eius nihil peccassent, quia & ille dignus erat tali poena: & Comes habuisset iurisdictionem ad puniendum illum: non ergo amittitur in eo casu omne privilegium clericale, sed solum specialis fauor huius canonis. Facilius enim potest hic admitti, quam ille, tum quia inferioris rationis est: tum etiam quia, ut insinuat in dicto capite, *Cum non ab homine*, in illo casu tollitur praedictus fauor in odium clericali excessus, & terrorem, atque correctionem similium clericorum.

ricorum, ad quem finem hæc priuatio sufficit. Neque oportet statim concedere potestatem iudicibus secularibus in huiusmodi clericis propter rationes superius insinuat. Et ex his textibus sic declaratis confirmantur ea, quæ de incorrigibilitate paulo antea dicebamus.

14. Vltius vero obseruanda sunt verba illorum textuum, vt pena hæc, seu priuatio huius priuilegii ultra exigentiam seu rigorem illorum non extendatur. Duo ergo in illis verbis requiruntur: primum est mutatio seu desertio clericalis habitus: quod expresse habetur in capit. *Cum non ab homine*, in alio vero cap. *Perpendimus*, licet non exprimitur, supponitur; & insinuat, cum de illo sacerdote dicitur, se filium Regis falso nominasse; & arma sumpsisse, &c. Secundum est, perpetratio talium delictorum: nam sola habitus desertio non sufficit, nisi iuxta formam aliorum canonum, scilicet præcedente trina monitione, vt supra dictum est. At vero, si adiungatur talia delicta, completur causa sufficiens absque alia monitione: neque è conuerso delicta sine habitus dimissione sufficerent, quia vtrumque ibi coniungitur: & materia est odiosa, & restringenda. Et ob eandem causam non est hoc extendendum ad alia delicta, præter ea quæ ibi numerantur illis verbis. Tyrannidis, & enormitati seu uerecunde immiscent: & illis, *Arms acceptis*, seditionem fecit, & guerras; & infra, *Non propulsando, sed inferendo iniuriam suis occisus*. Quæ verba omnia indicant delicta contra iustitiam, & contra pacem Reipublicæ, idque cū seuitia, & grauibz iniuriis: & ideo solum in his casibus amittitur priuilegium hoc: nam cum hæc sit pena, non est extendenda extra casum in iure expressum.

15. Atque eodem modo addere possumus exceptionem aliam, ex capitulo unico de Vita & honest. cleric. in 6. vbi clericis, qui se locutores, seu goliardos faciunt, aut bufones, si per annum id muneris exercent, ipso iure priuantur priuilegio clericali. Quæ pena etiam est propria illius delicti, & ideo non est ad alia extendenda propter similitudinem rationis, etiam si illa grauiora esse videantur, vt recte notauit Abbas in dicto cap. *Perpendimus*, numer. 8. In illo autem capite non postulat dimissio habitus clericalis, sed solum delictum tale cum perseverantia eius per annum: & tunc etiam non requiritur trina monitio, sed sufficit factum ipsum cum annua pertinacia contra illam legem, vt ipso facto illa pena seu priuatio incurratur, vt ibidem deciditur. Additur vero, etiam posse penam illam incurri ante lapsum vnius anni, si tamen trina monitio à superiore facta præcedat: nam tum etiam si tantum per mensem v. g. artem illam quis exerceat, & intra illud tempus ab Episcopo ter admoneatur vt illam omittat quæ primum post tertiam admonitionem illa exercuerit; & se se pertinacem in illo delicto perpetrando ostenderit, ipso facto carebit omni priuilegio clericali, vt ibi dicitur. Et hæc exceptio ostendit elapso anno non esse necessariam monitionem.

16. Aduertit autem Nauarrus tam in hoc, quam in præcedentibus casibus hanc trinam monitionem faciendam esse cum intervallo aliquorum dierum; neque sufficere vnā monitionem pro tribus. Quæ fuit sententia Glossæ in Clement. l. verb. *Tertio*, de Vit. & honest. cleric. quam sequuntur Abbas & alii, tam ibi, quam in cap. finali extra eodem. Et quantum ad posteriorem partem, scilicet quod non sufficiat vna pro tribus, mihi videtur res indubitata, quia hoc nullo iure est expressum: & alioqui materia odiosa lenienda est quoad fieri possit; & quoad eam partem, in quo aliquem fauorem continet, amplianda. At in præfenti, hæc trina monitio pertinet ad fauorem rei, & suauitatem legis, & penæ: ergo, cum lex requirat trinam monitionem; & nunquam dicat sufficere vnā pro tribus, cum omni

A proprietate seruanda est. Quantum vero ad alteram partem de intervallo aliquorum dierum, res est minus certa, nam Gloss. hoc sumpsit ex capite *Sacro*, de Sententia excommunicationis, & cap. *Constitutionem*, eod. tit. in 6. vbi non de hoc casu, sed de monitionibus ad excommunicationem requisitis sermo est, & ita solum potest inde sumi argumentum à simili, seu à paritate rationis, quod non videatur efficax: nam ibidem dicitur, vt in causa excommunicationis vna monitio pro trina possit sufficere: & quoad hoc non credimus argumentum à simili valere; cur ergo valebit quoad alteram partem? Responderi potest, partem illam de illa monitione pro trina ad rigorem pertinere, & ideo non extendi ad alios casus: alteram vero de interponendis aliquibus diebus inter monitiones esse fauorabilem, & ideo extendi posse ex similitudine rationis. Erit autem extensio facienda cum additione dictæ *Constitutionem*, scilicet. *Nisi facta necessitas alter ea* (scilicet interualla) *sua seueritate moderanda*. Quæ supra in proprio loco late exposuimus. Atque ita intellecta hæc sententia est per se consentanea rationi: nam iura, quæ in præfenti exigunt monitionem, volunt vt aliquod tempus ad emendationem concedatur: ergo cum id sit morali & humano modo intelligendum, saltem requiritur, vt aliqui dies inter monitiones interponantur. Et præterea addendum est ex dict. Clement. prima, necessarium esse fieri has monitiones, non tantum in generali, sed etiam speciali & expresso nomine talis personæ: hanc enim vim habet verbum illud *Nominatum*, in dicto textu positum, vt ibi Glossa & Doctores aduertunt. Et licet fortasse in aliis textibus non habeatur, tamen illa videtur declaratio generalis ad omnes similes casus, tum propter illam rationem, quod hoc ad fauorem spectat: tum etiam, quia cum hæc pena ipso facto ex vi legis inferatur: & nihilominus lex ipsa requirat trinam monitionem ab homine faciendam, merito intelligitur loqui de monitione speciali, nam generalis per ipsam legem fiebat.

Et iuxta hæc existimant aliqui habere locum in hoc casu decisionem textus in capitulo finali de Vita & honestate clericorum. Quod sentit Nauarrus illud allegans dicto numer. 80. Existimo tamen textum illum non procedere in præfenti: neque excusare illum, qui clericum talem percussit quominus in sententiam huius canonis incidat. Nam ibi est sermo de clericis, qui prætermisissis diuinis officiis, secularibus negotiationibus insistant: de quibus sentit Nauarrus, quod si post trinam admonitionem non resipiscunt, ita manent priuati priuilegio clericali, vt, si quis in eos violentas manus iniecerit, non incurrat hanc censuram. Sunt autem verba illius textus, *Cum factis priuilegiis abijciant clericale, tu quominus, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & consuetudinibus patriæ, subiaceant, non desinas eo dem*. Ex quibus verbis colligi non potest huiusmodi clericos priuari clericali priuilegio quoad personas, sed tantum quoad facultates suas, vt patet ex illis verbis, *De facultatibus suis*, & ex præcedentibus in ipsa eius propositione, seu interrogatione, scilicet, *Nolunt statuti patriæ, quibus expedit, sicut laici se uentur in negotiationem suarum quæstibus subiicere*: ergo illud extendi non debet ad priuilegium personæ, tum quia illa est pena, ideoque restringenda potius, quam extendenda: tum etiam quia nemo dicit, huiusmodi clericum ita amittere priuilegium fori propter illam negotiationem, vt possit à seculari iudice puniri propter quodlibet delictum: ergo nec etiam amittere fauorem huius canonis, qui ad personam, & non ad facultates pertinet. Tum denique, quia illa duo valde diuersa: & in iure separantur, vt patet ex Clement. l. de Vit. & honest. cleric.

Qui textus etiam est in materia præfenti consideran-

17. An clericus, qui secularibus negotiationibus insistit, hoc priuilegio priuatur. Cap. fin. de Vit. & honest. cleric. Nauarra

22.

Clerici ex-
ercentes of-
ficiū car-
nificum
macellario-
rū, aut ta-
bernariorū
an hoc pri-
uilegio pri-
uentur.

derandus : prohibetur enim ibi clericis ne carnifi-
cum, seu macellariorū, aut tabernariorū officiū
publice & personaliter exercent : quod, si post tri-
nam monitionem non destiterint, vel tale officiū
iterum resumpserint, priuantur priuilegio clericali,
cum quadam tamen moderatione : & distinctione :
nam, si coniugati sint, omnino priuantur, siue ton-
suram aut habitum ferant, siue non : & ideo qui in
illos violentas manus iniecerit, non incurret. At ve-
ro, si non sint coniugati, subdistinctione fit : nam vel il-
li exercentes tale officiū, habitum clericalem de-
serunt, & tunc omnino priuantur : vel retinent cle-
ricalem habitum, & tunc solum in rebus clericali
priuilegio priuantur. Quapropter qui in eos violentas
manus iniecerit, censuram huius canonis non ef-
fugiet, quia hic fauor ad priuilegium personæ, non
rerum pertinet. Idem ergo dicendum censo in ca-
su dicti c. finalis.

*De monachis gaudentibus priuilegio
Canonis.*

19.

P Ræter clericos, gaudent hoc priuilegio mona-
chi, vt in prædicto textu dicitur. Licet autem
monachus stricte sumptus distingui soleat à clerico
regulari, ibi autem pro regulari vel religioso sumi-
tur, vt constat ex capit. Cum illorum, de sententia ex-
communicationis, comprehenditq. personas reli-
giosas vtriusque sexus, vt de viris per se constat, &
de feminis id supponitur in capit. De monialibus, de
sententia excommunicationis. Item comprehen-
duntur non tantum religiosi professi, sed etiam
conuersi, etiam illi qui propriam professionem non
emittunt, vt patet ex capit. Non dubium, capit. Ex-
tenore, capit. De monialibus, de sententia excommuni-
cationis. Comprehenduntur præterea nouitii, licet non
dum religiosi sint, sed in via ad religionem profi-
tendam. c. Religiosi, s. Quamuis, de sententia excommuni-
cationis. 6. Ex quibus à fortiori constat, comprehendi
etiam omnia membra religionum, siue solemnem
professionem emiserint, siue tantum vota simplicia
à Pontifice approbata, per quorum emissionem ve-
ri religiosi efficiuntur.

20.

Dubitatum vero in primis est de personis Tertij
habitus Sancti Francisci, vel Sancti Dominici : Ca-
retanus enim capit. 10. dicit non frui hoc priuilegio,
quia non sunt Clerici, nec religiosi, nec nouitii, nec
conuersi religionis, & ita non possunt nomine mo-
nachorum comprehendi. Nauarrus autem cap. 27.
num. 79. dicit hoc esse posse verum iuxta ius com-
mune, non tamen iuxta priuilegia, & consuetudi-
nem, ac stilum Ecclesiæ Romanæ : citatque Rotam
& Felinum, qui affirmant, si huiusmodi gregatim
viuant, & habitum religionis portent, frui hoc pri-
uilegio. Et hanc sententiam existimo veram, non so-
lum propter priuilegia, sed etiam quia sub nomine
monachi, iuxta intentionem & interpretationem
iuris, in dicto canone comprehenduntur. Non enim
pro solis religiosi vere professi accipitur, sed etiam
pro omnibus, qui secundum aliquem modum
participant illum statum : ita vt secundum illam par-
ticipationem sint Deo dicati, & deuoti iuxta mo-
dum loquendi Ioannis Papæ in capit. Quisquis, 17.
quæst. 4. vbi dicit sacrilegium committere qui iniu-
riam facit clericis, vel Monachis, siue Deo deuoti. Et si-
milis modus loquendi habetur in capit. Duo sunt, 12.
qu. 1. Quia ergo hæ personæ sunt Deo dicatæ secun-
dum quandam participationem talis religionis ab
Ecclesiâ approbatam, etiam si proprietarium reli-
giosorum non habeant, nec per vota ligati sint, sub
latitude Ecclesiasticarum personarum compre-
henduntur, & sub Monachorum nomine in prædi-
cto capite continentur : Cui expositioni fauent alia
iura, quæ declarant sub nomine monachorum con-
uersos comprehendendi, cum tamen conuersi proprie

A religiosi non sint, quia sunt Deo dicati secundum
talem modum, quo religionem participant. Nam, vt
recte aduertit Panor. & ex modo loquendi iurum
ostendit in dicto capit. Nulli dubium, de sent. excom.
illa decreta non cōdunt nouum ius, seu nouum pri-
uilegium his personis concedunt, sed declarant in-
tentionem, & amplitudinem illius canonis. Si quis fa-
dente. Quod si obiciatur, quia canon ille poenalis
est, & ideo debuiſſet potius stricte exponi : respon-
detur, quoad hanc partem potius esse fauorabilem,
& in causa maxime pia, & religiosa, & ideo potius
esse latissime interpretandum.

Et iuxta hæc principia potest definiri alia dubi-
tatio de Eremita, an gaudeat hoc priuilegio. In qua
Angelus verbo Eremita, nu. 3. partem negantem re-
net cum Ioanne de Lignano. in Clem. Per litteras, de
præbend. Qui asserit hos esse laicos, & manere sub
regali, seu imperiali iurisdictione. Quod etiam se-
quitur Summa Rosella. Contrarium tenet Glossa
in capit. Qui vero, 16. quæstio 1. argumento illius tex-
tus, in cuius initio dicitur, Qui vere, pure, & solitariam
eligunt vitam, digni sunt conuenienti honore. Sed hæc
verba valde generalia sunt, vt ex eis possit quidquid
colligi. Hanc vero opinionem sequitur Syluester
verbo Eremita, nu. 2. Armilla ibidem, & Nauarrus,
c. 27. num. 79. Hi vero tres auctores cum Archidia-
cono requirunt, vt huiusmodi Eremita astrictus sit
alicui regule religiosæ, vel subditus alicui superiori
Ecclesiastico, qui gaudeat hoc priuilegio. In qua
limitatione prior pars per se nota est, quia ille vel
erit religiosus, vel saltem conuersus. Secundam au-
tem partem ipsi non probant, neque declarant an
requiratur quod illa subiectio ad talem superiorem
sit ex voto obedientiæ, vel sufficiat ex propria vo-
luntate, vel saltem ex communi aliqua lege Eccle-
siæ : illa ergo limitatio subobscura est, & si aliquo
probabili modo explicetur, incidit horum aucto-
rum opinio in præcedentem, vt patebit.

Quapropter stando in rigore iuris mihi prior
sententia magis probatur cum Panor. in capit. 2.
de For. comp. numer. 10. Qui recte dicit in huius-
modi personis nihil esse, quod eas faciat Ecclesiasti-
cas, & exemptas à temporali iurisdictione. In quo
sane inconstanter videtur loqui Angelus supra,
dum concedit, eremitam esse personam Ecclesia-
sticam, & de foro Ecclesiæ, & negat frui hoc pri-
uilegio, cum tamen paulo superius, vt probat hunc
non gaudere hoc priuilegio assumat esse personam
laicam, & Imperatori subiectam. Hoc tamen intel-
ligendum est de Eremitis, qui vagi, dicuntur, qui
nec definitum, aut firmum vitæ modum, neque a-
liquam specialem obligationem Ecclesiasticam ha-
bent : nam, licet ex tempore, vel loco vitam qua-
si monachalem exercent, vel alicui loco sacro de-
seruiant, non propterea Ecclesiastica persona sunt
aut exempti sunt à temporali iurisdictione. At vero,
si ex speciali obligatione, & quasi traditione alicui
loco sacro dicati sint cum speciali subiectione ad Ep-
iscopum, siue ex voto, siue ex pacto, siue ex tali
munere quasi spiritali proueniat, tunc probabile
est huiusmodi Eremitam comprehendendi in hoc ca-
none tanquam personam specialiter Deo dicatam,
seu deuotam. Et fortasse huiusmodi sunt qui dicun-
tur Conuersi Ecclesiarum, à Panormitano supra qui
dicuntur etiam hoc priuilegio gaudere iuxta Gloſ-
sam in dict. c. Non dubium.

Quæ sint manus violentæ.

Quarto loco explicanda est actio, seu causa, ob
quam hæc censura imponitur, quæ illis ver-
bis explicatur, Manus violentas iniecerit. Qui-
bus significatur hanc esse debere actionem iniu-
riosam circa talem personam, in facto seu opere
consistentem. Quamuis enim violentum physicum
loquen-

loquendo, sit omne id, quod est contra internam A inclinationem, & hoc modo mors extrinsecus illata, licet iusta sit, violenta dicatur; tamen moraliter loquendo, de actione sacrilega, de qua textus hic loquitur, proprie dicitur violenta manus quæ non solum naturæ, sed etiam iustitiæ repugnat: & ideo merito de huiusmodi violentia textum hunc interpretamur. Oportetque ut iniuria versetur circa ipsam personam Ecclesiasticam, & per aliquem exteriori actionem fiat, ita ut sit offensio in persona, de qua quid sit fufe tractat Bartolus in l. locatio, §. Quod illicite, numer. 5. ff. de Publicanis & vectigalibus, & Innocentius in capit. Nuper, de sententia excommunicat. Resolutio vero est, quod debet talis actio contingere ipsam personam, vel res aliquo modo adherentes illi, ita ut ei vis inferatur. Et ita excluduntur omnes actiones iniuriolosæ, quæ non sunt ipsi personæ in seipsa, sed in rebus eius: vel aliis personis illis adiunctis: nam canon dicit, *Manus violentas in clericum, vel monachum.* Vnde qui manus infer violentas in personas coniunctas, ut familiares, aut seruos clericum in iniuriam & odium eius: item qui per violentiam accipit bona eius, non ipsius personæ vim inferendo, sed custodibus, vel domui eius, ex vi huius canonis non incurrit censuram, quidquid sit de aliis legibus. Rursus qui verbis, quantumvis contumeliosis, iniuriam inferat clerico non incurrit hanc censuram, si ad opus manuum non perueniat: quia ex vi dictorum verborum talis iniuria non comprehenditur, ut per se notum est. Tertio qui aggreditur clericum, & lapidem, verbi gratia in eum proiecit, aut quamcumque aliam actionem ex se percussuram, ut sic dicam, in ordine ad illum exercet, si de facto non attingit personam eius, nec ledit, non incurrit: quia, licet voluerit, & attentauerit violentas manus in eum iniicere, de facto tamen non iniicit: & hæc censura tantum lata est in eum qui iniicit: ut autem supra diximus, donec actio exterior consummatur, sub ea proprietate, quam verba legis requirunt, censura non incurritur. Quin potius, licet actio violenta attingat aliquam ex parte personam clericum: si tamen ita leuiter attingat, ut ex vi talis percussione non sufficiat ad peccatum mortale: non incurritur hæc censura; etiam si alias ex intentione operantis sit peccatum mortale: quia excommunicatio non incurritur, nisi propter peccatum mortale externum: illa autem percussio, ut exterius sit, non est peccatum mortale, licet intentio operantis fuerit culpa mortalis, quia illa malitia potius interior quam exterior existit. Cuius signum etiam est, quia ex vi illius iniuriæ non tenetur percussus ad aliquam satisfactionem, vel restitutionem, quia nimirum licet iniuria fuerit ex voluntate peccaminosa mortaliter, non habuit actum exteriorem proportionatum, & satisfaciendi obligatio oritur ex actu exteriori & non ex interiori solo: idem ergo est proportionaliter de censura. Quod late tractauimus supra de causis censuræ, & in præsentem docent Caietanum verbo *Excommunicatio*, capit. 10. & Nauarrus capit. 27. numer. 85. & 87.

Quæri vero hic potest, an oporteat huiusmodi actionem externam esse peccatum mortale ratione corporalis læsionis, seu nocimenti, vel sufficiat ratione inhonorationis: hæc enim iniectio violenta manuum ob grauitatem nocimenti in bonis corporis, vel in honore potest habere grauitatem peccati mortalis. Et quidem, quando corpus ipsum grauius percussus tunc propriissimè committitur grauis iniuria hic prohibita, ut per se notum est: & ideo tunc nulla ratio dubitandi est, quin incurrat hæc censura. Contingit autem interdum ut actio exterior in ratione percussione corporalis nullius momenti sit, nihilominus tamen apud omnes æstimetur grauis iniuria in detrimentum honoris, ut

verbi gratia, si virga leuiter aliū attingat, aut quassata arundine: de huiusmodi ergo actione dubitari potest, an ad hanc censuram incurrendam sufficiat. Et ratio dubii est, quia iniicere manus proprie & in rigore significat actionem aliquam violentam circa corpus, non circa honorem vel famam: & ideo dicebamus contumelias, quæ verbis proferuntur sub hac lege non comprehendi: illa autem actio violenta ut versatur circa corpus, non est grauis: quod autem, ut versatur circa honorem, grauitatem habeat, videtur esse intra vltra intentionem & latitudinem huius legis. Et confirmatur, nam interdum homines æstimant ut grauem iniuriam quod alter tentet percutere, etiam si non percutiat, ut verbi gratia, quod eleuet manum ad dandum alapam, aut quædam arundinem, aut virgam in alium iniiciat, quamuis B illud non attingat: certum est autem eum, qui hæc tantum fecit circa clericum, non incurere hanc censuram: ergo signum est ad eam non attendi grauem læsionem in honore, sed in percussione.

In hoc dubio mediam quandam viam tenendam censeo, & extrema prudenter esse vitandam. Nam, ut incuratur hæc censura, non oportet corporis percussione talem esse ut illud grauius lædat: nam hoc manifeste falsum est, & contra omnium Doctorum sententiam, & contra vim verborum canonis: nam sine graui læsione corporis potest quis violentas manus in alium iniicere, quam graui iniuria, quæ sit non solum contra honorem, sed etiam contra immunitatem (ut sic dicam) proprii corporis, seu contra ius, quod vnusquisque habet in corpus suum: quod videtur hic canon prohibere voluisse in Ecclesiasticis personis ut videtur expresse exponi ab Innocentio III. in capit. Nuper, de sententia excommunicat. in illis verbis. *Quamuis per eorum factum corporis alio læsio non fuerit subsecuta, citra quam violentia sapimus circa clericos nequiter perpetratur.* Vnde, ut ibidem dicitur, propter hanc causam violenta detentio, seu incarcerationio, etiam si ob læsionem, aut nocumentum corporale, vel temporale, non videatur graue damnum inferri; nihilominus sufficit ad hanc censuram contrahendam, quia est violenta iniectio manuum, cum graui iniuria circa corpus ipsum. Et similiter violentè eripere de manibus clericum suam, quam ipse iuste retinet ac defendit, est sufficiens causa ad incurrendam hanc censuram, etiam si res ipsa, quæ eripitur, parui momenti sit, quia licet in ratione furæ, aut nocimenti in rebus fortunæ illud non sufficeret ad peccatum mortale, tamen in ratione corporalis violentiæ, sufficit ad grauem iniuriam repugnantem iuri quod vnusquisque habet ad liberum sui corporis vsum, quamquam inde non resultet grauis læsio aut nocumentum in ipso corpore.

Aliunde vero non satis est quod iniuria sit grauis contra honorem, etiam si non verbis, sed aliqua actione exteriori fiat, ut recte probat vltima ratio facta, quod hæc iniuria interdum consummatur in ratione inhonorationis absque violenta manuum iniectio in ipsammet personam Ecclesiasticam, ita ut illam attingat: sine quo tactu non consummatur actio, propter quam hæc censura imponitur, ut constat ex verbis, & omnium interpretatione: At vero si actio violenta personam ipsam attingat, licet contactus physice consideratus leuissimus sit, si tamen secundum moralem existimationem sufficiat ad grauem iniuriam contra honorem & reuerentiam debitam tali personæ, opinor sufficere ad incurrendam talem censuram: quia in omni rigore & proprietate comprehenditur sub verbis canonis. Est enim illa satis violenta manuum iniectio, & moraliter reputatur grauis: neque ius hoc distinguit an illa grauitas oriatur ex respectu ad honorem, vel aliunde: neque est a nobis limitandum,

25.
Dubii ene-
datio.

Ca. Nuper
de sent.
excomm.

26.

Barth.

21.

remittit

et prius

to gaudet

unt.

rima a

ius

angelus

nam de

signan

22.

Cyprian

de iura

23.

Dubium

latus

24.

Excomm.

Nauarr.

25.

Excomm.

26.

Excomm.

27.

Excomm.

28.

Excomm.

29.

Excomm.

30.

Excomm.

31.

Excomm.

32.

Excomm.

33.

Excomm.

34.

Excomm.

35.

Excomm.

36.

Excomm.

37.

Excomm.

38.

Excomm.

39.

Excomm.

40.

Excomm.

41.

Excomm.

42.

Excomm.

43.

Excomm.

44.

Excomm.

45.

Excomm.

46.

Excomm.

47.

Excomm.

48.

Excomm.

49.

Excomm.

50.

Excomm.

51.

Excomm.

52.

Excomm.

53.

Excomm.

54.

Excomm.

55.

Excomm.

cum in hac parte fauorabilis sit personis Ecclesiasticis. Accedit, quod unusquisque habet ius in suum corpus, ut ab alio contingi non possit etiam leui contactu in grauem detrimentum sui honoris: & ideo etiam si grauitas illius iniuriæ ex respectu ad honorem oriri videatur, proxime tamen consistit in ipsamet corporis percussione, qualiscumque illa sit: est ergo sufficiens talis actio ad censuram incurrendam.

27. Prudenter verò expendere oportet, an talis actio secundum communem prudentium hominum estimationem clerico iniuriola sit, & contra honorem eius. Interdum enim fieri potest ut inter laicos, vel milites talis actio existimetur grauis & contra honorem, respectu verò personæ religiosæ quasi nihil habeatur: vel è contrario, actio quæ circa personam vulgarem esset leuis, circa personam Ecclesiasticam ob reuerentiam illi debitam, sit grauis irreuerentia & iniuria. Vnde regula, qua vtuntur Caietan. & Nauarr. quod iniuria, quæ est leuis circa aliquem, non est sufficiens ad hanc censuram incurrendam etiam si fiat clerico, non est simpliciter vera: nam propter circumstantiam personæ clerici fieri potest, ut actio sit peccatum mortale, quæ circa laicum non est: sed intelligenda erit cum proportionem, scilicet quod quamdiu manet intra latitudinem leuis iniuriæ, non sufficit ad hanc censuram.

28. Præterea est animaduertendum, quamuis hæc iniuria à manu denominatione acceperit, quia manus est instrumentum instrumentorum, ut Caietan. non notauit: non esse tamen necessariū ut per ipsam manū immediatè exerceatur actio, vel attingatur Ecclesiastica persona, sed sufficit mediate attingere, ut per enssem, virgam, lapidem, &c. Imò nec semper necesse est, ut manus interueniat, nam si pedibus percussat satis erit: est enim illa appellatio iniectio- nis manuum quasi metaphora quædam, qua significata est omnis huiusmodi corporalis iniuria, vel (ut Dialectici aiunt) aliud est, vnde nomen sumptum est, aliud ad quod significandum impositum est: sapientem vniuersalius est significatum, quam ratio, seu ethymologia nominis: & ita in præfenti iuxta communem interpretationem.

29. Rursus, ex parte Ecclesiasticæ personæ, cui iniuria infertur, necesse non est ut manus violentæ aliquam partem corporis eius immediatè attingant: satis est enim si attingant vestem, aut pileum, vel aliquid simile, dummodo alias actio grauitè iniuriola sit. Imò etiam si contractus versetur circa rem aliam continentem vel deferentem talem personam, si violentia redundet in ipsam personam, id sufficit ad hanc censuram, ut si apprehenso fræno equi, quis violentè detineat clericum incedentem, id satis erit ad incurrendam hanc censuram; ut si existentem alicui extrinsecus ita claudit, ut vel omnino exire non possit, vel non sine magno pudore: nam illa est violenta detentio ipsius personæ; & sic de aliis similibus, quæ à simili vel æquali ratione colligunt omnes Doctores ex dicto capit. Nuper, ut videre licet in Innocentio, Panormitano, & aliis ibi; & Richardo, in quarto distinctione decima octaua, articulo vndecimo, quaestione quinta, Antonino, tertia parte, titulus 24. cap. primo, vbi multa alia ponit exempla.

30. Vnum simile præcedentibus est, si aliquis clericum obfideat in domo, vel castro, neque illum exire permittat, non ut illum in custodia teneat, sed ut pudore afficiat, vel quid simile. Refertque sententiam Innocentii negantis in eo casu incurri hanc censuram, quia tunc non infertur violentia personæ aut rebus inhaerentibus ipsi. Sed hoc ita generatim (ait) absque distinctione non rectè dictum est, quia tunc fit violentia personæ; & quamuis illa detentio non ordinetur ad poenam aliam inferendam, vel

actum iudicalem exercendam, & ideo non dicatur incarceration, aut custodia; tamen re vera est iniuriola detentio: nec excusatur à graui iniuria propterea quod fiat ad pudorem personæ, nam potius hoc ipsum aggrauat iniuriam. Et ideo ipse Antoninus distinguit: nam vel obfessio est propter personam ut illis vis fiat, & tunc ait incurri censuram quod mihi probatur propter rationem factam. Aut fit propter castrum habendum: & tunc ait non incurri: nullam vero adducit rationem. Potest tamen hæc reddi, quia tunc non infertur vis absolute, quia non est absoluta detentio, sed quasi conditionata, scilicet, nisi castrum tradat, vel quid simile. Sed in hoc distinctione opus est, quia licet obfessio sit propter castrum obtinendum, si sit iniuriola, existimo incurri hanc censuram: quia tunc violentia infertur personæ in ordine ad rem, aut possessionem eius iniuste auferendam: ergo id satis est ad hanc censuram contrahendam. Sicut qui violentè detinet clericum, solum ut vestibus, aut pecunia eum spoliè absque alio documento corporis, hanc censuram incurrit. Item qui clericum in aliam custodiam iniiceret donec castrum traderet, sine dubio incurreret in xta c. Nuper: sed prædicta obfessio intra ipsum castrum est moralis quædam incarceration: ergo, etiam si fiat propter castrum eripiendum iniuste, incurratur hæc censura. At vero, si obfessio sit iusta, & per bellum iustum, tunc haberet locum opinio Antonini, cum enim tunc non fit peccaminosa, non potest esse ratio censuræ, de quo plura statim.

Aliud exemplum est de eo, qui cogit clericum ut exeat de fundo, aut vinea per metum. Innocentius enim negat tunc incurri censuram. Antoninus, vero cum Ioanne de Lignan, distinguit de metu reali, & verbali: & quando est verbalis tantum ait veram esse sententiam Innocentij: quia dum in verbis consistit, non peruenitur ad manuum iniectio- nem: quod secus est, quando metus est realis. Sed in rigore sententia Innocentij vera est; & alij fortasse solum in modo loquendi ab eo differunt: nam aliud est metus, & aliud violentia: vnde si præcise sitatur in metu, & non inferatur vis, siue id fiat verbis, siue aliis actionibus, non incurritur, quia non iniiciuntur manus violentæ. At vero, si metus fundaretur in aliqua actione violenta circa personam, ut verbi gratia, si per aliquam vim leuem extraheretur, comminando illi mortem, si resisteret, tunc iam incurreret talis censura, quia non est purus metus, sed admixta violentia. Et iuxta hæc procedit quod Caietan. in summa cap. 10. de Excommunicat. dicit, præcipere exilium clerico, aut quod intra aliquos terminos se contineat, non esse sufficientem causam huius censuræ, quia non est violenta manus: neque talis clericus simpliciter cogitur ad talem actum, & potest, si velit, non seruare tale præceptum, cum ini- quum sit: quod, si non audet propter aliquam comminationem, iam illa detentio non est propter vim, sed propter metum. Donec igitur ad iniectio- nem manuum perueniatur, non est posita sufficiens causa huius censuræ.

E Alius casus est de eo, qui furatur vestes Ecclesiasticæ personæ dormientis: de quo Innocentius negat incurrere, quia tunc non infert violentiam personæ, sed purum furtum committit. Et potest hoc confirmari, quia si clericus haberet duplicatas vestes, qui vnam furaretur illo dormiente, vel abiente, non incurreret hanc censuram: ergo si vnam tantum habeat, & illam quis furetur, non propterea incurreret. Et in hoc videtur esse magna differentia inter eum qui spoliatur vestibus clericum vestitum, vel furatur vestes iam nudati: quia illud prius non fit sine aliqua violentia personæ, sicut fit hoc posterius. Contrarium nihilominus tenet Antoninus, & c. Archidiaconum, & Iohannem de Lignano. Et funda-

fundamentum eius est, quia qualitercunque quis contingat iniuriose personam clerici, incurrit in hunc canonem: in illo autem casu moraliter contingit ipsam personam clerici. Quod quidem est probabile, quando ea ratione cogitur aut nudus incedere, aut intra domum contineri, ne nudus exeat. Et ideo per se loquendo, & considerata ratione fortius, illud crimen non est materia huius censuræ. Tamen si contingat redundare in speciem clerici iniuriam, dedecus, aut pudorem, vel etiam violentam detentionem talis personæ, ex hac parte posset illa esse sufficiens causa & materia huius censuræ, præsertim si ea intentione fiat. Et per hæc facile erit de similibus casibus iudicare.

De percussione clerici ob defensionem.

³³ **E**x his sequitur, eum qui infert manus in clericum in iustam defensionem, non incurere hanc censuram. Ita docent omnes. Et colligitur ex capite, si vero, primo, & capit. Extensio de sententia excommunicat. ubi hoc declaratur habere locum, quando in continentem fit defensio, vim vi repellendo. Et ratio est, quia vim vi repellere omnes leges permittunt, ubi ibidem dicitur. Atqui illa manu in iectio, nec dici potest suadente diabolo, sed ratione, cum licita sit, & quasi naturalis: nec potest proprie dici violenta, cum non fiat aggrediendo, sed se defendendo. Ex quo colligitur hoc habere verum in omni defensione quæ iusta est, siue sit in defensionem personæ, siue honoris, siue aliarum rerum, quia iura illa absolute loquuntur de defensione iusta. Vnde si clericus formidat tentari aggrediendo non tantum verbo, sed facto aliquo, tunc illa non incurrit, si illum violententer percussit: quia illa est iusta defensio castitatis & honoris. At vero si aggressio esset tantum verbalis, Nauarr. num. 85. ait tantum licere defensionem verbalem: & ideo, si percutiat, non excusari, citatque Angelum Excommunicat. 5. nu. 21. qui eum moderatione loquitur, scilicet quando solis verbis potuit eum repellere: alias, inquit, licite eum percutit: & addit, Si zelo castitatis accensa, modum excederet, non ex proposito, sed subito & improviso non incurrit. Quæ sententia mihi placet, præsertim quia illa non est tantum defensio castitatis, sed etiam honoris, ad quam sæpe verba non sufficiunt. Similis casus est, si quis à clerico aggressus sine ignominiosa fuga vitare non potest nocumentum nisi se defendendo, nam si ea de causa percutiat clericum non incurrit hanc censuram, vt Nauarrus cum Caietano, & Panormitano notauit, quia tunc non peccat. Similiter, si quis insequatur clericum fugientem, & propria bona asportantem, & vi eum detineat, aut ea de causa clericus se precipitet, vel aliud nocumentum patiat, non propter ea incurrit hanc censuram. Idemque est si quis clericum debitorem, & fugam parantem detineat, vt eum superiori præfentet, & ea via suum debitum recuperet, non incurrit, vt iidem auctores ex eodem principio merito docent.

³⁴ Extenditur autem hæc defensio in dict. capit. Si vero, ad quosdam casus non omnino licitos, vt sunt quando quis inuenit clericum turpiter peccantem cum propria vxore, matre, filia, aut sorore: nam tunc si clericum percutiat, quamuis à culpa non excusetur apud Deum, censuram Ecclesiæ non incurrit. Verum est, in illo textu non dici huiusmodi clerici percussorem non incurere censuram, sed non esse compellendum ad Sedem Apostolicam venire. Ex quo non videtur colligi non incurere censuram, sed solum non esse Papæ reseruatum: sic enim alia iura disponunt in aliis personis, & casibus, vt infra videbimus, auferendo reseruationem, & non censuram. Nihilominus auctores intelligunt ibi excipi illas personas ne censuram incurrant. Et

Fr. Suarez tom. 5.

³⁵ **A** probari potest ex §. proxime præcedente, ubi eodem modo dicitur de vim vi repellente, non debere propter hoc ad Sedem Apostolicam transmitti, etiam si clericum percutiat. Vbi constat sensum esse, eum non incurere excommunicationem: simili autem contextu & tenore verborum idem subiungitur de prædictis personis. Rursus statim subiungitur, eum qui percutit clericum, quem turpiter peccantem inuenit cum alia consanguinea inferioris gradus præter dictos, non esse à sententia huius excommunicationis immunem: ergo de aliis personis sensus est, esse ab hac sententia excommunicationis immunes. Ratio vero est, quia Ecclesia, suo præcepto, & obedientia non vult obligare in casu tam acerbo; in quo doloris vis vehementer hominem commouet. Et ideo etiam Ecclesia non reputat illam percussorem tanquam factam suadente diabolo, sed vt factam vehementi passione. Nec etiam eam iudicat violentam oppressorem, sed humanam quandam defensionem.

Vnde recte Syluester aduertit verb. Excommunicatio 6. notab. 4. casu 16. necessarium esse hanc percussorem fieri in continentem, quando actualiter clericus in tali actu inuenitur, quando passio vehementer mouet: nam tunc solum habet locum illa iusta excusatio. Et ita est intelligendus ille textus: nam licet in illa clausula non adhibeat illam declarationem, adhibet tamen in proxime præcedente de propria defensione: vnde à fortiori constat in eodem sensu intellexisse hanc extensionem. Et ratio, in qua talis extensio seu excusatio fundatur, omnino cogit: ideoque omnia iura, quæ in simili casu excusant occidentem, vel mutilantem aliquem à civili vel Ecclesiastica poena prædicto modo intelliguntur. Circa singula autem verba illius textus possunt moueri singulæ quæstiones, quas ex professo disputare, prolixum esset.

³⁶ **P**rima est, quid nomine vxoris intelligatur, an scilicet comprehendatur etiam sponsa. Et dico breuiter comprehendere quidem sponsam per verum & ratum matrimonium ductam, etiam si matrimonium consummatum non sit: quia illa est vera vxor, & iniuria, ac occasio repellendi illam est eiusdem rationis. Si autem sponsa sit tantum de futuro, non comprehenditur, quia non est vxor, & quia potest propter tale crimen illam dimittere & aliam ducere: vnde neque iniuria, neque occasio est similis. Rursus de filia quæri potest, an comprehendatur etiam adoptata: & eadem proportionalis quæstio habet locum in matre, & sorore. Et dicendum est non comprehendere. Idem quæri potest de nepte, vel qualibet alia, ascendente, vel descendente. Et idem est dicendum. Quæ est resolutio Glossæ communiter receptæ circa illum textum. Et ratio est, quia hæc omnes vere & proprie non sunt filia: & in decisione illius textus sistendum est in proprietate verborum eius: quia, licet videatur fauorabilis respectu percutientis; tamen est odiosa respectu clerici, & respectu etiam feminae cum qua inuenitur. Est etiam illa limitatio quædam, & restrictio iuris communis, & ideo stricte intelligenda est. Et præterea est hoc consentaneum rationi: quia in aliis inferioribus gradibus non est tam iusta causa doloris, & excusationis. Vnde à fortiori constat idem dicendum esse de omnibus collateralibus, vt in ipso etiam textu satis declaratur.

³⁷ Tandem quæri potest, quid comprehendant illa verba, turpiter inuentum. Et breuiter dicendum est, non requiri vt inueniatur in actuali delicto carnalis coniunctionis, nam id vix potest contingere; & verba in proprietate plus comprehendunt: & ob hanc etiam causam necessarium non esse, vt inueniantur in eodem lecto, aut quid simile: sed sufficere si inueniantur exercentes quoslibet turpes actus, illos enim comprehendunt illa verba,

Gg

turpiter

³⁵ In his casibus debet percussio in continentem fieri ad censuram excusandam.

³⁶ Quid nomine vxoris intelligatur, in illo cap. Si vero, intelligatur.

³⁷ Quid nomine filia, matris, & sororis, intelligatur.

surpiter inuentum : & ita communiter intelliguntur. Imo sufficere censetur, quod solus cum sola in loco suspecto inueniatur, vt patet ex Nauarro, numer. 84. vbi dicit esse sententiam communem. Quod intelligendum cenſeo, quando & personæ ipsæ suspectæ sunt, & vt tales habentur non sine causa rationabili: & locus ipse aptus est ad actus impudicos inter se exercendos: tunc enim vere ac proprie dicitur quispiam turpiter inuentus: quod tamen ampliandum non est propter rationem supradictam. Addit vero Angelus *Excommunicatio*, 5. hu. 19. & Syluester, *Excommunicatio*, 6. numer. 6. §. *Decimo*. in eo casu quo maritus inuenit clericum loquentem cum vxore, quamuis non inueniat in actu turpi, si tamen prius eum ter admonuit, posse eum violenter detinere, & capere, vt eum suo superiori præſentet, vt de illo conqueratur. Imo addit Syluester, etiam si in eo casu talem clericum violenter percutiat, non esse excommunicatum, quia secundum leges hunc licet perimere, in l. *Si quis ei*, C. Ad legem Iuliam, de adulteriis. Angelus vero, quem Nauarrus sequitur hoc non admittit, quia dicit. cap. Si vero, hoc restringit ad actum turpem, & ideo, cum res sit odiosa extendenda non est. Concedunt autem hi authores in eo casu posse maritum clericum detinere per viginti horas iuxta legem, *Capite quinto*. ff. ad legem Iuliam, de Adulteriis. Sed non videntur hi authores consequenter loqui, quia etiam hæc est manus violenta, quæ in eo casu non conceditur in dicto capitulo. Si vero, iuxta eam opinionem, neque etiam in alio loco Iuris canonici. Ius autem ciuile ad hoc non sufficit. Respondere tamen possunt, hanc detentionem esse licitam per modum cuiusdam defensionis iustæ, quod non habet locum in occisione vel percussione: & ideo non dubito quin hæc pars vera sit. Nec sententia Syluestri quoad alteram partem mihi omnino displicet, quia licet c. Si vero dicat, *surpiter inuentum*. merito tamen dici potest, turpiter inueniri eum, quem Iura ciuilia damnant tanquam turpiter inuentum.

38
V. ad se defendendum
ab alio positi
quis violentiam
clerico inferre.

Resolutio.

Uterius potest circa prædictam excusationem dubitari, vtum ad defendendum se ab alio tertio, possit clerico violentia inferri, absque censura, vt verbi gratia, fugit quis persequentem inimicum: & occurrat clerico habenti ensen, velequum, an possit auferre a clerico ensen, vt se defendat, velequum vt fugiat, etiam si necesse sit violentiam illi inferre. Idem queri potest, an in defensionem tertie personæ innocentis liceat, si opus sit, manus violentas in clericum iniicere. In his vero, & similibus casibus regula generalis sit, tunc solum excusari hanc censuram quando defensio est iusta, & medium, quod ad defensionem sumitur, est licitum: quia cum tunc non committatur culpa, nec censura incurri potest, quod secus est, quando defensio, aut modus defensionis est iniuriolosus; quia tunc iam potius transit in aggressionem. In priori ergo casu, regulariter loquendo, non incurritur censura, vt Nauarrus absolute docet, qui in eam sententiam refert Antoninum, cum tamen Antoninus oppositum simpliciter, & sine distinctione doceat: nam in eo casu dicit incurri hanc excommunicationem, quia putat illam esse iniustam violentiam: quæ fuit antiquior opinio, quam cum aliis refert Glossa in c. Si Clericos, de Sentent. excommun. verbo *Iniuria*. Mihi tamen, regulariter loquendo, videtur iusta; & ideo non mereri nomen violentie, quia illa est quedam extrema necessitas, in qua vnusquisque habet ius vtendi re alterius, & alter est irrationabiliter iniurius; & idcirco illi non inferitur vis: sed potius ipse vim infert extreme indigenti, dum illum priuare vult vsu adeo necessario. Dico autem, regulariter loquendo: quia si Clericus in eo casu priuatus ense, aut equo in simili periculo constitueretur: iam tunc non haberet alter ius accipiendi, ideoque & manus

A violentas inferret, & censuram incurreret, si violenter auferret.

Et simili modo dicendum est de defensione tertij: nam si sit sola, & pura defensio, licita est, etiam aduersus Clericum iniuentem: quia defensio innocentis respectu cuiuscunque aggressoris, est maxime naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita, vt dicitur in capitulo. *Dilecto*, vers. *Et quidem*, de Sentent. excom. in 6. & capitulo. *Non inferenda*, cum aliis 23. quæst. 3. ergo propter talem actum non potest excommunicatio incurri. Atque ita docent Innocentius, Abbas, & alij in dicto capitulo. Si vero, qui hoc extendunt ad defensionem rerum proximi, quia illa iusta est. Quod tamen fecerit, si vel modus defensionis excedatur, vel cesset vera, & iusta ratio defensionis; vt v. g. cum Clericus non res alienas vsurpabat, sed proprias recuperabat, vel non inferbat iniuriam, sed ius habebat castigandi, vel aliquid simile. Et ad hanc iustam defensionem tertij reduci possunt nonnulli casus, qui à Doctoribus assignantur, quales sunt, quod Iudex secularis possit capere Clericum in actuali crimine inuentum, vel noctu cum magna suspitione criminis repperit, vt eum suo Superiori offerat: nam tunc si non excedatur iustam, & moderatam vim in capiendū, non incurrit in hunc canonem, iuxta communem sententiam in capitulo. *Cum non ab homine*, de Iudiciis. Ratio autem reddi potest, quia illa videtur esse quedam iusta, & necessaria Reipublice defensio; licet etiam dici possit, ibi interuenire interpretatiuam voluntatem Iudicis Ecclesiastici. Alius casus esse potest de illo, qui à Sede Apostolica erigit eum, qui sine canonica electione Cardinalium eam occupat. Quem casum ponit Nauarrus numer. 89. ex capitulo. *Si quis pecuniam*, distin. 79. vbi hæc facultas videtur primo, & per se concedi Cardinalibus tanquam Principibus Ecclesiæ, ad quorum collegium defensio Ecclesiæ tunc spectat etiam in dicto bello, si necesse sit: aliis vero non conceditur, vt sua autoritate id faciant, sed vt ministri, & adiutores Cardinalium ex eodem præcepto, & facultate. Tandem hinc fit, vt in defensionem ipsiusmet Clerici etiam liceat absque censura manus iniicere violentas, dummodo ratio moderatæ defensionis non excedatur. Vt si Clericus per vim detineatur ne aliquis eum percutiat iniuriolosè, aut ne in manus hostium incidat. Ratio est clara, quia illa non est iniuriolosæ, vel sacrilegæ violentiæ; sed ex charitate procedit. Quomodo ait Augustinus epistol. 50. ad Bonifacium, & habetur in capitulo. *Ipsa pietas*, 23. quæst. 4. si duo essent in domo, quam certissime sciremus esse ruituram, non esset iniuria eos erueri, vel iniuriosos, sed potius esset crudelitas eos non eripere.

De percussione Clerici ex quolibet iusto titulo.

Secundo inferitur, quoties percussio Clerici non fit per modum violentæ manus (vt sic dicam) sed quolibet alio iusto, vel scito titulo; tunc non incurri hanc censuram. Aliqui distinguunt inter violentas, & temerarias manus, vt patet ex Panormitano in capitulo. *Cum voluntate*, in fine, & aliis ibi; & in capitulo. *Vniuersitatis*, de Sententia excommunicat. Sed nos generaliter loquimur, prout canon ipse, Si quis suadente, simpliciter loquitur, omnemque iniustam, seu sacrilegam percussione violentam appellamus, & ita etiam temerariam comprehendimus: quia si iniusta aut sacrilega non sit, temeraria non erit: quoties ergo percussio huiusmodi non fuerit, non erit sufficiens causa huius censure. Ratio generalis est clara, quia tunc neque actio in rigore comprehenditur sub verbis canonis, neque est peccaminosa, vt sit digna censura: exempla autem varia sunt.

Primum est de Superiore Ecclesiastico, qui percutit,

Exemplum
iustitiae
colligitur ex cap. Vniuersitatis, de Sententia ex-
communicationis. Et ratio est clara, quia Superior
habet ius castigandi suum subditum; et quae illa
actio saepe necessaria ad disciplinae conseruationem:
ergo neque est prohibita, neque propter illam po-
telt censura incurrere. Obseruandae vero sunt cir-
cumstantiae, vel naturali, vel positio iure necessa-
ria, vt hoc locum habeat. Prima est, quod Superior
circa suum subditum talem actionem exerceat.
Nam si Episcopus verberet Clericum non sibi sub-
ditum, non effugiet censuram canonis: quia tunc
non exercet actum iurisdictionis, & impertinens
est, quod sit Superior; quia in tali actu non agit vt
Superior. Secunda est, vt subdit causa proportiona-
ta, quia sine illa non habet locum ratio correctio-
nis, aut vindictae iustitiae: non erit ergo actus ali-
cuius iustitiae, sed iniurius; & consequenter nec
erit actus iurisdictionis verae, sed vsurpatae. Et ob
eandem rem est necessarium, vt castigatio, aut ver-
beratio sit proportionata causa, & Ecclesiasticae per-
sonae, nam alias si notabilis esset excessus, & manife-
ste iniustus, aut si poena esset mutilationis membri,
vel alia similis, non euitaretur censura; quia iam illa
non esset Ecclesiastica disciplina, sed violenta ma-
num iniectio, argum. dicti c. Vniuersitatis, & c. Cum
beatus, 45. dist. Rursus ex eodem principio necessari-
um est, vt talis castigatio, vel punitio fiat seruato de-
bito ordine iuris, si sit poena iuridica; vel saltem
seruato debito correctionis modo, si sit paterna, seu
religiosa correctio, iuxta consuetum morem vniuer-
sitatisque religionis. Nam si Superior temere irruat
in subditum sine proportionata causa cognitione,
ac deliberatione, non censetur agere vt Superior,
& auctoritate publica; & ideo non vitabit hunc ca-
nonem. Quae omnia colliguntur ex dicto cap. Vni-
uersitatis, in illis verbis: Nisi causa regularis disciplinae
hoc faciat.

Præterea additur in eodem cap. debere Superio-
rem (loquitur inter Religiosos) in propria persona
verberare subditum, id est, per se, & non per alium,
nisi necessitas urgeat: & tunc, vt ibidem dicitur,
non debet facere per laicum, sed per Clericum, vel
Monachum: alias si per laicum faciat, & præcipiens,
& exequens in hunc canonem incurreret. Circa illam
vero distinctionem, Clericum, vel Monachum, dubitari
posset, an nomine Monachi comprehendantur
conuersi. Nam Syluester, Excommunicatio, 6. num. 6.
circa finem, negat, quia hic est fauor Clericorum;
ideoque ampliandus. Item, quia hi conuersi quo
magis familiares sunt, eo magis vilipenderent Cle-
ricos. Contrarium tenet Angelus verbo Excommu-
nicatio, 5. num. 6. & allegat consuetudinem ita inter-
pretantem hoc ius. Sed distinctione opus est: aut
enim per conuersum intelligi non hi auctores quem
libet Religiosum laicum, seu non ordinatum neque
ordinandum; & sic certum existimo posse correctio-
nem fieri per huiusmodi non Clericos, cum veri
Religiosi sint. Probat ex vsu communi verbi Mo-
nachi: nam hi reuera sunt Monachi. Item ex abso-
luta distinctione: nam si oporteret etiam Mona-
chum esse Clericum: fere nulla esset distinctio. De-
nique quoad hoc vere (vt opinor) allegatur consue-
tudo. At si per conuersos proprie intelligamus eos;
qui vere Religiosi non sunt, sed ad seruitium Reli-
gionis dicantur; sic verisimilior est sententia Syl-
uestri ex contrario fundamento, quia isti non sint
Monachi in proprietate.

Hic tamen aliquam limitationem subintelligen-
dam censeo, scilicet, nisi necessitas urgeat, id est, si
nullus sit Monachus, aut Clericus, per quem id fieri
possit, neque etiam ipse Superior possit per se id fa-
cere, & castigatio prudenter iudicetur hic, & nunc
necessaria: nam si differri possit, ita faciendum
Fr. Suarez tom. 5.

esset, quia iam cessaret necessitas. Vnde quia raro
possunt hæc omnia concurrere ad verberationem
Clerici per laicum, ideo simpliciter negatur id fieri
debere. Quod secus contingit in captura, & ideo
illa regulariter fieri potest per laicum auctoritate
Ecclesiastici Superioris, vt habetur in cap. Vt fama,
de Sent. excom. & cap. Si Clericos, eodem tit. in 6.

De tortura vero nihil inuenio in iure expresse
definitum. Panormitanus vero in dicto cap. Vniuer-
sitatis, censet, eandem rationem esse de illa, atque de
verberatione, scilicet non esse faciendam per lai-
cum, nisi in eo casu, in quo deessent Clerici, per
quos posset fieri: quia in tortura (inquit) inferuntur
verbera, & cruciatus: si ergo non debet Clericus
per laicum verberari, neque etiam torqueri, iuxta
Glossam in cap. 3. Presbyteri, §. quæst. 6. communi-
ter probatam per Abbatem, & alios, quos refert
Nauarrus comment. 3. de Regular. num. 52. Ait ta-
men idem Nauarrus cum Panormitano; & aliis, hoc
non esse communi consuetudine receptum. Et licet
in Summa, num. 36. dicat, hanc consuetudinem ex-
cuse a poena, & non a culpa; tamen in dicto com-
ment. 3. addit etiam, excusare a culpa; quia solum
est contra ius humanum, quod potest per consue-
tudinem derogari. Addo præterea, nullum esse ius
expressum, quo prohibeatur Iudex Ecclesiasticus
torquere Clericum per laicum. Nam capit. Vniuer-
sitatis, solum loquitur de verberatione, quæ sit causa
regularis disciplinae: tortura autem in rigore non
est verberatio, nec punitio delicti, sed solum fit ad
extorquendam veritatem: vnde est actio media in-
ter capturam, & supplicium: cur ergo potius cense-
tur comprehensa sub vno extremo, quam sub alio?
Eo vel maxime, quod talis actio, regulariter lo-
quendo, nec commode, nec honeste per Clericum
exereri potest: tum quia neque Clerici sunt in-
structi ad illud munus, neque etiam illud est decens
grauitatem, & mansuetudinem Ecclesiasticæ perso-
næ. Censeo igitur recte seruari posse talem consue-
tudinem, vbi fuerit seruata: & maxime quando mo-
dus torture æcerbior est, & eiusdem rationis cum
illo, quo Iudices laici vtuntur. Quod etiam confir-
matur: nam alias deberet Ecclesiasticus Prælati per
seipsum torquere subditum, iuxta dictum cap. Vni-
uersitatis: quod tamen & inauditum est, & per se in-
decens: non ergo oportet caput illud extendere ad
torturam, nisi fortasse illa talis sit, quæ non excedat
modum, & lenitatem religiosæ disciplinae.

Quæri vero tandem hic potest, an capit. illud lo-
cum habeat etiam in prælati Clericorum secula-
rium, quod scilicet illos per se, & non per alium
verberare debeant. Et ratio dubitandi est, quia ibi
tantum est sermo de regularibus, in quibus est pec-
uliaris ratio: quia inter eos potius paternali, quam
iudiciali modo proceditur: vnde hic correctionis
modus, sicut frequentior est, ita est suauior, & le-
uior: non est ergo cur hoc ad laicos extendamus. In
quæ re quoad Episcopos attinet, omnes docent non
comprehendi sub illo iure, quia Episcopus non de-
bet subditum suis manibus verberare, vt ex Conci-
lio Agateni referitur cap. Non licet, 86. dist. quamuis
in Concilio Agateni non reperiatur. Tamen ratio
illiustextus generalior est, scilicet, quia hoc alie-
nium a Sacerdote esse debet. Vnde in cap. Episcopum,
dist. 45. non solum Episcopo, sed etiam Presbytero,
& Diacono interdicta dicitur similis verberatio,
aut percussio, ex canone 28. Apostolorum, qui apud
Turrianum est 19. In Decreto autem Gregoriano
in scholio ad dictum capit. Non liceat, referitur Con-
stantinopolitana Synodus, quæ prima, & secunda
dicta est, in cuius cap. 9. dictus canon Apostolorum
exponitur. Sed hanc Synodum in totis Concilio-
rum non habemus: & Synodus Constantinopoli-
tana prima, quam habemus, non habet tot capita,
sed septem tantum: & in eis prædicta expositio non
habetur.

habetur. Existimo tamen in dicto canone Apostolorum non esse sermonem de verberatione, & castigatione, quæ sit paternali modo, vel servato ordine iuris, aut religiosæ disciplinæ, sed de percussione temere, vel iniuriöse facta ad terrorem, ut etiam ibi Glossa animadvertit: in priori vero Decreto generalior videtur esse sermo. Vnde Glossa ibi advertit, prohiberi Episcopum verberare aliquem suis manibus, non vero per alium: quod necesse est intelligi de verberatione iusta: nam iniusta tam per se, quam per alium prohibita est. Iuxta quam expositionem cum pro ratione ibi redditur, quia hoc à Sacerdote alienum esse debet: vel ibi Sacerdos quasi per antonomasiam sumitur pro Pontifice, & quasi Principe in illo ordine: vel sensus est, actionem verberandi ex suo genere esse quodammodo alienam à dignitate Sacerdotali, & ita non expedire ut ab Episcopo propriis manibus exerceatur, etiam si iusta sit. Episcopus ergo non solum non tenetur, verum etiam non debet Clericum sibi subditum propriis manibus verberare: quamquam si id faciat, concurrentibus aliis iustitiæ conditionibus, non incurret in hunc canonem, imo nec graviter peccabit, sedulo scandalo: quia neque est illa actio intrinsece mala, neque positivo iure sufficienter facta reperitur. Nam illo capit. *Non liceat*, non satis colligitur, & verba illius non indicant gravem obligationem.

A minoribus autem Prælati, seu Superioribus Ecclesiasticis, etiam si regulares non sint, communiter Doctores asserunt, servandam esse regulam in dicto capit. *Vniuersitati*, regularibus præscriptam, nimirum ut si necessitas non vrget, per se, & non per alium, Clericum sibi subditum verberent. Ita Panormitanus, Nauarrus, & alij, qui tamen nullam probationem adducunt præter dictum capit. *Vniuersitati*, quod certe id non satis probat, ut ratio superius facta, & dissimilitudo status, & rationis in Clerico seculari, vel regulari, id ostendere videtur. Accidit, quod nullibi videtur vsu receptum inter seculares Clericos, quod Superiores, etiam non Episcopi suis manibus verberent Clericos sibi subditos: quamobrem non censeo esse ad hoc obligandos. Distinguendæ tamen sunt in illo capit. *Vniuersitati*, duæ partes: una est, ut Abbates per se verberent subditos: alia est, ut si propter necessitatem per alios id faciant, illi sint Clerici, non laici. Quoad hanc ergo secundam partem comprehendi censeo etiam seculares Clericos, imo etiam Episcopos: quia illa non est adiecta in specialem fauorem regularium, sed simpliciter in fauorem Ecclesiasticarum personarum, & ob decentiam clericalis status: quare licet ibi sit sermo in speciali de regularibus, illud est quasi materiale exemplum: ideoque formalis ratio illius privilegij attendenda est, & in fauorem clericalis status amplianda. At vero prior pars non ita spectat ad fauorem, vel decentiam Clericorum, sed pertinere potius videtur ad specialem modum regularis disciplinæ, ut dicebam, & ideo non videtur extendenda ad seculares Prælatos etiam inferiores Episcopos. Quin potius opinor, etiam Abbates, seu Prælatos regulares non ita obligari, & cum tanto rigore ad castigandos personaliter suos subditos per seipsos, ut si id faciant per alios Monachos etiam sine necessitate graui, aut moraliter peccent, aut hanc censuram incurrant: quia ille defectus non est in substantiam actionis: supponimus enim, illam esse correctionem iustam, sed est in quodammodo, seu ordine accidentali: & ideo neque est contra substantiam huius canonis, ut propterea censura incurratur: neque etiam est res adeo grauis, ut ad peccatum mortale sufficere videatur.

Aliud exemplum annexum præcedenti est, si secularis Iudex Clericum in crimine inueptum ca-

piat, ac detineat in casibus, & modo à iure sibi permisis: nam tunc etiam illa actio non fit suggerente diabolo, nec censetur manus violenta, cum sit iusta. Ac propterea si Iudex laicus iussu Ecclesiastici Clericum capiat, & in carcerem includat, non agit contra hunc canonem, cap. *Si Clericus*, de Sent. excomm. in 6. Idemque erit, quando, licet non antecesserit expressum mandatum Ecclesiastici Prælati, præcedit saltem interpretatiua voluntas; & necessitas moralis exercendi talem actum, non expectata alia facultate, cum proposito tamen reuocandi quam primum Clericum ad suum Superiorem, ut supra factum est. Atque huc spectat concessio facta in capit. *Vbi periculum*, §. *Præterea*, de Elect. in 6. vbi quibusdam Rectoribus, & officialibus conceditur facultas arctandi, & detinendi Cardinales in conclauis usque ad electionem Pontificis. In his ergo, & similibus casibus non censetur Iudex secularis iurisdictionem vsurpare, sed potius iustum ministerium Ecclesiastico Iudici exhibere; & ideo non est cur incurrat in hunc canonem. Debet tamen iustum modum seruare, nimirum ut non maiorem vim inferat ad tenendum Clericum, quam moraliter necessaria sit: nam quidquid in hoc exceditur, temerarium est, & iniuriolum: ideoque non excusabitur à transgressionem canonis, argum. dict. capit. *Si Clericos*, vbi Glossa verbo *Excedatur*, id notat. Additur præterea in eodem textu, si Clericus det cautionem huiusmodi de parendo iuri, non esse violenter detinendum, nisi vel delicti enormitas, vel alia rationabilis causa id postulet: quod obseruandum est.

Tertium exemplum est de præceptore, qui disciplinæ causa Clericum verberat: & idem est de patre, hero, & similibus. Ita habetur in capit. *de Sentent. excomm.* vbi ratio redditur, quia talis manus iniectio non potest dici violenta. Idem in capit. *Cum voluntate*, eodem tit. §. *Si quis vero*, vbi extensio fit ad omnes, qui ratione officij, prælationis, aut magisterij, aut etiam ob seniores ætatem, vel ob propinquitatem in aliquo gradu, vel denique quia sunt superiores in tali familia, alios castigant. Et tamen notanda differentia: nam iis, qui ratione officij, quod in Ecclesia obtinent, aut senioribus Clericis, qui zelo deuotionis hoc faciunt, solum conceditur, ut possint hanc exercere correctionem circa pueros, vel iuuenes in minoribus constitutos turbantes diuinum officium. Itaque non in quolibet delicto, sed in illo peculiari casu id concedi videtur, non tam in castigationem culpæ, quam ob quietem Ecclesiæ, & reuerentiam diuini officij. Et simile exemplum est in capit. *Veniens*, eodem tit. vbi Clericus per vim efficiens ab Ecclesia Monachum, quæ officium Ecclesiasticum perturbabat, dicitur non incurrere hunc canonem, quia non iniuriæ causa, sed ut quiete posset Ecclesia diuino officio vacare id fecerat. At vero magister, seu præceptor pro ratione sui muneris maiorem videtur habere facultatem, dummodo intuitu disciplinæ, vel correctionis id faciat, ut dicitur in dicto capit. *1. vbi nulla fit limitatio ad Clericum constitutum in minoribus ordinibus. Et ideo immerito aliqui addunt illam, quia in dicto capit. Cum voluntate, habetur. Quod ibi sentiunt Glossa, & Abbas: tamen ille textus quoad hanc limitationem non loquitur nisi in priori casu, in quo fit correctio pueris, vti dicam, accommodata; & ita de illis ibi fit expressa mentio: quia illud genus correctionis non potest habere locum in hominibus maioris ætatis (quales sunt omnes ordinati in sacris) sine grauiori indecentia, & latione ordinis: vnde in aliis casibus de magistro, vel Prælato, tacet omnino de ordinibus, & simpliciter nominat subditos, & scholares, quando correctionis causa percutiuntur: & eodem modo est sermo in dicto capit. *1. Quare*: non dubito, quin*

quin comprehendantur Clerici etiam in sacris constituti: quod tenet Angelus verbo *Excommunicatio*, 5. Syluester verbo *Excommunicatio*, 6. Nauarrus cap. 27. numer. 81. Et patet etiam, quia ibi equiparantur quoad hoc Prælatus, & magister: et constat, Prælatum posse castigare Clericum etiam in sacris constitutum.

Additur vero in dicto ca. *Cum voluntate*, verbum illud, *leuiter percuferis*: itaque requiritur, vt percussio leuis sit. Vnde statim oritur questio, quana percussio in proposito dicenda sit leuis, vel grauis. Existimo tamen quantitatem hanc non esse absolutam, sed respectiuam, id est, proportionatam muneribus, qui castigat, & personæ, quæ castigatur, & finis, scilicet disciplinæ, & paternæ correctioni, vt in dicto cap. i. significatur. Et hoc etiam sensit Nauarrus, dum dixit, castigationem hanc debere esse moderatam iuxta suum propostum: & hoc existimo habere etiam parentem in filium Clericum etiam in sacris constitutum, & patrem familiam in sibi subiectos, ex dicto cap. *Cum voluntate*, vt etiam Nauarrus notauit dicens, hoc esse verum de rigore iuris, nullamque rationem in contrarium cogere. Sed obicit Panormitanus cap. *Vniuersitatis*, de Sent. excomm. vbi Prælatus percutiens subditum per laicum etiam castigationis causa, incurrere dicitur in hunc canonem: ergo a fortiori patet, cum sit laicus, si manus iniiciat in filium ordinatum in sacris, incidit in hunc canonem ob temerariam castigationem. Et eadem obiectio procedit de magistro, si laicus sit. Sed hæc obiectio si sit efficax, non solum de Clerico ordinato in sacris, sed simpliciter de omni Clerico concludit: quia dictum cap. *Vniuersitatis*, absolute de omni Clerico loquitur, eiusque decisio etiam de inferioribus Clericis vera est, vt ex superius dictis constat. Igitur conciliandi sunt illi textus, vt in cap. *Cum voluntate*, sit sermo de leui, & moderata percussione, & priuata, ac paternæ castigatione: in cap. autem *Vniuersitatis*, de iuridica pœna magis rigoroſa, & graui, quæ non solum fit ad priuatam castigationem, sed etiam ad aliorum correctionem, & terrorem.

Vel certe (& fortasse vtrumque simul verum est) in dicto cap. *Vniuersitatis*, sermo est, de laicis non habentibus peculiarem facultatem, & ius in ipsis decretis approbatum, quales sunt illi, de quibus loquitur cap. *Cum voluntate*.

Tandem ad hoc caput reuocantur multa alia exempla, seu rationes excusandi ab hac censura, quas facillime enumerat Terrecremata in dicto cap. *Si quis suadente*, & Richardus in 4. dist. 18. artic. 11. quest. 5. & D. Antoninus, & Nauarrus locis citatis, & alij Summistæ communiter. Sed si attente considerentur quæ diximus, sub illis omnes comprehenduntur, vt v. g. si loci causa, & ludendo inter se aliquis percutiat Clericum, excusatur: quia illa non est actio iniuriſa, nec sacrilega, & ita non est violenta manuum iniectio, cap. i. de Sent. excomm. est autem ibi sermo de Clericis inter se ludentibus, non de laico ludente cum Clerico: tamen ratio æque in illo procedit, & ideo etiam illius iuris dispositio, vt prædicti auctores sentiunt. Ponderanda vero est illa particula textus, *Dummodo non fiat ex odio, vel indignatione*: posset enim interdum exterius fieri per iocum, & in re ipsa fieri propter odium, seu vindictam; & tunc non excusatur quis à censura, quia non excusatur ab iniuria, & sacrilega percussione. Item contingit actionem inchoari per iocum & ludum, in progressu autem per indignationem consummari: & tunc iam cessat excusatio, vt ex dicto verbo textus patet. In quo non distinguitur, an illa indignatio sit præconcepata, & antiqua, vel occasione ipsius ludi exorta: nam hæc est vtriusque ratio, quia iam actio inchoatur ludica, & fit criminosa: Necessarium est tamen, vt talis actio non sit adeo fabrita, vt ex subreptione fiat absque deliberatione.

Fr. Suarez, tom. 5.

quæ ad peccandum mortaliter sufficiat, vt notauit Richardus supra: & est clarum ex principio posito, quod censura hæc non incurritur nisi propter peccatum mortale. Item quia absque deliberatione non potest esse contumacia propria: nec tunc ille potest dici operari, suadente diabolo, cum naturali potius modo, quam libero operetur; & eadem ratione excusabitur aliquis, quoties ita operatus fuerit ex passione, vel furore, vt prudenter censeatur excusari à culpa mortali.

Eademque ratio est de illo, qui per ignorantiam probabilem clericatus, in personam Clerici violentem manus iniicit: nam illa etiam ignorantia excusatur à mortali culpa in transgressionem illius canonis commissam; & ideo etiam excusatur à censura, prout cauetur in cap. *Si vero*, 2. de Sentent. excomm. Ad id vero Syluester limitationem, nisi ille, qui sic percutit Clericum, det operam rei illicitæ: quia tunc putatur non excusari. Sed vt recte dicit Nauarrus, illa limitatio absque idonea ratione, vel textu addita est: quia etiam talis actio alioqui fit iniusta percussio, aut mutilatio, aut occisio hominis: si tamen quoad circumstantiam personæ percussæ, scilicet quod Clericus sit, procedit ex tali ignorantia, quæ excusatur à malitia sacrilegij, non incurritur tunc censura, quia non violatur canon ille, in quo sola sacrilega percussio, quæ voluntarie circa Clericum versatur, ibi punitur. Idem ergo erit, siue rixa, vel occasio percutiendi orta sit ex opere licito, siue illicito, dummodo qualitas, seu modus ignorantie sufficiens sit probabilis sit.

Dices: Ergo si quis probabiliter existimans se percutere Ioannem laicum, percutiat Petrum Clericum, non incurrit hunc canonem: quod videtur absurdum, cum illa excusatio iniquissima sit. Respondetur, concedendo sequelam cum Ioanne de Lignano, & alijs, quidquid Syluester oppositum sentiat. Intelligendum vero est, dummodo sufficientem diligentiam adhibeat, ita vt ei non imputetur talis error, seu ignorantia personæ. Nam si quis ex effectu occidendi Ioannem inimicum, temere, & sine sufficienti certitudine quod ille sit, & non alius, in eum irruat, qui apparet esse Ioannes, non excusabitur à culpa sacrilegij, & consequenter nec à censura. Secus vero si diligentia fuit sufficiens, quia excusatur à speciali malitia, & à contumacia contra Ecclesiasticum præceptum, ac proinde à censura. Atque hæc sententia communis est, vt tradit, & sequitur Couarruias in cap. *Alma mater*, 1. part. 5. 10. numer. 15. qui tamen limitationem addit tam in hoc, quam in præcedenti casu, videlicet nisi ille, qui operatur ex tali ignorantia probabilis, ita sit animo affectus, quod nihilominus illum percuteret, etiam si sciret esse Clericum: quam putat esse doctrinam D. Thomæ 1. 2. qu. 76. artic. 1. Verumtamen supra in priori parte de censuris in communi satis fuisse ostendi, hanc ignorantiam, quam diuus Thomas concomitantem appellat, vt sic neque excusare, neque accusare, quæ est sancti Doctoris mens, tum citato loco, tum etiam quest. 6. artic. 8. Cuius ratio est, quia ille prauus animus non influat in actum: & ideo, si illo non obstante, actio procedit ex ignorantia probabilis, excusatur à censura: ideoque illud cap. *Si vero*, indistincte, & sine restrictione loquitur.

Sed quid si è contrario aliquis volens occidere hunc, quem putat esse Petrum Clericum, Ioannem laicum occidat, nunquid incidit in hunc canonem? Non enim defuerunt, qui id affirmarent, Syluesterque, & Couarruias attribuunt hanc opinionem Glossæ in dicto cap. *Si vero*, verbo *Ignorauerit*. Sed est falsa sententia, vt bene ipsi docent: quia licet ille animo & intentione peccauerit, tamen re ipsa non percussit Clericum: ad incurrendam autem censuram non sufficit interior malitia, nisi exterius constet.

Gg 3

summe-

Excusatio à censura canonis, quæ Clericum probabiliter ignorantem percutit, Syluester excomm. cas. 6. n. 6.

52

53
An qui percutit laicum, si occiderit clericum, cum occiderit laicum, hanc censuram incurras.

summetur in illa specie, quæ necessaria est ad talem censuram: in præsentem autem, licet consummetur externum peccatum in specie homicidij, non tamen in specie sacrilegij. Et confirmatur: nam si quis proiciat sagittam in verum Clericum animo interficiendi illum, & manus aberret, ita ut illum non attingat, non incurrit censuram ob defectum exterioris actus, seu effectus, iuxta omnium sententiam: ergo quamvis sagitta aberrans laicum interficiat, non propterea incurritur hæc censura, quia propter illud delictum non est imposita censura. Nec obstat Glossa citata: nam illa non dicit, eum, qui percutit laicum, existimando esse Clericum, incurrit censuram, sed *teneri propter conscientiam*: quod verissimum est, quia licet re ipsa non incurrat censuram, tamen quamdiu existimat se occidisse Clericum, tenetur se gerere ut excommunicatus, quia tenetur existimare se esse excommunicatum, atque ita ex conscientia erronea obligatur ad servandam censuram, ac si illam incurrisset. Meritoque eadem Glossa subiungit eam obligationem cessare eo ipso quod aliquis certus efficitur se non Clericum, sed laicum interfecisse, absque alia abolitione à censura: quod est signum, illum non incurrisse censuram, ut bene ponderavit Couarrubias, qui tamen male reprehendit Glossam inconsistentem, seu contradictionis: satis enim constanter loquitur, quia non posuerat hanc censuram in re ipsa, sed tantum in conscientia, & existimatione: & ideo per contrariam scientiam auferri dixit.

Glossa dicitur
etiam ex-
posita.

§4
Quod si in-
tendens per-
cutere u-
num cleri-
cum, percu-
tat alium.

Distinctione
data du-
bitum deci-
ditur.

Ultimo vero inquiri potest, si contingat intentionem percutientis ferri ad Petrum Clericum, errore autem manus, vel personæ interficeret Ioannem etiam Clericum, an incurrat in hunc canonem. Nam Couarrubias supra vers. *Octavo constant*, simpliciter affirmat, quia talis ignorantia, seu error neque intentionem, neque actionem externam excusat: nam utraque circa personam Clerici versatur. Item illa percussio huius Clerici ut sic nulla ratione inuoluntaria est, licet percussio huius Clerici ut talis persona est, sit inuoluntaria, argum. I. *Eum qui, §. Si iniuria. ff. de Iniuriis*. Nihilominus in rigore loquendo, distinctione utendum videtur. Nam fieri potest, ut actio illa exterior non solum quatenus tendebat ad Petrum percutiendum, sed etiam quatenus de facto attingit Ioannem, peccaminosa sit, eo quod respectu utriusque fuerit voluntaria, directe quidem respectu Petri, ut supponitur, indirecte vero respectu Ioannis, quia nimirum sufficientem diligentiam non adhibuit, ut caueret, ne ob errorem ictus in aliam personam caderet. Et tunc optime procedit dicta sententia, quia tunc actio exterior, etiam ut est actualis percussio, est voluntaria, & ita cessat omnis ratio excusationis. At interdum posset accidere, quod licet actio illa, ut ex directa intentione tendit ad Petrum, voluntaria sit: ut vero attingit Ioannem, sit mere casualis, & inuoluntaria, quia sufficiens diligentia moralis adhibita fuit, ne alia persona ibi subesset, nisi Petrus; vel ne ictus, si fortasse à Petro aberraret, in alium incidere: hæc enim duo repugnantia non sunt. Nam sicut volens occidere feram, potest sufficientem diligentiam adhibere, ne occidat hominem, & nihilominus casu occidere; ita, servata proportionem inter hunc hominem, & reliquos, potest idem casus mere inuoluntarie accidere respectu aliorum, etiam si directa intentio ad alium dirigatur. Hocigitur posito, videtur talis homo sic percutiens casu hunc Clericum in particulari esse excusandus à censura: quia respectu illius, actio est inuoluntaria: ergo inculpabilis, ergo ut sic non est causa censura. Nec refert, quod intentio, & actio exterior circa Clericum versentur, quia non ita versantur, ut una ab alia procedat directe, vel indirecte: quod necessarium esset ad incurrendam censuram. Quia percussio

A Clerici, quæ in re ipsa, & exterius sit, est inuoluntaria, quia nemo percutit Clericum in communi, sed hunc, vel illum in particulari: sed percussio huius particularis est inuoluntaria, & nullum alium de facto percutit: ergo percussio Clerici absolute, & simpliciter inuoluntaria erit: & ideo solus affectus percutiendi Clericum voluntarius manet, qui non sufficit, quia censura, ut sæpe diximus, non incurritur propter affectum, sed propter exterioriorem percussione voluntariam.

Extendaturne hæc censura ad mandantes, consulentes, &c.

B Si verba prædicti canonis præcise considerentur, mandantes, consulentes, & similes non videbuntur incurere censuram illam: sed solum illi, qui per se ipsos Clericum percutiunt: nam illi soli manus violentas proprie, & in rigore iniiciunt: lex autem odiosa ad rigorem verborum restringenda est. Nihilominus iura alia vel generalius interpretata sunt canonem hunc, vel certe extensionem illi addiderunt. Atque ita in cap. *Mulier, §. Illi vero*, de Sent. excomm. dicitur, illos, quorum mandato, vel auctoritate alij violentas manus in Clericos iniiciunt, in hunc canonem incurere. Quod ampliatur in cap. *Cum quis*, de Sent. excomm. in 6. ad mandatum retroractum per ratiabitionem. Nam si Petrus v. g. nomine Ioannis percussit Clericum sine Ioannis mandato, & postea Ioannes percussione illam ratam habuit, & probavit, in hanc censuram incurere dicitur in illo textu: quia talis ratiabito retrahitur, & moraliter æquivalere mandato. Quod secus est, quando prior percussio non est facta nomine alterius: nam tunc licet alter postea ratam habeat, non incurrit, ut ibidem dicitur, quia illa non est proprie ratiabito: nec per illam moraliter facit suam præteritam percussione. Hinc Nauarrus cap. 27. num. 78. ait: Si quis coram amicis, vel familiaribus dicat se appetere vindictam alicuius Clerici, prævidens, vel prævidere debens, eos inde fore excitandos ad percutiendum eum, si de facto id faciant, ipsum incurere hanc censuram, argumento (inquit) cap. penult. de Homicid. in 6.

D Sed melius probatur ex priori capite, quia ille est causa moralis talis percussione, & excitat, & movet, & virtualiter mandans. Quod maxime confirmari potest ex cap. *Quanta*, de Sententia excommunicationis: in quo amplificatur hoc non solum ad auctores huius criminis, sed etiam ad consentientes. Vbi declaratur, huiusmodi esse, non solum qui consilium præbent, aut qui excitant, vel adiuvant; sed etiam illi, qui cum possunt, manifeste facinorosi desunt obviare. Subintelligendum autem est, si debeant, seu teneantur subvenire, ut tacite exposuit Caietanus verbo *Excommunicatio*: qui addit, hoc debitum interdum esse ex iustitia, & tunc maxime procedere illam decisionem absque limitatione: aliquando vero esse ex charitate tantum; & tunc ait Caietanus solum obligari eum, qui cum manifeste intelligat se absque periculo, & damno posse obviare, ex intentione id facere non vult, quia tunc merito punitur tanquam consentiens eidem delicto. Clarius vero dici videtur, tunc aliquem incurere, quando non obviando mortaliter peccat, non subveniundo proximo: nam tunc etiam moraliter consentit: & hæc est manifesta intentio illius canonis, ut verba eius præ se ferunt, & est communis sententia Innocentij, Abbatis, & aliorum. Qui tamen addunt, necessarium esse dolum, ut quis incurrat hanc censuram ex eo solum, quod non impedit, cum possit; & ideo dicunt non incurere, si solum ex negligentia, vel aliquo timore humano id omittat. Quod intelligo verum, quando sufficit hic titulus ad excusandum à culpa mortali.

Caith.
Quand
consecr
quis deli
hoc deli
sunt imp
dire ad cau
dendam
censuram

mortali. Vide Nauarrum in capit. Non inferenda, A
nam. 18.

Hic verò statim occurrebat dubitatio, an ipsemet Clericus ab alio percussus, si consentiat huiusmodi percussioni, cum eam facile vitare possit, in hunc canonem incurrat. Et ratio dubitandi est, quia non obstante consensu eius, iniiciens manus violentas in eum, illam incurrit: ergo & ipse. Antecedens patet ex cap. Contingit, de Sententia excommunicationis: ubi cum quidam Clerici sua sponte supponerent corpora sua percussioni, ut satisfaceret alteri, quem offenderant, ait Pontifex, illam satisfactionem esse iniuriosam clericali ordini: ideoque sub prohibitione canonis, Si quis suadente, comprehendit. Idem ergo erit, si iudex secularis Clericum comprehendat, vel in carcerem ducat, etiam si ipse non renuat, nec fugiat, cum possit. Minor vero probatur ex dict. cap. Quanta: quia agentes, & consentientes pari pena plectuntur: ergo si ipse Sacerdos consentit delicto alterius, eandem censuram incurret. Respondetur nihilominus, in eo casu Clericum consentientem suæ percussioni, vel vapulationi non incurere hanc censuram. Hoc probatur manifestè ex dicto cap. Contingit, ubi sic dicitur: Si quis autem Clericus post prohibitionem huiusmodi sponte se subiecit, excommunicatur: ergo supponitur non manere ipso iure excommunicatus.

De ipso autem percussore Clericum seipsum subiicientem, distinguendum est: nam aut actio est iniuriosa, & ut ita dicam contumeliosa ordini clericali, vel non est huiusmodi. In hoc posteriori dicendum est, percussorem non manere excommunicatum: quia nec facit iniuriā huic personæ particulari, cum sponte consentiat, neque ordini clericali, ut in casu supponitur: & ita cessat ratio dicti cap. Contingit, & consequenter dispositio. Fieri autem potest, ut talis actio non sit iniuriosa, si vel iocosa sit, vel Religiosa, ut ita dicam, seu ad castigationem, & vindictam peccatorum coram Deo, & non ad vltionem, seu vindictam humanam ordinetur, quam etiam oportet moderatā esse, & intra terminos rationibus satisfactionis contentam. At vero si actio sit iniuriosa statui clericali, communis sententia est, sic percussorem Clericum manere excommunicatum: quia licet non sit violenta percussio, vel potius coacta, est tamen iniuriosa statui clericali, in cuius fauorem canon ille laxus est, cui cedere non potest priuata persona, etiam si sua sponte consentiat. Ita Panormitanus in dict. c. Contingit, & sumitur etiam in ca. Si delinquit, de Foro competent. Unde cum in dict. c. Contingit, dicitur: Volumus, & mandamus, ut id de cetero iubeas attendari: non est sensus, necessariam fuisse nouam prohibitionem, sed declarationem, & executionem dicti canonis, Si quis suadente. Et ita ibi sentit Glossa vltima, & est satis conlonum textui, & rationi eius.

Ex quo inferunt Doctores, etiam ipsum Clericum se irritato animo percussorem incurere hanc censuram. Ita Panormitanus dicto c. Contingit, nu. 6. & sequitur Nauarrum cap. 27. nu. 79. citantque cap. Si non licet, 23. quest. 5. ubi solum habetur, non minus esse homicidam, qui se, quam qui alium occidit. Estque hæc sententia probabilis, quando percussio sui talis est, ut attingat gravitatem peccati mortalis propter lationem in proprio corpore factam: quamvis non desint multi Doctores oppositum sentientes. Dices: Si se percussorem incurrit, cur non se sua sponte subdens percussioni alterius? Respondetur, quia ille non censetur cooperari, sed permittere, ut enadat offensionem alterius. De qua re latius Panormitanus supra.

Exponitur alia pars canonis de reservatione, & absolute huius censura.

In secunda parte huius canonis reservatur hæc excommunicatio Summo Pontifici, his verbis: Et nullus Episcoporum illum presumat absolueré, nisi mortis virgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & eius mandatum suscipiat. Quæ verba non solum prohibitionem simplicem, sed propriam reservationem cum suspensione, seu ablatione iurisdictionis continent. Declaratum autem est, sub Apostolica Sede, quantum ad hunc effectum comprehendendi eiusdem Sedis Legatum à latere, in cap. Ad eminentiam, cum aliis, de Sententia excomm. Quod ad alios Legatos, qui non sunt à latere, non extenditur, nisi iuxta tenorem cap. penult. de officio Legati: scilicet ut Legatus missus à Papa, solum in propria provincia, & eos, qui in eam delictum commiserunt, possit absolvere. Legati vero nati, id est prætextu alicuius Ecclesiæ, nullam in hoc potestatem habent, nisi eis à Sede Apostolica specialiter concedatur. Neque hæc est extensio dicti canonis, Si quis suadente, sed declaratio: nam sub iudice ordinario semper comprehenditur qui vices eius gerit seu eius legatus. Qui ergo sine hac potestate ab illa censura tentaret absolvere, non solum male faceret, sed etiam nihil faceret, ut per se constat, & est communis sententia. Quoniam verò (ut aiunt) exceptio firmat regulam, cum in eo textu solum excipitur articulus seu periculum mortis, videtur hæc reservatio nullam aliam admittere exceptionem, quantum est ex vi illius textus. Nihilominus tamen Doctores plures exceptiones seu casus numerant, in quibus potest hæc censura per Episcopum tolli, ut videre licet in Turrecremata, Antonino, Nauarro, & alii Summis, locis supra citatis. Ex quibus casibus quidam sunt in aliis iuribus expressi, & ideo certiores & faciliores sunt. Alij vero deducuntur seu adficiuntur à Doctores, in quibus nonnulla maior est difficultas.

Prima exceptio articuli mortis explicatur.

Principio igitur ad huius partis declarationem adiungendum est cap. Ea noscitur, de Sententia excomm. in quo illa exceptio posita in canone, Si quis suadente, partim restringitur, partim ampliat. Nam in dict. canone simpliciter excipitur mortis periculum, ideoque saltem pro eo casu videtur relinqui Episcopis absoluta facultas tollendi hanc excommunicationem, ita ut qui in eo articulo fuerit sic absolutus, simpliciter absolutus maneat, & absque vlla obligatione. Hoc autem vel restringitur, vel aliter intelligendum esse declaratur in dicto cap. Ea noscitur, ubi requiritur ut in eo articulo absolutio non concedatur nisi iuramento præstito in iungatur eidem, ut postquam sanitati fuerint restituti ad Romanam Ecclesiam, vel eius Legatum accedant, mandatum Apostolicum super talibus recepturi. Circa quæ iura observandum est primo, hanc exceptionem articuli mortis non esse specialem in hac censura, sed generalem in omnibus reservationis, necesse est de nouo introductum, sed vel divina, vel perpetua Ecclesiæ traditione, qua semper observatum est, ut in articulo mortis nullus casus servatus sit, ut dicitur in Tridentino sess. 14. cap. 7. Huic tamen consuetudini non repugnat, quod illa concessio in articulo mortis sub illa limitatione concedatur, quia ad subueniendum necessitati fidelium id satis est, & aliunde ad severitatem Ecclesiasticæ disciplinæ, & ut censura magis timeatur, ita fieri expedit: Quod proinde generale est in omnibus casibus reservatis, ut supra dixi. Quamvis autem in dict. ca. Si quis suadente, de solis Episcopis fiat

60

61

Cap. Ea noscitur, de Sententia excomm.

Conc. Trid.

eg 4 mentia

mentio, certum est tamen non solum Episcopum, sed etiam quemlibet simplicem sacerdotem posse in eo articulo, si necessitas urgeat, absolvere à tali peccato, & à fortiori à censura, vt supra suo loco in generali doctrina dictum est.

62
Vrgente ne-
cessitate in
articulo
mortis potest
simplex sa-
cerdos ab hac
cens. absol-
uere.

Dico autem, si necessitas urgeat, quia existimo tunc posse inferiorem sacerdotem absolvere ab hac censura, quando Episcopus adiri non potest: nam, si, instante etiam articulo vel periculo mortis, possit absolutio ab Episcopo peti, nullus inferiorum poterit absolvere, quia nulla tunc est necessitas, & per se loquendo, hoc reservatur Episcopo, quotiescunque à Pontifice non potest absolutio haberi, vt patet ex verbis canonis, & ex aliis infra tractandis. Atque eadem ratione si possit absolutio obtineri à legato Pontificis, non poterit absolutio ab Episcopo dari: nam in dicto cap. *Ea noscitur*, dicitur: *Etiam post absolutionem ab alio datam propter necessitatem vrgentem, comparandum esse coram Pontifice, vel eius legato: si id fieri possit*: ergo multo magis si à principio potuisset absolutio à legato peti, non posset ab inferiori obtineri. Potest autem hoc saepe contingere, quoniam vt supra dictum est, hoc periculum mortis non limitatur ad illud, quod ex infirmitate vel ægritudine nascitur: sed plures alios casus complectitur, qui tale periculum virtute includunt, vt est longa nauigatio, bellum instans, & similia, in quibus saepe potest esse opportunitas adeundi legatum, vel Episcopum, &c. Ergo per se loquendo, hic ordo seruandus est: scilicet etiam prius vocandus est parochus, quam simplex sacerdos, si potest. Quando autem locus nō datur accedendi ad superiorem vel Ordinarium, tunc quilibet potest absolvere cum prædicta limitatione: qua non obstante, absolutio ita est valida, & habet effectum suum, vt postea non sit alia necessaria. Vnde in dicto cap. *Ea noscitur*, non dicitur postea esse accedendum ad Sedem Apostolicam ad absolutionem obtinendam, sed *mandatum Apostolicum super talibus recepturi*, scilicet, de satisfactione, vel parti, vel Ecclesiæ exhibenda; vt generaliter declaratur in cap. *Eos qui*, de Sent. excomm. in 6. Vbi additur, eum qui post talem absolutionem cessante impedimento, iuramentum implere, & se præsentare contēnit, in eandem excommunicationem incurrere, non quod eadem numero, quæ ablata fuerat, redeat: neque omnino propter eandem causam, quia hic noua contumacia nouisque contemptus intercedit: sed quia similis excommunicatio maior & cum eadem reservatione incurritur. An vero si quis ita absoluitur decedat, hæres eius teneatur ad comparandum, simile mandatum loco defuncti recepturus: dicendum est non teneri, quia nullo iure hoc cautum est: & saepe fieri non potest, quia forte delictum fuit occultum, & confessio, & absolutio secreta: solum ergo tenetur ad eam satisfactionem, vel potius restitutionem, quam ratio iustitiæ postulat.

Secunda exceptio variarum personarum.

63
Cap. *Ea noscitur*, de Sent. excomm.

Præter hanc exceptionem seu restrictionem, adduntur aliquæ in dicto cap. *Ea noscitur*, quibus dicta reservatio minui, & canon, *Si quis suadente*, ampliari videtur. Excipiuntur enim mulieres, senes, valitudinarii, seu membrorum distitutionibus impediti, quibus conceditur, vt satisfacta parte ab Episcopis absolui possint. Et ibi non additur restrictio, neque exigendum dicitur iuramentum de postea comparando: sed ipsi Episcopo totum negotium, tam quoad absolutionem, quam quoad imponendum mandatum de satisfaciendo committitur: ratio est, quia omnes isti censentur inepti & impotentes moraliter ad comparandum coram Summo Pontifice, & ideo eo onere simpliciter liberantur, quia impedimentum illud perpetuum est. Similis extensio ex parte

habetur in cap. *Mulieres*, vbi additur, vt omnes personæ, quæ sui iuris non sunt, possint à Diocesano absolui: huiusmodi autem sunt mancipia, & similes. Rursus in cap. *de Sent. excomm.* excipiuntur illi, qui infra puberes annos hoc delictum committunt, quia eos ætas excusat, vt ibi dicitur. Vbi non immerito dubitari potest, an sensus sit, excusare eos omnino à censura, sicut excusantur alij de quibus inferius sermo est: vel à sola reservatione. Veruntamen in cap. *Quamuis*, & cap. *ultimo* etusdem tit. satis declaratur, sermonem esse de excusatione à reservatione: nam sermo est de pueris, qui licet sint impuberes, sunt doli capaces, & veram iniuriam, ac mortale sacrilegium in hoc facto committunt, illi enim excommunicationem incurrunt, vt aperte dicitur in cap. *Quamuis*.

Dubitari autem potest an sit reservata Episcopo. Ratio dubij est, quia ibi solum tollitur reservatio Papalis, & non designatur Episcopus, vel alius qui possit absolvere, & ideo relinquitur in terminis iuris communis: tamen quia in cap. *Pueris*, de Sent. excomm. vbi eadem de re sermo est, dicitur Diocesani Episcopum posse eos absolvere: securus etiam in his sequi ordinem supra scriptum. Item quia in cap. *De castro*, de Sentent. excomm. in pro regula generali assignatur, vt omnes qui in hoc casu quacunque ex causa excusantur adire Sedem Apostolicam, ab Episcopo absoluantur. Quin potius iuxta communem sententiam Canonistarum pro regula habendum est, quoties absolutio vel dispensatio reservata Papæ propter occurrentem necessitatem inferiori conceditur, per se loquendo, pertinere ad Episcopum, vt Innocentius, Panormitanus, Felinus, & alij tradunt in cap. *1. & capit. Monachi*, de Sentent. excomm. & in cap. *ultimo*, de eo qui fortune ordinis suscepit, quos refert & sequitur Nauarrus ca. 27. numer. 112. Et quæ hoc consentaneum rationi, tum quia post Summum Pontificem ordinarius Pastor est Episcopus, tum etiam quia per hoc sufficienter subuenitur necessitati, propter quam solum hæc concessio fit. Ex dictis autem fit vt licet differatur absolutio vsque ad annos pubertatis, possit ab Episcopo dari: quia à principio fuit censura non reservata, & quia ille fauor non conceditur propter impedimentum adeundi Summum Pontificem, sed propter excusationem, quæ delictum habuit quando commissum fuit, quæ semper durat: Et ita habetur in ca. *ultimo*, de Sent. excomm.

Præterea pauperes absolui possunt ab alio quam à Romano Pontifice, si tanta laborent inopia, vt nō mendicando Romam adire non possint. Ita sumitur ex dicto cap. *Quamuis*, in illa particula *Inopia*, & in ca. *Quod debet*, verb. *Et paupertate*, eod. tit. Cuius tamen oppositum videtur desiniri in dicto cap. *Ea noscitur*, vbi sic dicitur, *Alios autem siue pauperes siue diuites*. Nec potest dici vnum ex his decretis derogatum esse ab aliis: nam, licet cap. *Quamuis*, edictum fuerit à Gregorio IX. qui fuit post Clementem III. tamen reliqua duo capita ab eodem Clemente III. edita sunt: Item quia non est admittenda iuris derogatio, nisi vbi fuerit omnino necessaria: hic autem nulla est necessitas, quia in cap. *Ea noscitur*, sermo est de pauperibus, qui sine magno discrimine possunt Sedem Apostolicam adire: Neque propterea cogatur aut de nouo mendicare, aut aliam grauem necessitatem pati. Vnde qui solitus est mendicare, si alias est sanus quamuis sit pauper, non excusabitur Romam ire, quia mendicando ire potest, & non propterea cadit ab statu suo. At vero, si quis ita pauper, vt non mendicando, sed manibus suis viuatur, & iter agendo non possit laborando vitare, sed mendicando, ad id nō cogitur: ille ergo excusatur propter inopiam iuxta citata capitula. Similiter qui tenetur alere uxorem & familiam, si non sit adeo diues, vt iter agendo possit id facere ex bonis propriis, censetur

Quarta de impedimento canonico quid sit.

Aliud caput excusationis in prædictis iuribus dicitur esse canonicum impedimentum Romam adeundi. De quo quid sit, non immerito interrogari potest: nam Glossa ibi nullam expositionem affert, Panormitanus vero in cap. *Quod de his*, solum dicit, idem esse quod impedimentum legitimum. Itaque nomine impedimenti canonici non est hic intelligendum aliquod impedimentum per canones introductum seu impositum: quo modo irregularitas, vel suspensio dici solent impedimentum canonicum ad ministrandum, vel ad suscipiendum ordines: nihil enim huiusmodi excogitari potest in præsentī materia, ut per se constat. Dicitur ergo impedimentum canonicum, id est per canones approbatum, vel generalius interpretando omnes impedimentum legitimum, & rationi consentaneum. Atque ita quando in illo cap. *Quamuis*, dicitur, *Impotentia corporis aut alio impedimento canonico*, hoc posterius verbum solum addit illa impedimenta, quæ non consistunt in corporis debilitate aut defectu, sed in quacunque alia causa rationabili, ut est subuenire pareni grauius indigenti, alere uxorem, vel filios: exercere aliquod munus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodque sine graui detrimento, vel communi, vel priuato deserere non potest, & similia.

Quinta de iuris beneficio.

Vltimo additur in dicto cap. *Quamuis*, aliud caput excusationis, quod appellatur iuris beneficium, vel nisi iuris (inquit) beneficio, à labore huiusmodi excusetur. Quod additum videtur propter quasdam personas, quæ absque speciali impedimento eundi Romam iniure excusantur. Quod fieri solet propter alteram ex duabus causis. Prior est quando percussio ex modo quo fit, excusabilis est, & digna veniæ, qualis existimari potest percussio facta ab impubere, ut ex supra dictis constat. Similis est illa, de qua est sermo in cap. *Si vero*, i. de Sent. excommunic. Vbi Ostiarius, Merinus, aut executor, qui prætextu exercendi officium suum, clericum percutit, ab Episcopo absolui posse dicitur, nisi graue vulnus ei inflixerit. Quod intelligitur, etiam si ex malignitate, ut ibi dicitur, id faciat: nam si casu & bona fide turbam arcendo, clericum incaute se ingerentem percutiat, absolutione non indiget, quia censuram non incurrit, ut ibi etiam declaratur de quocunque officiali laico iurisdictionem exercente. Quid autem significet in illo textu dictio illa, *malignatus*, obscurum est, & ideo varie exponitur, ut refert additio ad Abbatem ibi in principio. Potest enim significare, id est agens mala intentione, siue ex ira, siue ex odio, siue ex passione, siue ex malitia: omnia enim hæc cadunt sub significationem verbi *malignatus*. Tamen non videtur verisimile, ut ibi Innocentius aduertit, ut percutientibus clericum omnibus his modis voluerit Pontifex tale privilegium concedere, quia qui ex odio vel malitia, & deliberata intentione id faciunt, non merentur faciliorem veniam: neque excusabiliores sunt, propterea quod prætextu sui officij id faciant, nam hoc potius aggrauat delictum. Et ideo verisimilius intelligitur, dum exercendo officium ad iracundiam prouocatus, modum excedit, voluntarieque, & videndo, clericum percutit: tunc enim aliquam excusationem habet. Et hunc in sensum magis inclinant Innocentius, Cardinalis, & alij quos sequi etiam videtur Nauarrus capit. vigesimo septimo numero 91. Vbi recte etiam extendit hunc fauorem ad lenem & mediocrem iniuriam, quia solum excipitur grauis. Item, quia ad alias nulla ibi fieret specialis concessio, quia à censura contracta per iniuriam leuem clerico factam semper

Tertia excusatio de corporali impedimento.

Praeter hos autem particulares casus adduntur in decretis generalia verba, per quæ excusantur omnes qui legitime impediti sunt ne iter agere possint sine graui incommodo: nam in ca. *De cetero*, dicitur, *Vel alias iustas excusationes quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita ut sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui presentare*. Et in cap. *Quamuis*, dicitur, *Siue alia corporis impotentia, siue quolibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi iuris beneficio à labore excusetur*. Idem fere in ca. *Quod de his*: eodem tit. In quibus textibus tria generalia capita huius excusationis insinuantur. Primum est corporale impedimentum, sub quo comprehenduntur fere omnia numerata, ægritudinis, imbecillitatis, virium aut sexus, subiectionis necessitatis, paupertatis, periculi, & similia, qualia erūt ita timetur grauis infamia, aut scandalum propter manifestationem criminis occulti, &c. Quando autem impedimentum sit sufficiens, ut excusatio iusta censeatur, aliqui existimant definendum esse iudicio Episcopi, ad quem talis absolutio deuoluitur. Quod sentit Innocentius in dict. cap. *Quamuis*, Et non est dubium quin subditus secure possit stare huiusmodi iudicio, nisi euidentissime constaret esse irrationabile & temerarium. Tamen nullum est ius, quod soli Episcopo hoc iudicium referret: & ideo generaliter hoc relinquitur iudicio prudentis & docti viri, sicut in aliis moralibus rebus.

Dubitari ergo potest, an ætas iuuentutis sit per se sufficiens causa ad excusandum, saltem quandiu illa durat: nam de hoc nihil definiunt iura in speciali, quia iuuentus durat post annos pubertatis: iura autem loquuntur solum de impuberibus, & ideo arbitrio Doctorum id relinquitur. Inter quos Angelus verb. *Excommunicatio*, 50. nu. 56. putat illud esse impedimentum sufficiens, citatque Abbatem: sed Panormit. de muliere iuvene loquitur, non de quouis iuvene. Et ideo Nauarrus ca. 27. nu. 87. dicit sententiam Angeli neque esse Panormitani: neque villo iure probari: unde ipse videtur oppositum sentire, Angelus tamen motus videtur ex dictis generalibus verbis iurium, sub sumendo prudens iudicium, quod itineratio iuuenis periculosa est, non tam corpori, quam animæ, & moribus: & ideo videtur sufficienter excusare, quia non minus est morale impedimentum, quam naturale. Quod quidem satis probabile est, consid. erando ea quæ frequentius accidunt: non est tamen adeo infallibile, quin oporteat in particulari considerare personæ conditionem & modum agendi iter, & similia ut possit prudenter iudicari an vere intercedat tale periculum, necne: nam si interfit erit impedimentum sufficiens: non vero alias. Et ad hunc modum iudicandum est de similibus.

bitur sufficienter pauper, ut per eadem iura excusetur. Præterea excusantur illi, qui sine graui periculo ire Romam non possunt ex dict. c. *Quamuis*, in verb. *Inimicitia*, ideo enim excusari aliquis potest propter inimicitiam, quia ei periculum aliquod ab inimico imminet. Et in cap. *De cetero*, additur, *Habens capitales inimicitias*, id est ex quibus periculum capitis imminet. Intelligo autem hoc non solum de inimicitis priuatis, sed etiam de hostilibus & inimicis fidei, ubi simile periculum mortale, & extraordinarium imminet: nam est eadem ratio.

Praeter hos autem particulares casus adduntur in decretis generalia verba, per quæ excusantur omnes qui legitime impediti sunt ne iter agere possint sine graui incommodo: nam in ca. *De cetero*, dicitur, *Vel alias iustas excusationes quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita ut sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui presentare*. Et in cap. *Quamuis*, dicitur, *Siue alia corporis impotentia, siue quolibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi iuris beneficio à labore excusetur*. Idem fere in ca. *Quod de his*: eodem tit. In quibus textibus tria generalia capita huius excusationis insinuantur. Primum est corporale impedimentum, sub quo comprehenduntur fere omnia numerata, ægritudinis, imbecillitatis, virium aut sexus, subiectionis necessitatis, paupertatis, periculi, & similia, qualia erūt ita timetur grauis infamia, aut scandalum propter manifestationem criminis occulti, &c. Quando autem impedimentum sit sufficiens, ut excusatio iusta censeatur, aliqui existimant definendum esse iudicio Episcopi, ad quem talis absolutio deuoluitur. Quod sentit Innocentius in dict. cap. *Quamuis*, Et non est dubium quin subditus secure possit stare huiusmodi iudicio, nisi euidentissime constaret esse irrationabile & temerarium. Tamen nullum est ius, quod soli Episcopo hoc iudicium referret: & ideo generaliter hoc relinquitur iudicio prudentis & docti viri, sicut in aliis moralibus rebus.

Dubitari ergo potest, an ætas iuuentutis sit per se sufficiens causa ad excusandum, saltem quandiu illa durat: nam de hoc nihil definiunt iura in speciali, quia iuuentus durat post annos pubertatis: iura autem loquuntur solum de impuberibus, & ideo arbitrio Doctorum id relinquitur. Inter quos Angelus verb. *Excommunicatio*, 50. nu. 56. putat illud esse impedimentum sufficiens, citatque Abbatem: sed Panormit. de muliere iuvene loquitur, non de quouis iuvene. Et ideo Nauarrus ca. 27. nu. 87. dicit sententiam Angeli neque esse Panormitani: neque villo iure probari: unde ipse videtur oppositum sentire, Angelus tamen motus videtur ex dictis generalibus verbis iurium, sub sumendo prudens iudicium, quod itineratio iuuenis periculosa est, non tam corpori, quam animæ, & moribus: & ideo videtur sufficienter excusare, quia non minus est morale impedimentum, quam naturale. Quod quidem satis probabile est, consid. erando ea quæ frequentius accidunt: non est tamen adeo infallibile, quin oporteat in particulari considerare personæ conditionem & modum agendi iter, & similia ut possit prudenter iudicari an vere intercedat tale periculum, necne: nam si interfit erit impedimentum sufficiens: non vero alias. Et ad hunc modum iudicandum est de similibus.

Et ad hunc modum iudicandum est de similibus.

semper potest absoluerē Episcopus, iuxta capitulum, *Peruenit*, de Sententia excommunicationis, vt ibi notat Abbas.

70 Addit vero Nauarrus capitulo vigesimo septimo, numero sexagesimo octauo, ministros iustitiæ etiam si leuiter percusserint, remittendos esse ad Summum Pontificem, nec posse ab alio absolui. In quo videtur limitare generalem concessionē dict. cap. *Peruenit*. Eam tamen limitationem nullo iure probat, sed sola auctoritate Abbatis, & Stephani, quæ ad limitandam generalem textus concessionem non sufficit. Et ideo Panormitanus in ca. *Si vero*, de Sent. excomm. nu. 3, formaliter locutus est, non quidem adhibens exceptionem, sed dicens, officialem laicum iniicientem manus in clericum in titulo officij sui in nullo casu posse ab Episcopo absolui, quia eius delictum nunquam est leue, cum non solum inferat iniuriam, sed vsurpet etiam iurisdictionem in clericum. Et ita explicata hæc sententia fundari potest in illo cap. *Si vero*, vbi Ostiarius percutiens odio, non titulo iurisdictionis, sed incaute & culpabiliter absoluitur, non esse absoluentem, sed remittendum ad Pontificem: ergo intelligitur etiam de percussione non graui: nam quod alteri conceditur, huic negatur: quia licet percussio videatur leuis, iniuria tamen clericalis status est grauis. Et hoc modo dixit optime Caietan. supra hanc percussione[m] semper fieri grauiorem ex tali circumstantia personæ ledentis, scilicet, quia cum sit laicus officialis, aut auctoritatis percussio clericum.

71 Clerici eiusdem Collegij se inuicem et non inter clericos et clericos a quo possint absolui. Ca. Quoniam, de Vita & Honore clericorum.

Cap. Monachi de Sent. excomm.

72 Monachi intra claustra se inuicem percutientes an possint a suo Abbate absolui.

Præterea hæc etiam spectat exceptio clericorum simul cohabitantium in Collegio, nam si se inuicem percutiant, dummodo percussio non sit enormis, non coguntur adire Pontificem, sed à suo Episcopo absolui possunt, vt habetur in c. *Quoniam*, de Vita & Honore clericorum. Illud enim priuilegium non conceditur omnibus clericis se inuicem percutientibus, vt constat ex eodem capite, sed illis specialiter, qui cōmunem, & socialem vitam agunt, quia enim inter eos facile accidere potest huiusmodi excessus: oportet vt modus obtinendi veniam facilius sit. Et ob eandem causam simile priuilegium conceditur religiosis, & canonicis regularibus, nam in simili casu absolui possunt à suo Prelato iuxta c. *Monachi*, de Sent. excomm. Vbi additur, *Quocumque modo sese in claustra percusserint*, vbi nullam facere distinctionem videtur inter percussione[m] grauiem, aut leuem, nā particula, *Quocumque modo*, omnem comprehendere videtur, vt in hoc maior fauor fiat religiosis, quā secularibus clericis. Solum additur ibi limitatio, *Si discretio Abbatis non sufficit ad eorum correctionem, est proinde Episcopi Diocesis adhibenda*.

Nihilominus tamen Gloss. & Doctores in eo cap. *Monachi*, limitant verb. illud, *Quocumque modo*, dummodo non sit percussio enormis: quia hic casus in hac materia semper intelligitur iure ipso exceptus, vt dixit Gloss. in dict. ca. *Quoniam*, de Vita & Honore clericorum, & Abbas in dict. cap. *Monachi*, & latius in c. *Cum illorum*, de Sent. excomm. In quo textu dicta generalis limitatio fundari solet, quia ibi dicitur, *Nisi excessus illorum existerit diffusus & enormis, vt potest, si ad mutationem membrorum, vel ad effusionem sanguinis est processum*. Sed non videtur per hæc verba limitari concessio facta in dict. c. *Monachi*, quia ibi, vt Gloss. notat verb. talibus, Pontifex non loquitur de religiosis se inuicem percutientibus, sed de illo, qui ante religionis ingressum, clericum percussit: & post susceptum habitum religionis, huiusmodi confitetur delictum, & absolutionem petit: nam ille antea non poterat absolui ab Abbate, nec ex vi illius c. *Monachi*, neque alterius antiquioris iuris, sed hoc ei conceditur in dict. cap. *Cum illorum*, cum illa limitatione & excep-

ptione enormis percussione. Non est ergo hæc exceptio extendenda ad limitandum fauorem concessum religiosis in dict. cap. *Monachi*: tum quia ca. illud, *Cum illorum*, non est editum ad coarctandum, sed potius ad extendendum fauorem, vt patet ex illis verbis. Nos autem in religionis fauorem, vt euagandi materia subtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volentes, &c. tum quia limitatio ibi adiungitur respectu concessione[m] ibi factæ: ergo non est extendenda ad aliam prius factam in cap. *Monachi*, quia hæc limitatio spectat ad materiam odiosam, & ideo amplianda non est. Maxime cum maior fauor fieri potuerit, vel etiam debuerit, religiosis iā in eo statu constitutis, & quasi ex nimia familiaritate, quæ interdum contemptum generat, sese percutientibus, quam illis qui ante ingressum religionis sic delinquant.

Si autem ex iure illa limitatio adeo vniuersalis non colligitur, non videtur admittenda: cum verba illius cap. *Monachi*, valde generalia sint: & fauorem religionis contineant qui ampliandus potius est, quam restringendus. Item quia posteriora verba citata ex dict. cap. *Monachi*, videntur addita propter hos casus enormes, in quibus absolutio committitur Episcopo (nam hic videtur esse planus sensus illorum verborum) ergo nulla percussio religionum inter se manet Summo Pontifici reservata. Nihilominus tamen limitatio illa expresse habetur in cap. *Canonica*, de Sent. excomm. vbi integre & ad litteram refertur constitutio dict. ca. *Monachi*, & in fine eius adduntur hæc verba, *Nisi excessus diffusus fuerit & enormis, propter quem merito ad Ecclesiam Romanam sit recursus habendus*. Vnde videtur Honorius II. vel illam limitationem adiungere priori constitutioni Alex. III. aut indicare illam limitationem subintelligendam semper esse in huiusmodi concessione, quamuis non exprimitur. Quæ est communis sententia Canonistarum, quam Nauarr. etiam simpliciter, & sine alia probatione ponit: & propter textum illum ab illa discedendum non censeo.

Notanda vero sunt nonnulla ad maiorem declarationem illius ca. & fauoris. Primum est circa verbum illud, *Si percussit*, notanter enim addit est, quia si religiosus percussit secularem clericum, non gaudet illo fauore, vt patet ex vi dictorum verborum: & ideo ad Sedem Apostolicam remittendus est, vt expresse declaratur in dict. c. *Cum illorum*. Postea vero concessum est, vt in eo casu possit religiosus ab Episcopo absolui, c. *Religioso*, de Sent. excomm. & cum limitatione, vt solum in eo casu absolui possit, in quo clericus secularis, si aliquem clericum secularem percussisset, posset absolui, scilicet quando percussio est leuis, vt ibi notat Gloss. ex cap. *Peruenit*, extra eod. Et ideo non extenditur illud priuilegium ad percussione[m] Episcopi tum propter enormitatem, tum quia Episcopus non venit sub absoluta clerici appellatione, in his quæ in illius, vel totius cleri fauorem non redant.

Rursus si vnus religiosus alium alterius religionis percussit, non etiam gaudet dicto fauore, dict. c. *Monachi*, quia nec verba eius illi accommodantur: nam relaxatum illud reciprocum, *Se, & verbum illud*, in claustra, ac denique verbum illud, *Sui Abbatis*, satis declarant sermonem esse de religiosis eiusdem monasterij, vel religionis communem superiorem habentibus. Neque etiam ratio, quæ inter hos militat, habet locum in alijs, quæ est familiaritas multa, & quadam facilitas quæ ex hoc nascitur: quare in huiusmodi causa adeundus esset Summus Pontifex, sicutendo præcise in concessione illius cap. *Monachi*. Tamen in dict. c. *Cum illorum*, conceditur vt quando monachus vnius claustrij percussit monachum alterius, absolui possit ab Abbate illius monachij, qui iniuriam passus est. Quod videtur intelligendum, siue illa monasteria sint diuersorum ordinum, siue eiusdem, sufficitque vt percussor & percussus diuersos

Resoluit.

74 Monachus contra claustra percutiens secularem clericum, non gaudet priuilegio ca. *Monachi*.

75 Neque si Monachus alterius religionis percussit.

76 Si percutiat monachum alterius monasterij, non gaudet priuilegio ca. *Monachi*.

diuersos habeant Abbates, seu superiores: quamuis si habeant aliquem prelatum commune, vt est Provincialis, vel generalis, ab eo etiam possit dari absolutio, quia ille habet maiorem iurisdictionem in subditum, quam immediatus superior: & ideo a fortiori comprehenditur sub nomine Abbatis, seu superioris, quouis nomine vocetur: non enim est vis faciendi sub nomine Abbatis, sed in re, quæ per illud significari videtur, scilicet spiritualis pater vel Pastor talis religiosi. Quod etiam notauit Gloss. in dict. c. Cum illorum, verb. abbatem.

Secundo notanda est illa particula, *In claustro*, quæ vox quia significare solet non totum monasterium, sed quantam partem eius magis publicam, videri potest concessio illa restringenda ad percussionem in illa parte monasterij facta. Sed reuera non ita est, quia vel claustrum non in ea significatione accipitur, sed pro toto monasterio, sumpta parte pro toto, vel etiam si sumatur pro illa parte, non est dictio restringens, sed ampliatis, vt Panormita. notauit: nã claustrum inter religiosos maiori quadam obseruatione custoditur. Et ideo si percussio etiam in illo facta, Abbati committitur: a fortiori facta in quacunque monasterij parte. Imo etiam si fiat extra totum monasterium, vel in quouis alio loco: quia ratio illius concessions non est locus, nec pendet a circumstantia loci sed ex communi vita religiosorum.

Tertio aduertendum est contingere posse vt religiosus suum Abbatem percutiat, vel e conuerso Abbas suum subditum vltra mensuram debitæ correctionis, & contra hunc canonem. Et tunc dubitari potest an ille casus sub hac concessione comprehendatur. Nam si inspicimus generalem significationem vocis, videtur comprehendere: nam Abbas monachus est. Necessitas etiam seu ratio fere est eadẽ. In contrarium vero est, quia ibi dicitur, si Monachi, se percuterint posse absolui ab Abbate: videntur ergo monachi distingui ab Abbate. & sermonem esse de percussione inferiorum inter se, non respectu superioris. Item si Abbas est percussus videtur hoc necessarium: quia nõ potest ipse absolueri seipsum, neque ei conceditur vt alteri vices suas committat, in ordine ad seipsum, & in re pertinente ad forum contentiosum: Si vero ipse fuit percussus, non expedit vt in propria causa ipse sit iudex. In hoc puncto dicendum primo est, percussione quæ Abbati proprio fit, non comprehendit sub hac concessione propter enormitatem. Nam in dict. cap. Cum illorum, declaratur enormis, & ex ca. Canonica, constat enormẽ percussionem non comprehendit sub his priuilegiis. Dubitari autem potest, an idem sit dicendum de percussione alterius Abbatis non proprii. Respondetur hoc p̃cedere ex alia questione, an illa percussio enormis sit, quam infra attingemus. Igitur si sit enormis, idem dicendum est, quando autem talis non fuerit, videtur absolutio ad ipsum Abbatẽ percussum pertinere, iuxta cap. Cum illorum. Sed ne ille sit iudex in propria causa melius videtur, vt pertineant ad Episcopum, iuxta ea quæ statim dicemus.

Secundo dicendum est, Abbatem percutientem subditum suum, a Superiori suo regulari, si illũ habeat, sin minus ab Episcopo absolui posse. Prior pars constat, quia illa percussio de se nõ est enormis, & ideo ex eo capit. nõ est semper reseruata Papæ: aliunde vero talis Abbas ita comparatur ad Prælatum suũ sicut eius subditi ad ipsum. Posterior pars probatur ex dict. c. Monachi, ibi, Quod si discretio Abbatis non sufficiat, ab Episcopo est adhibenda correctio. Tunc enim maxime non videtur sufficere talis Abbatis discretio, vt optime declarat ratio dubitandi prius proposita, quia non est ipse conueniens iudex in causa sua: ergo per Episcopum est absolueudus. Quod si contingat religiosum percussum non esse subditum Abbatis percutientis: tunc talis Abbas a Prælato religiosi percussus absolueudus esset, iuxta cap. Cũ illo-

A rum. Hæc autem secundum ius commune procedit, aliud vero est secundum specialia priuilegia, maxime Mendicantium, de quibus alibi dicemus.

Quarto obseruari potest aliud genus gratiæ seu priuilegij, quod in iure conceditur circa hoc negotium propter nonnullas circumstantias personæ delinquentis. De quo extat c. Mulieres. de Sent. excom. Et ibi dicitur, de his qui magnæ sunt potentiæ, & ita delicati quod laborem veniendi ad Sedem Apostolicam nequeunt sustinere, consulendam esse Apostolicam Sedem, & de statu personæ, & veritate negotij informandam, vt secundum eius consiliũ de commissio scelere tales personæ corrigantur. Quo loco huiusmodi personis non conceditur simpliciter vt absolui possint ab Episcopo: sed quod non teneantur petere absolutionem a Summo Pontifice, Romam eundo: sed solum consulere Pontificem. Ait autem Glossa ibi, pertinere ad Episcopi arbitriũ iudicare, an persona sit talis conditionis, necne: sed hoc in textu non habetur: neq; existimo esse necessarium, quidquid etiam Nauarr. dicat, potest enim id per euentum rei constare: & quando fuit res aliquo modo dubia, iudicium viri prudentis in huiusmodi rebus semper satis est, quando speciali iure non reseruatur Superiori: in hoc autem iure non committitur Episcopo, vt iudicet an persona sit magnæ potentiæ vel delicata: sed supposita conditione talis personæ, respondetur quid agendum sit, nimirum consulendum esse Pontificem: Nec requiritur vt ipsemet Episcopus consulat, sed ipse qui absolutione indiget, consulere potest quacumque via voluerit, aut potuerit.

Dubitat, præterea Glossa ibi, an interim dum consulitur Pontifex, possit persona illa absolui sub iuratoria cautione de consulendo Pontifice, & parendo mandatis eius. Et responderi posse propter periculum moræ. Sed hæc responsio videtur esse contrarium, vbi dicitur prius esse negotium intimandum Pontifici: non est ergo prius absolutio concedenda. Quod recte ibi Panormi. notauit, & sequuntur Felin. & alij. Et significat eadem Glossa statim, dicens, si non sit periculum, non esse absolutionem dandam ante consultationem Pontificis: quod intelligendum est de periculo mortis aut alicuius grauis damni: quando autem hoc periculum timeretur, licitum quidem erit absolueri, non ex speciali priuilegio huius canonis, sed ex generali lege, modo statim declarando.

Hæc enim occasione duo possunt hoc loco interrogari. Vnum est cur periculum quod est in diuturna mora, non sufficiat in quacunque persona, vt sub iuratoria cautione absolui possit, nam ex dilatione penitentia periculum imminet animæ, vt dicitur in c. ult. de Penit. & remiss. & sumi potest ex ca. Sacro, iuxta Gloss. de Sent. excom. sed ob vitandum periculum animæ, concedi potest & debet absolutio cum illa cautione multo magis quam propter vitandum periculum corporis: ergo sufficit periculum moræ ad præmittendam absolutionem. Altera interrogatio est, quod nam priuilegium illis personis potentibus delicatis in illo textu concedatur: nã si absq; speciali mandato Pontificis eis nõ est absolutio concedenda, quilibet de populo potest in simili facto consulere Pontificem, & ab eo postulare mandatum vel facultatem vt ab alio corrigi, & absolui possit iuxta eiusdem Pontificis arbitrium.

Prior interrogatio generalis est de omnibus casibus Pontifici reseruatis, & ita a nobis tractata est superiorilibro in materia de Penitentia. Vnde in præsentī casu solum dicimus nihil speciale in hac parte concedi in dicto textu his personis potentibus, seu delicatis, & propter solum moræ periculũ prius possint absolui, quam possent alia: nullus enim fauor huiusmodi in illo textu eius sit. Probabile tamẽ censemus, quado mora extraordinaria & notabilis, illam

80
Persona magnæ potentiæ
guā potentiā
Et nimis delicata à quod
absoluenda.
Cap. Mulieres, de Sent. excomm.

81
Poenitentia huiusmodi potest absolui sub iuratoria cautione de consulendo Pontifice
Parendo Pontifici
Gloss. Abb. Felin.

82
Interrogatio huiusmodi nec duo proponuntur.

Secundum m.

83
Prior interrogatio huiusmodi sit

76
Quid sit claustrum in dict. ca. Monachi signifi-

77
Quid sit Monachus
Abbatem aut Abbas Monachum percutiat.

Primogenitio,
Rationes dubitandi.

79
In claustrum

illam esse sufficientem causam, vt absolutio dicto modo cōcedi possit propter rationem factam, quæ in eo casu maxime vrget. Et confirmari potest: nam in aliquibus casibus hoc videtur iure prouisum, ob hanc enim rationem concedunt iura supra dicta, vt ægrotantes absolui possint, etiam si ægritudo non sit periculosa, sed morosa tantum, vt Doctores omnes, exponunt, & est euident, quia ægritudinis causa distincte conceditur præter periculum mortis, sed eadem iura subiungunt generalem absoluendi facultatem propter similia impedimenta: ergo, quacumque ex causa moralis & extraordinaria mora timeatur, scilicet propter longum ac periculosum iter, vel propter necessaria negotia prius peragenda vel quid simile, poterit absolutio concedi. At vero quando mora non est notabilis, sed ordinaria, non censetur esse morale periculum animæ: & si aliquid est, illud fuit præuisum a referuante censuram, & permixtum ob rigorem disciplinæ, & maiora mala vitanda. Quando autem mora censenda sit notabilis arbitrio prudentis relinquitur.

84
Posteriori
interroga-
tioni respon-
detur.

Ad alteram interrogationem respondetur, his personis per illud decretum solum concedi, vt secundum commune & ordinarium ius non sint cogenda personaliter adire Summum Pontificem: sed a suo Episcopo sint absoluenda: quanquam expectanda prius sit forma à Summo Pontifice. Aliæ vero inferiores, & robustiores personæ iure communi tenentur adire Pontificem: & quamvis possint ab eo speciale induitum postulare & obtinere, illud tamen erit per modum specialis dispensationis; ad quam necessaria erit aliqua alia peculiaris causa, quæ in prædictis personis non requiritur: sed sufficit earum status, seu conditio.

85
Qui ob cir-
cumstantia
personæ ab
alio quam
Pontifice ab-
soluitur, non
manet cum
obligatione
se præsen-
tandi Papæ.

Quinto est circa prædictos casus aduertendum, tere in omnibus illis concedi hunc fauorem absolute & absque vlla obligatione comparendi apud Pontificem Summum. Quia, cum hæc concessio non fundetur in impedimento, sed sit indulgentia ob aliquam circumstantiam personæ, non sit sub conditione comparendi; sed simpliciter. Quod secus est quando concessio sit ratione impedimenti, si temporale illud sit: nam, si perpetuum, eadem est de illo ratio, eo quod iam non habet locum conditio. Quæ omnia patet verbis significantur in c. Quamuis, de Sent. excom. vbi sic dicitur, Caterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris sub debito iuramento consuevit iniungi, vt impedimento cessante ad Apostolicam Sedem accedant. Et c. vbi additur, temporali, ad excludendum perpetuum, cuius cessatio expectari non potest. Exceptio autem illa, quæ de pueris fit, si in rigore loquamur, non est exceptio ab illa generali regula de impedimento temporali, quia illa concessio non fit pueris, eo quod propter imbecillitatem ætatis impediti sint ne Romam adire possint, quod impedimentum perpetuum non est, sed fit præcipue propter imperfectionem puerilis actus, in deliberatione, & perfecto rationis vsu. Et ideo licet postea impedimentum cesset, non cessat concessio, nam imponitur illis obligatio comparendi. Atque eadem est ratio de omnibus, quibus hic fauor conceditur, non ob impedimentum, sed ob specialem rationem actus, seu personæ.

86
Sertus ab-
soluitur ab
inferiori
Pontifice, si
manu mitti-
tur, tene-
tur se præ-
sentare.

Vnde colligitur differentia inter puerum & seruum, nam puer non tenetur comparere, etiā transacta pueritia: seruus autem, licet excusetur a comparando quamdiu seruus est, iuxta c. Mulieres, de Sentent. excommuni. prout declaratur in c. Relatum, eodem tit. tamē, si manumittatur, vel simpliciter, vel quoad illum actum, puta, quia dominus consentit perfectioni eius, tenebitur comparere, quia iā tollitur impedimentum, in quo solo illa excusatio fundabatur. Quapropter, si dominus resistat perfectioni serui, poterit quidem absolui, non tamen sine iu-

ramento de comparando, & obediendo mandatis Pontificis, cessante impedimento. Censetur autem dominus rationabiliter repugnare, per se loquendo, quoties graue patitur incommodum ex absentia serui sine culpa sua, vt dicitur in dict. c. Relatum, Iudicandum autem est pati graue incommodum, quoties nimis est ab Apostolica Sede remotus, vbi dicitur. Vnde, si prope esset: & breui tempore posset negotium expedire: & nullum aliud timeretur incommodum, præter illorum dierum absentiam, non posset seruus rationabiliter impediri à domino, quominus ad Sedem Apostolicam absoluendus concederetur, vt in eod. c. caueatur. Dixi autem, per se loquendo, quia si delictum sit enorme, & scandalum seu prauum exemplum cum aliorum periculo timeatur, tunc etiam cum graui detrimeto domini ad Sedem Apostolicam remittendus est, vt in eodem ca. Relatum, statuitur, quia propter vitandum scandalum, paruipendendum est temporale incommodum, seu grauamen domini. Dux autem conditiones ibi coniunguntur, simulque requiruntur, & diuisim non sufficiunt: nam si delictum non sit enorme, vel scandalum moraliter non timeatur, vel non ceterum adeo graue, vt non possit aliis modis tolli, noluit Pontifex omnino illud sibi referuare in graue nocumentum alterius, vt contra Panormit. & alios recte intellexerunt Angelus, Excommuni-
catio, s. n. 54 Syluest. Absolutio, 4. n. 9. in fine Nauar. c. 27. nu. 88.

Similis differentia notari potest inter puerum impuberem, & filium familias quatenus talis est: nam ille vt diximus, simpliciter absolui potest: filius autem familias, qui post pubertatem tale delictum commisit, licet absolui possit per dictum c. Mulieres, non tamen sine obligatione & iuramento comparendi, quia impedimentum illud non est perpetuum: & ideo, si emancpetur, vel quacumque alia ratione fiat sui iuris, aut, si pater consentiat perfectioni, tenebitur comparere, vt Panormit. Syluest. Nauar. & alij docent.

Percussio quando dicenda levis, mediocris, aut grauis seu enormis.

Vltimo, quoniam citata iura sæpe distinguunt inter delictum leue, mediocre, & graue seu enorme, notare oportet & exponere quando vnumquodque eorum tale sit. Sed quia hoc arbitrio boni viri ponderandum est atque existimandum, ideo breuiter dicendum est. Omnia hæc tria membra requirere percussione sufficientem ad peccatum mortale, quia alias non sufficeret ad incurrendam excommunicationem. Vnde non sumitur hic percussio levis absolute, seu eo modo quo venialis culpa, levis dicitur: sed respectiue, comparatione maioris læsionis intra latitudinem earum, quæ mortalem malitiam continent. Præterea de enormi percussione nonnulla exempla habemus in iure capit. Cum illorum, de Sentent. excommuni. vbi significatur ex duplici capite posse esse percussione enormem: primo ex quantitate nocumenti, de quo duo exempla ponuntur, scilicet, Si ad mutilationem membri, vel effusionem sanguinis est percussum. In quibus aduerto primo ibi non heri mentionem occisionis, vel quia ex se nota est enormitas, & à fortiori significatur: vel certe quia ille plus est quam percussio, cum sit quædam totius rei destructio. Deinde aduerto mutilationis exemplum simpliciter & sine restrictione esse positum, ideoque etiam si sit minimi membri, dummodo totum abscondatur, ad enormem percussione sufficit. Vnde Glossa ibi verb. Mutilationem, dicit non esse distinguendum inter membrum & membrum: citatq. ca. 2. de cler. excom. mini.

mini. & c. *Expositi*, de Corp. vitiat. quæ iura non admodum probant, quia membra de quibus fit mentio ibi, satis principalia sunt: sufficit tamen absoluta illius textus locutio, vt dixi. Addit vero Nauarrus non solum mutilationem, qua membrum scinditur, sed etiam illam, qua inuitile vel quasi inuitile ad munus suum redditur, enormem læsionem reputari: quod verum existimo, quia moraliter perinde est.

89 *Quæ sententia effusio decidit sit enormis læsio.*
Præterea in alio exemplo de sanguinis effusione, subintelligendum cenſeo, quod sit in notabili quantitate, & quod sit ex grauitate læsionis, quia sanguis facile effluit ex qualibet pelliculæ rupione, quæ non potest semper dici enormis læsio. Et ita sentit Glossa ibidem, ponderans vocem, *effusio*, quæ abundantiam significat. Quanta vero illa futura sit, non habet certam mensuram: sed prudenti iudicio relinquendum est. Addidi etiam, quod effusio proueniat ex grauitate læsionis: nam si contingat percussione esse in naribus, sine læsione magni momenti potest copia sanguinis fluere: & non propterea erit enormis læsio, vt recte indicauit Nauarrus n. 92. Item ex negligentia, vel malitia eius, qui percussus est, potest ex minima pelli incisione multum sanguinis effundi, & non propterea læsio erit enormis: quia ille effectus est quasi accidentarius, & non augeat grauitatem percussionis. Sicut è contrario potest contingere, vt vulnus inflictum graue sit, & sufficiens ad magnam copiam sanguinis effundendam, & quod ex magna diligentia, aut artis industria impediatur: quod non oberit quominus talis percussio enormis iudicetur, quia eius grauitas non consistit in effectu futuro, aut ab illo pender; sed in ipsa percussione, & modo eius. Vnde intelligere licet, illa duo exempla non esse posita, quia tantum illis modis contingat percussione esse in se enormem, sed vt illa sint quasi indicia, & mensuræ grauis percussionis, vt omnis percussio, quæ moraliter fuerit æquiualens his enormis censetur, quamuis sine mutilatione, aut effusione sanguinis fiat, vt flagellare clericum, aut fuste percutere cum ingenti dolore, & contumelia vel iniuria, grauis percussio erit, quamuis sanguis non effundatur; item includere clericum in terribili carcere, & ibi longo tempore iniuste eum detinere, enormis violentia est, & sic de aliis similibus.

90 *De dignitate personæ percussæ: quia iniuria creſcit ex dignitate personæ offensæ: in hoc autem canone non solum attenditur grauitas violentiæ, aut læsionis, sed etiam iniuria, vt alia iura citata declarant. Adhibenturque ibi duo alia exempla, scilicet Episcopi, & Abbatis: per Episcopum omnes intelligunt consecratum. Et ideo non est hoc limitandum ad subditos Episcopi: quia hoc non fundatur præcipue in dignitate iurisdictionis, sed consecrationis; & ideo à quocunque Episcopo percutiatur, etiam à non subdito, eius percussio enormis habetur. Quod secus esse censetur in alio exemplo de Abbate, nam communiter explicatur respectiue, scilicet si quis percutiat Abbatem suum, id est suū Prælatum & superiorem, vt patet ex Glossa, & interpretibus ibi. Vnde si monachus percutiat Abbatem alium, non tamen superiorem suum, non statim erit percussio enormis iudicanda ex dignitate personæ, quia dignitas Abbatis, nude considerata, non est tanta, vt sufficiat ad enormitatem delicti ex sola dignitate personæ: maxime cum sub illa appellatione comprehendatur quilibet Prælati cuiusvis monasterij religionis. Respectiue autem, id est respectu sui subditi, & inferioris, est magni momenti illa circumstantia ratione iurisdictionis, & reuerentiæ debiti inferioris ad superiorem. At vero dignitas Episcopi, quia in consecratione consistit, absolute considerata, sufficit vt ex illo capite percussio*

Fr. Suarez tom. 5.

enormis censetur. Et ideo in cap. *Si quis deinceps*, 17. quæst. 4. præter excommunicationem, omnibus suis priuandus dicitur, qui tale delictum committit.

Quamquam autem hæc vera sint, nihilominus respectu etiam talium personarum requiritur proportionata quantitas læsionis seu percussionis, vt enormis ex illa circumstantia fiat: nam tam parua posset esse percussio aut violentia, vt etiam circa talem personam moraliter non reputetur enormis. Etenim circa Deum ipsum quædam offensiones in suo ordine leues sunt, quæ dicuntur venialia peccata: imo inter mortalia non omnia reputantur enormia: quid ergo mirum quod respectu humanæ personæ in tali dignitate constitutæ inueniri possit iniuria adeo diminuta ex aliis circumstantiis, vt simpliciter non possit enormis æstimari? Sunt ergo omnia pensanda, scilicet conditio personæ offendentis (quæ non parum aggrauat, vel minuit actum) quantitas, modus, occasio actionis, locus, & tempus, & similia, vt integrum iudicium de facti enormitate reddi possit. Quia vero in huiusmodi iniuriis præcipua conditio aggrauans est dignitas personæ offensæ, & illa sola sufficit ad constituendum enorme delictum, si in reliquis sit sufficiens proportio, ideo circumstantia hæc cum illis exemplis specialiter in illo textu designatur. Atq; hinc etiam fit, vt hæc causa enormitatis delicti sic declarata, non solum loci habeat in illis duobus generalibus personarum, pro vt à nobis exposita sunt; sed etiam in aliis personis ecclesiasticis in dignitate constitutis, si cætera cum proportionem obseruentur. Vnde constat sub Episcopis comprehendendi Cardinales licet non sint specialiter consecrati. Episcopus etiam electus, & confirmatus maxime respectu subditorum: iam enim iurisdictionem habet, quod secus est de tantum electo, licet non parum ad dignitatem personæ conferat: de aliis vero inferioribus Prælati sicut de Abbatibus iudicandum est.

Ex his autem quæ de percussione enormi in iure explicata inuenimus, arbitrandum est de medio-cris, & leui percussione. Nam vt Aristoteles dixit: superius in vnoquoque genere est mensura cæterorum. Enormis ergo læsio erit mensura aliarum: nam omnis illa, quæ dictas circumstantias non habuerit, non erit enormis. Quod si multum ab eis distauerit, leuis: si autem parum, mediocris existimabitur. Addit præterea Nauarrus verba cuiusdam Extrauagantis quæ incipit: *Perleſus*, quibus hoc amplius declaratur. Veruntamen & Extrauagans illa autoritas non habet; nam incerti auctoris est; & in iure non continetur: & nihil amplius in ea dicitur, quam ex dictis habeatur, nam tandem concludit hoc committendum esse prudentis arbitrio: hoc enim necessario dicendum est, quoties læsio ex se & absolute considerata non habet enormitatem, nisi ex aliis circumstantiis insurgat: & ideo omnes prudenter pensandæ. Et multum refert animaduertere, an facta fuerit cum graui scandalo: nam illud moraliter loquendo, est magnum signum enormis percussionis, & sacrilegij, vt ex d. c. *Cum illorum*, colligitur. Denique prudens hoc arbitrium de quantitate percussionis iuris interpretes communiter dicunt commissum esse Episcopo, vel iudici: quod cenſeo verum in foro exteriori, & vt declaratio illa authenticæ fiat: in interiori autem fieri potest a viro prudente, & docto, nam hoc magis pendet ex prudentia & doctrina, quam ex iurisdictione. Et iuxta illam declarationem potest quilibet confessarius iudicium ferre in illo foro: imo ei proprie commissum est hoc iudicium in tali foro; quatenus clauem scientiæ habere debet, atque ea vt ibi necessarium fuerit.

Hh

SE-

91
*Non quali-
bet læsio his
personis sa-
cta censetur
enormis.*

*Quæ persona
dicatur
constituta
indignitate.*

92
*Quæ ratio-
ne percussio
leuis, medio-
cris, & enor-
mis distan-
tatur.*

SECTIO II.

De excommunicationibus ipso iure latis, & reservatis Papæ in antiquioribus libris
Decretalium.

1
Prima ex-
commun.
ex cap.
Quarenti,
de offi. de-
leg.
Nauarr.

Prima harum excommunicationum affertur à Nauarro ex cap. *Quarenti*, de Offic. delegat. vbi excommunicatio lata à Delegato Papæ in eum, qui rei iudicatæ parere contemnit, post annum transactum manet Papæ reservata. Sed illa non est censura à iure, sed ab homine; ferri enim supponitur à iudice delegato, neque illa est propria reservatio, sed cessatio iurisdictionis, seu officij. Statuit enim ibi Pontifex, ut sius Delegatus post latam sententiam possit per annum iurisdictionem exercere in ordine ad sententiæ executionem: & inde fit, ut intra illum annum possit à censura à se imposita absolueri, non vero ultra illum, quia iam non est iudex: ideoque iurisdictionis solum manet in delegante, qui fuit Summus Pontifex.

2
2. ex cap.
Ad falsari-
orum, de
crim. fals.

Secunda excommunicatio affertur ab eodem Nauarro ex cap. *Ad falsarium*, de crimine falsi, vbi fertur censura excommunicationis in falsarios literarum Pontificalium. Veruntamen illa censura prout in illo cap. fertur, non est Summo Pontifici reservata: prout vero in Bulla Censuræ Domini reservata est, superius est à nobis exposita. cum dicto c. *Ad falsarium*. Et quoad degradationem, quæ ibi propter hoc crimen fieri præcipitur, infra suo loco declarabitur.

3
3. ex cap.
Dura de
crim. fals.

Tertiam excommunicationem affert idem autor ex cap. *Dura* de crim. falsi. s. *Adicientes*. Sed illo loco non fertur excommunicatio ipso iure sed præcipitur promulgari ab Episcopis contra eos, qui literas falsas Apostolicas habentes, intra viginti dies eas non destruunt, aut reliquant. Quam excommunicationem tales personæ non incurrunt, donec promulgetur: postquam autem contracta est, Papæ reservata manet. Imo indicat Panormitanus ibi num. 9. necessarium esse, ut iudex specificè ferat excommunicationem contra talem personam habentem falsas literas. Sed, licet hoc possit esse necessarium ad alios effectus: tamen ad incurrendam talem excommunicationem non requiritur: sed satis est quod sententia generalis feratur in omnes, qui tales literas habuerint, & intra viginti dies illas non abdicauerint. Quod adeo est expressum in illo textu, ut non potuerit Panormitanus contrarium sentire; sed, cum ait necessarium esse specificè ferri excommunicationem contra talem, intelligit ratione delicti, non ratione personæ, id est contra sic delinquentem, non vero contra Petrum, vel Paulum nominatim. Postquam vero excommunicatio sic lata est, si contrahatur, eius absolutio manet Papæ reservata. Atque ita reservatio potius lata est ipso iure, quam excommunicatio, quod non est singulare in hoc casu.

Excommunicatio contra sacrilegos rerum Ecclesiæ fures declaratur.

4
Ca. Conquesti,
de sent.
excom.

Incurratur
ne ipso iure
excommuni-
cat.

Similis modus excommunicationis, & reservationis inuenitur in cap. *Conquesti*, de sent. excommunicationis, vbi præcipit Pontifex quosdam sacrilegos denunciari excommunicatos, & non absolui, donec cum literis suorum Prælatorum veritatem continentibus Apostolice se conspectui præsentent. Circa quem textum nonnulla declaranda occurrunt. Primum est, an illa excommunicatio ipso iure incurratur. Et ratio dubitandi est, quia in eo textu dicitur: *Eos excommunicatos denunciatis*: aut enim verbum illud,

A *denunciatis*, in rigore est sumptum prout idem significat quod, *publiceris*: aut sumitur latius prout interdum dicitur de ipsa prolatione, vel promulgatione excommunicationis: si sumatur priori modo, supponit excommunicationem aliunde contractam ante illius decreti constitutionem, nam denunciare hoc modo non est excommunicare, ut constat ex cap. *Pastoralis*. s. *Verum*. de Appellat. nec talis pronuntiatio vere profertur, nisi de iam excommunicato. Si autem verbum, *denunciandi* sumatur secundo modo, Pontifex non excommunicat, sed præcipit Prælato ut excommunicet: non ergo excommunicatio illa à iure lata est, sed ferenda ab homine.

B Circa hoc Glossa ibi refert sententiam Hugonis, hos sacrilegos non esse excommunicatos ipso iure, sed excommunicandos. Nam in cap. ultimo de Furtis, quidam, qui calicem Ecclesiæ furatus fuerat, si non esset res per se infamia publica, post peractam penitentiam congruam, & satisfactionem dicitur admittendus ad ordines, si alias sit idoneus, & nulla prærequiritur absolutio à censura. Vbi supponi videtur, nullam excommunicationem incurrisse, & in cap. *Conquestus*, de Foro competent. dicitur, inuasores rerum Ecclesiæ anathemati supponendos esse donec satisfaciunt: non ergo sunt ipso iure anathematizati: ergo cum in dicto cap. *Conquesti*, præcipit Pontifex, ut hi sacrilegi excommunicati denuncientur, recte intelligitur, id est, excommunicentur publice & nominatim: non est enim hæc significatio, & interpretatio ab illius verbi proprietate aliena. Potestque à simili confirmari ex cap. *Tua nos*, de sent. excommunicationis, ibi, *Ex quo sunt per sententiam publicati*: quod significat, ut infra videbimus, id est, excommunicati & publicati, nam, quia per sententiam utrumque fieri solet, & ultimum est publicatio, ideo illo unico verbo solet aliquando utrumque comprehendere, præcipue quando per ius aliquid statuitur, quod vsque ad denunciationem non est habiturum effectum, qualis est reservatio, de qua est questio in dict. cap. *Conquesti*, & cap. *Tua nos*, ut dicitur.

Nihilominus communis opinio est, excommunicationem illam, de qua est sermo in dicto cap. *Conquesti*, ipso iure incurrere. Ita Glossa ibi, quam sequuntur Panormitanus, & alij interpretes. Dico autem excommunicationem, de qua ibi est sermo, quia non de omni sacrilegio nec de omni furto rerum ecclesiasticarum affirmant dicti autores habere annexam excommunicationem ipso facto: sed solum de illo sacrilegio, in quo concurrunt circumstantiæ expressæ in illo cap. *Conquesti*, scilicet quod sit violenta fractio Ecclesiæ, eiusque spoliatio, & ita conciliant caput hoc cum aliis, quæ prior sententia afferebat: nam in cap. ultimo de Furtis est sermo de quodam simplici furto facto in Ecclesiâ, quale est furum vnus calicis: longe autem, dixerim delictum est infringere, & spoliare Ecclesiâ: ex cap. autem, *Conquestus*, de Foro competent. solum colligitur non omnem furem rerum Ecclesiæ esse ipso iure excommunicatum. Quod etiam constat ex cap. *Indigne*, 12. quest. 1. non vero quod nullus sacrilegus fractor, & spoliator Ecclesiæ excommunicatus ipso iure sit.

Quod si inquiratur, quo iure sit lata hæc excommunicatio, quidam dicunt, non ferri in illo cap. *Conquesti*, sed supponi. Ita Nauarrus: non tamen affert aliud prius ius quo hæc excommunicatio lata sit, cum tamen illud sit necessarium. Glossa vero ibi eandem opinionem indicans citat cap. *Canonica*, 11. quest. 3. & cap. *Omnes Ecclesiæ*, 17. quest. quarta, quæ, vel parum, vel nimium probare videntur. Nam in priori verba sunt, *Ecclesiærum Dei violatores auctoritate Dei, & iudicio Sancti Spiritus à gremio sanctæ matris Ecclesiæ, & consortio so-*

rius Christianitatis eliminamus. Quæ verba, aut probant omnes sacrilegos in Ecclesiam esse ipso iure excommunicatos: aut nihil probant. Vnde Hugo, & Archidiacon. exponunt, ibi non fieri excommunicationem ipso iure, sed dari formam qua excommunicandi sunt huiusmodi violatores, quando oportuerit. Alij, vt patet ex Glossa ibi, putant illud Concilium excommunicasse violatores quosdam Ecclesiarum, qui tunc temporis erant, quos Turrecremata, & alij, fractores & spoliatores Ecclesiarum fuisse aiunt: sed non constat, quia canon ille non extat in Concilio Arauscan. cui tribuitur: Cūque illud fuerit provinciale, multo minus constat penam illam pro tota Ecclesia, & in perpetuum tulisse, aut eo sensu fuisse receptam.

Aliud vero cap. ita habet: *Omnes Ecclesia raptores, atque suorum facultatum alienatores à liminibus sancte matris Ecclesie anathematizamus, &c.* Quæ verba sunt Lucij Papæ in Epist. decretali: & si excommunicationem continent ipso iure, vt præ se ferunt, non tantum fractores (vt gratis Glossa ibi exponit) sed omnes qui res Ecclesiarum rapiunt, vel alienant, comprehendit, nam verba generalia sunt: & ex ipsa Epistola constat sermonem esse de quocunque, qui res vel pecunias Ecclesiarum aufert, fraudas & rapit. Ibi autem non habetur verbum, *anathematizamus*, sed participium *anathematizatos*, scilicet omnes huiusmodi raptores anathematizatos Apostolica autoritate pellimus & damnamus. Quæ verba in idem redeunt, & in rigore significant excommunicationem latam, tamen, quia non est vsu recepta, possunt exponi, vt non censetur ipse Pontifex anathematizare, sed anathematizationem approbare si fiat, & declarare eos esse dignos tali pena. Et potest hæc expositio suaderi, tum quia ibi Pontifex non condit leges, sed solum doctrinam tradit: tum etiam quia ibi extendit illam doctrinam ad omnes conficientes: quos tamen nullus dicet esse excommunicatos.

Potest ergo dici, excommunicationem illam latam esse ipso iure à Ioanne Papa in cap. *Quisquis*, 17. quæst. 4. cuius verba sunt, *Si quis domum Dei violauerit, & aliqua sine licentia illius, cuius commissæ esse dignoscitur, inde abstulerit, donec in conventu ad montem satisfaciatur, sicut de communione esse priuatum.* Quæ forma verborum aperte continet censuram ipso iure latam: & videtur esse contra fractores, & raptores Ecclesiarum, propriissimè enim dicitur violare Ecclesiam iuxta subiectam materiam, qui muros, vel fores eius infringit, vt eam violat; ergo hic textus videtur conuincere, propter tale crimen esse impositionem ipso iure. Quod autem potest in dubium venire solum est, an verba illa, *Scias se communione priuatum*, contineant excommunicationem maiorem, prout nunc est in vsu, vel aliquam minorem excommunicationem, seu separationem tantum ab vsu Eucharistiæ. E ratio dubij oritur ex ipso met textu, nam subiungit, *Si vero post secundam, & tertiam, diuentionem coram Episcopo satisfacere detrectauerit, sacrilegi periculo ab omnibus obnoxius teneatur; ita vt secundum Apostolum nemini fidelium misceatur:* ergo prior illa excommunicatio non separabat eum à communione fidelium: ergo non erat excommunicatio maior. Deinde in vericulo sequente expressè est sermo de his, *qui infringunt monasteria & loca Deo dicata, & Ecclesias, & deposita, vel alia quælibet inde abstrahunt*: de quibus tamen subiungitur velut sacrilegi canonica sententia subiungantur: ubi videtur illa, canonica sententia, referri ad excommunicationem maiorem, de qua proxime sermo fuerat; & tamen solum iniungi præcipitur: ergo iuxta communem interpretationem ex hoc loco non colligitur excommunicatio maior ipso facto incurrenda.

Quapropter aliter potest defendi communis sententia, si dicamus, hanc excommunicationem

Fr. Suarez tom. 5.

A ferri à Summo Pontifice in ipso cap. *Conquesti*, nam cum præcipiat aliquid, quod excommunicatione latam supponit; & non inueniatur priori iure lata, necesse est vt ab ipso met Pontifice virtute & implice feratur, ita vt sensus sit, *excommunicatos nuncietis*, quia ergo ex nunc illos excommunico. Potestque hæc expositio ex alijs similibus formulis ferendi censuram declarari, sæpe enim dicunt iura; *Qui hoc fecerit, non erit se excommunicatum* Vbi necessario subintelligit, quia per hanc legem excommunicatur. Item dici solet. *Cum eo qui hoc fecerit, alij non communicent*, vtique quia per ipsum canonem sic loquentem excommunicantur. Sæpe item excommunicatio fertur quasi præsuppositiue, vt quoties fertur per verba pertinencia ad effectum, vel ad aliquid posterius ipsa censura: ergo eodem modo possunt exponi prædicta verba cap. *Conquesti*, Aqua interpretatione non videtur discordare Abbas antiquior, quem iunior sequitur, & refert. Fateor quidem priorem expositionem, esse probabilem iuxta quæ hæc censura non est ipso facto lata. Quia verò communis opinio est in contrarium, ab ea discedendum non est, licet talis excommunicatio maior non censetur lata in alijs antiquioribus iuribus, sed in illo met cap. *Conquesti*, iuxta vltimam interpretationem videtur ipsis verbis accomodata. Nam licet illud verbum *nuncietis*, respiciat actionem per hominem exercendam; tamen in rigore & proprietate sumptum indicat talem actionem, quæ excommunicationem supponit: non potest autem certo supponi, nisi ab ipso iure lata sit.

Vnde fit illam excommunicationem non extendi vltra delictum sacrilegij in eo textu expressum in quo etiam Glossa, & Abbas, Antoninus, Caietanus, Nauarrus, & alij conueniunt. Superest vero explicandum, quale sit delictum in eo textu expressum, propter quod illa excommunicatio imponitur. Nam pontifex non declarat illud, sed dicit, *memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis*: se igitur refert ad narrationem factam per hæc verba, *Quidam Ecclesias violenter confregerunt, easque spoliare minime dubitarunt.* Vbi duæ actiones continentur, fractio Ecclesiarum, & earumdem spoliatio. Dubitari ergo potest an vtraque sufficiat ad hanc excommunicationem incurrendam. Nam si veraque simul fiat, res constat, quia in illis sacrilegis illa fuit sufficiens causa. Et in vnaqueque illarum actionum illa quantitas sufficit ad censuram, quæ ad peccandum mortaliter in materia sacrilegij talis sit, quia non possumus certiorē regulam præscribere ex natura rei, & textus aliam non cōstituit. Quapropter non est necessarium vt Ecclesia spoliatur omnibus bonis quæ in ea sunt, nec quod contrafractio sit enormis, sed nomine spoliationis qualibet rapina, vel furtum graue intelligendum est. Per contrafractiōem autem quævis violenta apertio Ecclesiæ, siue rumpeudo murum, siue seras confrigendo. Sed quid si nulla illarum actionum per se sumpta sit peccatum mortale, ex vtraque autem confurgat materia sufficiens ad sacrilegiū graue, eritne illa sufficiens causa talis censuræ? Respondeo non videri casum moraliter possibilem. Nam in primis necessarium est vt contrafractio sit sufficiens ad ingressum, hæc autē semper est grauis iniuria Ecclesiæ, ideoque sufficiens ad peccatum mortale.

Difficultas vero superest, V. si tantum vna illarū actionum sit peccatum mortale, & alia vel sit leuis, vel omnino nō fiat, incurratū hæc censura. In quo dubio in primis si spoliatio etiam grauis fiat sine fractione, omnes fateantur non esse sufficientem causam huius censuræ. Ita tenet Gloss. ibi referens Hugonem, & sequitur Panorritanus numero 2. & Antoninus, Caietanus, Nauarrus supra citati, & communiter Summistæ, & colligitur sufficienter ex capite vlt. de Furtis, & c. *Conquestus*, de For. cōp.

Hh 2

fu-

3. & communis sententia.

II Quæ ob tria minime excō. hæc contrafractio.

Fractio, & spoliatio quæ suffiunt ad peccatum mortale, suffiunt ad hanc censuram.

Dubium.

Respondetur.

12 Nam per vnam illarū actionum sufficientem ad mortalem, censuram incurrent.

Gloss. Abb.

Hugo Archidiacon.

Cap. Omnes Ecclesias 7. 14.

Cap. Conquestus 1. de For. cōp.

Cap. Tit. 1. de For. cōp.

2. Opinio. Cap. Si quis 17. q. 4.

6. Vera sententia proposita, tenet, sed iuxta communem sententiam non tenet.

Quodam excommunicati in sacrilegiis fuerunt sententia. 1. Opinio. Nauarrus Glossa. Cap. Cuius 11. q. 3.

Carol.

Frangens
feras sacri-
ficia conti-
gua Eccle-
siae, incurrit
Capit. Si ci-
uitas de
sent. excom.
in 6.

Non incur-
rit si sacri-
ficia sit discō-
tigua.

Aperiens
per artem
fores Eccle-
siae an incur-
rat.

An sufficiat
Ecclesia fra-
ctio sine
spoliatio-
ne ad hanc cen-
suram.

Navar. re-
solvitur.

supra citatis, & declaratis in hunc modum. Ex A
qua doctrina sequitur primo non satis esse frangere
arcam in qua res Ecclesiae continentur: quia arca nō
est Ecclesia, nec pars Ecclesiae. Minusque sufficit
frangere calicem, aut rumpere vestem sacrā ad oc-
cultius asportandam illam. Idemque dicendum est si
imago Crucifixi, vel alia similis frangatur, vel in in-
iuriam, vel furti causa: nam illa non est materia hu-
ius censuræ, quidquid sit de aliis legibus. Sufficiet
tamē, ut opinor, frangere feras sacrificia, vel muros
aut tectum eius, etiam si exteriores fores Ecclesiae,
& reliquæ partes eius non confringantur: quod mi-
hi erit indubitatum si sacrificia sit contigua Ecclesiae,
quia tunc in rigore venit nomine Ecclesiae. Quod
optime probatur arg. cap. Si ciuitas, de sent. excom.
in 6. ubi cum interdicitur Ecclesia, illius nomine
dicitur venire capella, vel cæmeterium contiguum
Ecclesiae. Quia lex illa licet videatur versari in ma-
teria odiosa, utpote interdicti & poenalis, fertur in
favorem interdicti, & clauium Ecclesiae. Eadem au-
tem ratio cum proportionem in presenti locum ha-
bet: nam hæc etiam lex est in favorem Ecclesiae, &
rerum sacrarum: & ideo etiam nomen Ecclesiae ex-
tendendum est ut illum locum comprehendat. At
vero si sacrificia esset distincta ab Ecclesia, non cen-
seo esse admittendam extensionem, quia neque in
rigore vocis, neque in iure habet fundamentum, &
semel facta, nullum haberet certum terminum, sed
quantumcumque esset distans locus, in quo vestes,
& vasa sacra custodirentur, fractio eius censureretur
hic comprehensa, quod verisimile non est. Tandem
de hac actione inquiri potest, an necesse sit fieri per
viu, vel sufficiat fieri per artem, ut v. g. si fores Ec-
clesiae, vel seræ eius non frangantur, sed aperiantur
vel alia elauī simili, vel adultera; an id satis sit ex hac
parte ad incurrendam hanc censuram. Videtur enim
perinde esse, & ideo extendendum esse hoc ius, quod
favorabile est, ut dixi. Nihilominus Navarr. supra
negat sufficere, dicitque esse sententiam omnium, à
qua non oportet recedere, quia fauor etiam non est
extendendus ultra proprietatem verbi, præsertim
cum habeat adiunctum odium seu grauem poenam
verbum autem frangendi in rigore significat vio-
lentiam. Superest dicendum, an è conuerso sola hæc
actio frangendi Ecclesiam sine spoliatioe sufficiat
ad hanc censuram incurrendam. Nam dicti autores
videntur id affirmare, maxime Caiet. Navarrus ve-
ro ait, etiam si quis infringat Crucifixum, vel sacra-
rium, si nihil furetur, nō incurrit hanc censuram.
Quod difficile est, quia si non præcessit fractio Ec-
clesiae, etiam si frangat Crucifixum, & furetur, non
incurrit: si autem præcessit fractio Ecclesiae, si post-
ea frangat Crucifixum, sicut etiam si comburat ves-
tem sacram, licet nihil furetur, incurreret. Quia ex
parte huius actionis non est necessarium proprium
furtum, vel rapina, sed satis est quocumque modo pri-
uare Ecclesiam suis bonis, vel in eis grauius damni-
ficare: satis enim dicitur spoliare Ecclesiam, qui res
eius destruit, etiam si secum non deferat: ergo qui
frangit imagines Ecclesiae, vere spoliatur Ecclesiam.
Nam ad spoliandum (ut dixi) non est necesse ut om-
nino omnem suppellectilem Ecclesiae quis deferat,
aut destruat: satis est enim si in parte grauius nota-
bili, id fiat. Atque ita dicendum censeo, solam fra-
ctionem, quæ sit ad ingrediendum in Ecclesiam,
non sufficere ad hanc excommunicationem: si au-
tem cum illa coniungatur quæcumque grauis dam-
nificatio Ecclesiae in bonis eius pertinentibus ad v-
sum officiorum, vel ad ornatum eius, vel ad facul-
tates, seu thesaurū illius incurrit: quia textus videtur
verbo spoliandi, & illa est spoliatio, siue per furtum
fiat, siue per quodcumque aliud genus iniuriæ. Quare,
iudex secularis frangens fores Ecclesiae, ut delinque-
tem in ea receptum extrahat, nō incurrit hanc cen-
suram: quia, licet sit fractor, non tamē spoliator Ec-

clesiae; & licet agat contra immunitatem, non tamē
contra dominium (ut sic dicam) & bona Ecclesiae.

Sed quæres quid nomine Ecclesiae hic intelligen-
dum sit. Respondet: primo, ac præcipue intelligi
templa publice dicata, & autoritate Episcopi sa-
crata: hæc enim est propria significatio illius vocis,
tam in iure, quam in vsu. Quod Navar. cū Panorm.
extendit ad monasteria, hospitalia, & alia loca pia
per Episcopum sacrata, arg. cap. Ad hac, de relig. do-
mib. in quo hæc loca æquiparantur Ecclesiis in hoc,
quod non debent ad mundanos vsus transferri: Pri-
uata autem oratoria, quæ solent esse in communi-
bus domibus, & similia loca, non comprehenduntur
in d. c. Conquesti, licet in aliis antiquioribus supra ci-
tatis generalior sermo esse videatur.

Supposita ergo hac censura, circa eius reservati-
onem dicendum est, post denunciationem, illam ef-
se reservatam Papæ, siue à iure, siue tantum ab ho-
mine lata sit. Ita enim ibi dicitur Excommunicatos
denunciatis, donec Apostolice se conspectui præsentent. Neq;
hoc pendet ex priori quæstione, quia, ut dixi, non
repugnat excommunicationem latam esse ab ho-
mine, & postquam lata est, manere Pontifici refer-
uatam. Quæri vero potest, an hæc censura reservata
sit ante denunciationem. Partem negantem indicat
Caiet. dicens, denunciationem mandat, ac denunciat
absolutionem Apostolicæ Sedis reservat: ergo donec illa
excommunicatio sit denunciata, non est reservata.
Et fauet textus dicens, Excommunicatos nunciatis, &
viri faciat, donec se præsentent. Et idem sentit Na-
uar. addens, non sufficere denunciationem genera-
lem, sed ibi non loquitur in ordine ad effectum re-
seruationis, sed in ordine ad effectum euitandi ta-
lem excommunicatū, iuxta Extran. Ad euitanda, ut
ipse subdit. Panorm. vero ibi sentit hanc excommuni-
cationem ipso iure etiam esse reservatam absq; de-
nunciatione. Et videtur hoc fieri probabile, suppo-
nita interpretatione verbi nunciatis, quam ipse Caiet.
amplectitur, scilicet ut denunciari mandetur exco-
municatio, quæ iam esse supponitur: ergo pari rati-
one si non solum excommunicatio, sed etiam refer-
uatio eius denunciari mandatur, supponitur lata
excommunicatio reservata: ergo ante denunciatio-
nem reservata est. Atq; ita sensus illius textus erit,
Nunciatis eos excommunicatos, tali excommunicatione, à
qua absolui non possint nisi satis faciant, & Sedi A-
postolicæ se præsentent. Responderi vero potest, in
illo textu non dici, Excommunicatos nunciatis exco-
municatione nobis reservata, sed dici hoc modo, exco-
municatos nunciatis, & faciat siue excommunicatos at-
que viari, donec, &c. Vbi duo præcipiuntur, primum
est denunciatio, secundum executio vsque ad abso-
lutionem Papæ: & ideo verisimilimum est hoc secun-
dum non habere locum in ea restrictione nisi sup-
posito primo. Cumque hæc interpretatio sit beni-
gior, in materia odiosa est præferenda.

Excommunicatio contra incendiarios ex- ponitur.

Q Vinto loco numerari potest reservatio exco-
municationis latæ contra incendiarios in cap.
Tua nos, de sententia excomm. cuius verba sunt: In-
cendiarij, ex quo sunt per Ecclesiam sententiam publicat
pro absolutionis beneficio ad Apostolicam Sedem sunt mit-
tendi. Quæ duobus modis possunt exponi. Primo,
ut verba illa, ex quo sunt, habeant vim causalis no-
tæ, id est, quia sunt per Ecclesiam excommunicati:
& sic supponunt ipso iure latam esse excommuni-
cationem in incendiarios, & additur referua-
tio. Cui expositioni fauet, quod in illo textu æqui-
parantur incendiarij cum percussoribus clericorum.
Item quia textus non dicit, ex quo fuerint, sci-
licet in futurum, sed ex quo iam sunt: ergo necesse
est

est intelligi per ius ipsum. Sed hic sensus commu-
niter reicitur, quia ibi expresse dicitur, *Per Ecclesia
sententiam*, quæ est actus hominis, & non legis. Re-
sponderi vero potest, ibi non esse sermonem de senti-
entia excommunicationis, sed de sententia pro-
mulgationis, id est denuntiationis, quæ supponit
personam excommunicatam. Vnde est secunda
sententia, hos incendiarios esse ipso iure excom-
municatos, eorum tamen excommunicationem
non reservari ex vi huius textus, donec talis excom-
municatio fit per sententiam hominis promulgata,
ita refert Glossa ibi, & in cap. *Cum deuotissimam*, 12.
questio. 2. & Panormitanus in dicto cap. *Tua*, id ad-
mittit quantum ad incendiarios Ecclesiarum. Se-
cundo tamen obicitur contra utramque senten-
tiam, quia talis excommunicatio ipso iure nec fer-
tur in dict. c. *Tua* nos, ut euidenter ex ipso constat,
neque alibi lata reperitur. Nam in cap. *Pessimam*,
23. questio. 3. solum dicitur, *Excommunicatur, & si mor-
tuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura*,
& in capite. Si quis membrorum, ibidem licet de hu-
iusmodi incendiario dicatur, *Ab Ecclesia se priuatum
agnoscat*, quæ verba videntur significare excommu-
nicationem ipso iure; tamen statim subditur, *Si
post secundam & tertiam correctionem non emendaue-
rit, tanquam ethnicus, & publicanus ab omni Christiano-
rum collegio separetur*. Quæ verba vltima significant
excommunicationem maiorem ferendam, & non
latam. Vnde priora videntur indicare interdictum
ab ingressu Ecclesiæ: de quo suo loco. Nullo ergo a-
lio iure inuenitur lata excommunicatio contra in-
cendiarios generatim sumptos.

De incendiariis vero Ecclesiis in particulari
citari solet c. *In literis*, de Raptorib. Sed non probat;
nam in eo solum dicitur, quendam incendiarium
Ecclesiarum in mortis articulo constitutum, fuisse
per quendam Capellanum suum à sententia ana-
thematis absolutum; non vero dicitur ibi illi con-
traxisse illud anathema ipso facto; Imo in illo ver-
bo *sententia*, indicatur fuisse illam excommunica-
tionem latam per sententiam hominis. Melius qui-
dem hoc ostendit Glossa in dict. cap. *Tua*, ex cap.
Conquesti, proxime tractato: nam incendiarij Eccle-
siarum re vera sunt fractores & spoliatores earum;
& hoc titulo probabilissimum mihi est illos esse ex-
communicatos ipso iure per cap. *Conquesti*, quam
sententiam esse communem docet Nauarr. cap. 27.
num. 94. non tamen ex hoc capite. sed ex cap. *Tua
nos*, quod profecto sine causa de illis exponitur, ut
recte ibidem Glossa notauit: quia textus ille de in-
cendiariis loquitur in communi: vnde non respicit
ad malitiam sacrilegij, quam specialiter commit-
tunt incendiarij Ecclesiarum, sed ad iniustitiam om-
nibus incendiariis communem. Igitur si incen-
diarius Ecclesiæ incurrit excommunicationem, il-
lius reservatio non ad cap. *Tua* nos, sed ad cap. *Con-
questi*, pertinet. Et iuxta doctrinam ibi traditam ex-
ponenda est.

Alius ergo sensus & verus illius capitis, *Tua* nos,
est ut verba illa, *Ex quo sunt*, reddant sensum quali
conditionatum, seu denotantem suppositionem:
ita ut sensus sit, incendiarij, si iam sunt, vel post-
quam fuerunt ab homine excommunicati; &c. Qui
sensus à sufficienti partium enumeratione probatur
ex dictis, quia seclusa excommunicatione iuris, ne-
cesse est ab homine ferri, ut in eam possit cadere
reservatio: quæ duo nec repugnant, ut per se con-
stat: nec est nouum ita fieri. Et confirmatur ex ver-
bis illis, *Per sententiam Ecclesiæ*, quæ, licet possent ab
aliquo extendi ad censuram ipso iure latam in eo
sensu, quo illa solet appellari, *lata sententia*: tamen
iuxta proprietatem vocis magis significant senten-
tiam hominis: & cum simus in materia odiosa &
penali, restringenda sunt potius, quam exten-
denda.

Fr. Suarez tom. 5.

Quæri vero potest, an oporteat sententiam hanc
esse latam in particulari contra talem personam, vel
sufficiat generalis contra omnes sic delinquentes,
ut statim ac incurritur sit reservata, iuxta cap. *Tua
nos*. Et Glossa, Panormitanus, & alij ibi sentiunt
necessariam esse sententiam in particulari: quia, ut
hæc excommunicatio sit reservata, existimant esse
necessarium, quod incendiarius non solum excom-
municatus sit, sed etiam denunciatus. Quod etiam
sentit Caietanus capite vigesimo secundo, & Na-
uarrus: qui fundatur in verbo illo textus, *Ex quo sunt
per sententiam publicati*, quod exponunt, id est, denun-
ciati. Sed obstat, quia in illo textu non est sermo de
personis in particulari, seu sub propriis nominibus;
sed in communi sub nomine sumpto ex tali vitio;
scilicet de incendiariis: loquendo autem hoc modo
propriissime dicuntur incendiarij per sententiam
publicari, etiam si talis sententia generaliter pro-
mulgata sit. Sic enim frequenter loquuntur iu-
ra: & vulgari vsu ita loquimur, scilicet sententiam
excommunicationis promulgatam esse contra hæ-
reticos, vel contra occultantes tale furtum, &c. At-
que hoc sensu in capitulo, *Ita quorundam*, de Iudæis;
& in Clementina prima de Pœnis: & in Extrava-
gant. *Infidelis*, de Furtis, excommunicatio generali-
ter lata vel à iure, vel ab homine in eos, qui talia vi-
tia committunt, sæpius promulgari, seu publicari
mandatur: ergo in presenti etiam dicendum, incen-
diarij per sententiam publicati; etiam si non in par-
ticulari, seu nominatim, sed generatim sententia
contra eos publicata sit. Et confirmatur, quia Pon-
tifex in eo capite reservat hanc excommunicationem
ad deterrendos homines ab hoc crimine: ergo non
solum reservat illam quando fertur in personam
particularem, quam oportet esse notam, ut de-
nunciari possit: sed etiam quando fertur in om-
nes qui committunt tale crimen, etiam si illi occul-
ti sint.

Sane interpretatio hæc videtur mihi magis con-
sentanea & textui, & veritati. Et fortasse dicti au-
ctores non sunt loquuti de denunciatione talis per-
sonæ in particulari sub proprio nomine, neque hoc
ipsi explicarunt: intelligi ergo possunt de genera-
li denunciatione per sententiam: ita ut solum in-
tendant docere non satis esse quod sententia lata
sit: sed oportere, ut sit etiam publicata. Vnde po-
test notari differentia inter hoc caput, *Tua* nos, &
caput, *Conquesti*, nam in priori tantum est sermo de
incendiariis in communi, & de sententia contra il-
los publicata: in capite autem *Conquesti*, sermo est
de particularibus personis, quæ in principio nomi-
nâtur, & de eisdem postea subditur, *Memoratos sacri-
legos excommunicatos huncietis*, & ideo in casu illius
textus probabilis est necessariam esse denunciatio-
nem in particulari, ut excommunicatio reservata
maneant, quia forma ibi præscripta in omni casu si-
mili seruanda est. Quod si quis concedat eodem
modo exponendum esse cap. *Tua* nos, tum propter
argumentum à simili, tum quia licet textus hoc non
declaret, non tamen excludit hanc expositionem,
quæ cum sit benignior; in materia odiosa ample-
ctenda est: tum denique quia communis opinio
magis in hanc partem inclinare videtur, non re-
pugnabo, quia probabiliter possit hoc defendi: &
in praxi seruari absque periculo: quamvis rigo-
re verborum iuris, illud prius verisimilius ap-
pareat.

Tandem vero inquiri potest, quid nomine in-
cendiarii intelligendum sit. Neque interrogatio at-
debeat intelligi de incendiario Ecclesiarum, vel
etiam aliarum rerum: nam cum textus indifferen-
ter loquatur, generaliter intelligendus est, ut su-
pra dixi, & Caietanus etiam notauit. sed an vnus
actus incendiij sufficiat, vel requiratur consuetudo
incendio consumendi res alienas: nam nomine in-

18
Oportet ne
excom hanc
indetermi-
natam per-
sonam lata
esse, ut refer-
unt auctores.
Prima sent.
Gloss.
Abbâs.
Caiet.
Nauarr.
Roscius

19
Verior sen-
tentia.
Discremen-
tum inter
cap. *Tua*, &
cap. *Conquesti*.

20
Quid nomi-
ne incendia-
rii intelligê-
dum.
Caiet.

Qua excommunicationes late ſint, & Papæ reſeruata in ſexto libro Decretalium.

Vas, vel tres inuenio in hoc poſteriori volumine Decretalium excommunicationes ipſo iure late cum reſeruatiōe ad Summum Pontificem; & continentur ſub titulo de Sententia Excommunicationis, & de Peniſ: nam, ſi quæ ſunt aliæ, vel explicatæ iam ſunt; vel comuni vſui parum deſeruiunt.

Prima habetur in c. *Quicumque*, de Sententia excommunicationis in 6. ferturque contra eos, qui in perſonis aut bonis ſuis, aut ſuorum eius grauāt, qui ſententiam excommunicationis, aut ſuſpenſionis, aut interdicti in aliquem tulerunt. Circa quam primo aduertendum eſt, duas, vel tres eſſe actiones, ob quas illa cenſura fertur, quibus varia genera perſonarum comprehenduntur. Prima actio eſt, dare licentiam aliis ad inferendum huiusmodi grauamen ſeu iniuriam: & hæc comprehendit Reges, & omnes illis inferiores, qui ibi numerantur. Quæ licentia non ſufficit ad excommunicationem incurrendam, niſi effectus, ad quem illa datur, fuerit ſubſecutus. Vnde circa talem actionem duplex ibi additur limitatio. Prior eſt, ſi licentia reuocata fuerit, *re integra*, id eſt, priuſquam aliquis effectus ex vi talis licentiæ fuerit ſequutus. Quo fit vt, ſi poſt reuocatam talem licentiam, iſ, cui data fuerat, nihilominus ad executionem & effectum progredietur, qui licentiam dedit, non incurrat excommunicationem, quia ſatis fecit iam huic legi & alter ex ſua malicia, & non ex licentia eius operatur. Alia limitatio eſt, vt poſt ſubſecutum effectum talis facultatis, non ſtatim incurrat excommunicationem, ſed poſt octo dies ſi intra illos non ceſſet iniuria, & bona ſuerint reſtituta, aut pro eis ſatiſfactum: vnde, ſi hoc fiat intra illum terminum, non incurretur excommunicationem.

Atque hoc modo intelligendo has duas limitationes: ceſſat obiectio Gloſſæ ibi & omnes reſponſiones eius. Aut enim, videri poſtერიorem hanc partem repugnare priori, nam in priori dicitur, vt incurrat hæc excommunicationem, niſi re integra licentia reuocetur. Vnde fit, vt ſi ante reuocationem licentiæ res non maneat integra, ſtatim cenſura incurrat: quod repugnat poſteriori parti, in qua conceduntur octo dies ſub conditione reſtituendi. Et reſpondet, vel priorem partem intelligi, quando progreſſum eſt ad iniuriam perſonalem: poſtერიorem vero ad iniuriam realem ſeu in bonis externis: vel certe priorem reſpicere tempus futurum: poſtერიorem vero reſpicere tempus illud in quo condita eſt conſtitutio, id eſt, ad iniurias, quæ iam tunc erant factæ prætextu talis licentiæ. Sed hoc poſterius non habet fundamentum in textu: & procedit ex falſo fundamento: nam inter illas duas partes nulla eſt repugnantia. Male enim inferitur ex priori conditione, ſtatim ac res non eſt integra, incurri cenſuram, ſi licentia non eſt reuocata; nam hoc in textu non dicitur, nec ex negatione ſequitur affirmatio: In priori ergo conditione ſolum dicitur, vt non incurrat excommunicationem, ſi, re integra, licentia reuocetur: vnde certum eſt quādiu res eſt integra, excommunicationem non incurri, quia ſemper durat ſtatuſ in quo reuocari poteſt abſq. cenſura. Quando vero incurrat cenſura, poſtquam ex vi talis licentiæ non reuocatur ad iniuriam progreſſum eſt, non explicatur in illa prima conditione: neque ex illa poteſt ſufficienter colligi: nam ad hoc addita eſt ſecunda limitatio, quam propterea cenſeo reſpicere to-

Prima con- cluſio.

Incendiarij hoc videtur in rigore ſignificari. Vnde A Caietanus diſt. cap. 22. ait, intelligi in propoſito incendiarios non ab actu incendiandi, ſed a vitio: qui enim malo ſtudio incendi domum, ſegetem, oliuetum, &c. incendiarij crimen incurrit. Reſpondeo, primum neceſſarium eſſe vt incendium ex certa ſcientia, & praua voluntate intendatur: nam ſi quis ex negligentia, etiam notabiliter culpabili, fit cauſa incendiij, præter directam intentionem & voluntatem ſuam, non dicitur in rigore & proprietate incendiarius. Adque ſatis explicant iura, quæ de hoc vitio loquuntur, vt patet ex capitulo *Pefimam*, 13. quæſtion. 8. ibi, *Malo ſtudio ſue pro odio, ſue pro vindicta*. Et hoc fortalſe ſignificauit Caietanus cum dixit incendiarios dici à vitio, non ab incendio, ſcilicet quocumque modo facto; nam per vitium fortalſe non intellexit habitum, ſed prauum illum modum committendi incendium.

21 a. concl.

Dico ergo vterius, ſi quis vnum incendium tantum hoc modo committat, ac propterea excommunicetur, ac denunciatur, id ſatis eſſe vt illa excommunicatione reſeruata ſit Summo Pontifici. Eademque ratione, ſi generalis ſententia ab homine lata ſit contra incendiarios, exiſtimo ſatis eſſe ad illam incurrendam quod ſemel tale delictum committatur. Quare, ſi ſubſequuta ſufficientis publicatio fuerit, erit illa excommunicatio reſeruata. Ratio eſt, quia lex hæc & ſententia punit actum, & non conſuetudinem; & ab vno actu nomen incendiarij ſufficienter ſumitur, ſicut nomen homicidæ ab vno homicidio. Poteſt tamen hic vltimo aduerti in hoc cap. *Tua nos*, non præcipi prælatiſ vt hos delinquentes excommunicent, aut denuncient, ſicut præcipitur in cap. *Conqueſti* (quæ eſt alia differentia notanda inter hos textus) ſed tantum eſt in hoc textu ſermo hypotheticus, ſcilicet vt poſtquam per ſententiam denunciati fuerint, Pontifici ſint præſentandi. An vero publicandi ſint, nec ne, ordinationibus aliorum iurium, & prudentiæ prælatorum committi videtur. Illorum ergo erit iudicare, an propter vnum actum expediat talem ferre cenſuram.

22 De aliis excommunicationibus reſeruatis.

Sexta cenſura ſumitur ex cap. *Significauit*, de Sent. excomm. vbi Papa excommunicat clericos, qui cum excommunicatis à ſe in diuinis officiis communicant & talium clericorum abſolutionem ſibi reſeruat. Sed illæ textus in Superioribus eſt à nobis late tractatus, quia illa excommunicatio eſt quaſi annexa alteri, ad cuius obſeruantiam ordinatur. Hic etiam adiungi poſſet excommunicatio lata in cap. *Nuper*, de Sent. excomm. vbi communicans excommunicato in crimine, in ſimilem excommunicationem incurere dicitur: vnde, ſi prior excommunicatio erat reſeruata Papæ, etiam illa quam cōtrahit communicans in crimine, erit Papæ reſeruata, vt ſumitur ex c. *Si concubina*, de Sen. excomm. Veruntamen de hac excommunicatione ſufficienter in Superioribus dictum eſt: reſeruatio autem hæc non eſt propria Summi Pontificis, ſed communis ſeu proportionalis omnibus iudicibus: generalis enim regula, quæ ex dicto cap. *Nuper*, colligitur, eſt vt ſic communicans ab eodem abſolui debeat, à quo ipſe excommunicatus cum quo communicat. Quod etiam notauit Nauarrus cap. 27. num. 112. Quapropter, ſi attente conſiderentur omnia quæ diximus, ex iure Decretalium ſolum habemus vnā nouam excommunicationem Papæ reſeruata, quæ ipſo iure incurrat, ſcilicet contra fractores, & ſpoliatores Eccleſiarum ex dict. cap. *Conqueſti*: & præterea duas reſeruatiōes adiunctas aliis duabus excommunicationibus, ſuppoſito quod à prælatiſ ferantur. Aliæ vero vel non ſunt excommunicationes Papæ reſeruata: in tali iure, vel non ſunt nouæ, ſed in Superioribus ſatis explicatæ.

ſeſſionis e- pilogu. Nauar.

te totum tempus futuram. Tamen, quia in illa secunda limitatione expresse dicitur, *vel si ad bonorum capionem occasione ipsius licentia sit processum*, ideo hæc secunda moderatio solum videtur adhiberi quando executio licentiæ solum circa bona externa, & non circa personam facta est: & ideo quoad hoc vera manet sententia. Glossæ, quod in iniuriis personalibus statim incurritur hæc censura sine mora octo dierum, quia in eis textus ille non concedit hanc moram seu moderationem. Et ita senserunt Caietanus cap. 36. de excommunicatione, & Nauarrus in Summa ca. 27. num. 99. Meritoque ita factum est, quia iniuriæ personalis grauior est, difficiliusque habet remedium, & satisfactionem.

Calit.
Nauarr.

4
Secunda ad-
ditio est quæ
censuram hæc
incurritur.

Alia actio, ob quam illa excommunicatio imponitur, est usus talis licentiæ; non enim solum qui licentiam concedit, sed etiam qui illa utitur, hanc excommunicationem incurrit, ut in textu habetur: & intelligendum est de usu includente executionem, & consummatam actionem aliquam ex eis, quæ ibi numerantur, quæ sunt, *occidere, capere, aut grauen alium inferri aliis personis, vel in seipsis, vel in bonis suis, aut suorum*. Vnde, si quis prætextu talis licentiæ aliquid huiusmodi facere tentet, donec illud perficiat, non incurrit hanc censuram. Et quoad grauen in bonis, existimo locum habere priorem moderationem, quæ declarata fuit de eo qui licentiam dedit, etiam in illo qui ea usus est, scilicet quod non statim incurrat censuram, sed post dies octo, si intra illos sublata bona non restituerit, aut pro eis non satisfecerit. Quod patet, cum à simili vel maiori ratione, tum ex illo verbo textus, *Eorum quoque sententia, &c.* ergo cum eadem moderatione explicanda est in subsequenti casu, cum illius capax sit, & odiosa sententia, quantum verba permiserint, lenienda sit.

5
Tertium mo-
dus quo cen-
sura hæc
incurritur.

Tertio loco additur generalis clausula, qua extenditur illa excommunicatio ad omnes, qui tale delictum commiserint propria auctoritate absque aliqua licentia: ac merito, quia non minor est malitia in sic operante, quam in aliis: imo maior esse in hoc videtur, quia & sibi licentiam facit, & delictum per se exequitur. Nihilominus adhibenda est limitatio illa: de conditione restituendi infra octo dies: nam ratio facta hic etiam locum habet. Dubitat vero Glossa ibi, quando inferior hoc exequitur sine licentia superioris, vel post licentiam reuocam, & postea superior factum ratum habeat, an excommunicationem hanc incurrat. Et respondendum censet iuxta distinctionem cap. Cum quis, de Sententia excommunicationis: nam si inferior id fecerit nomine alterius, alter postea ratum habens excommunicationem incurrit, quia talis ratihabitio retrahitur, & mandato seu licentiæ æquialere censetur. Si vero delinquens non percussit nomine alterius, sed suo, tunc licet alius approbet, & in eo peccet, non tamen incurrit, quia nemo proprie ratum habet, quod eius nomine non est gestum. Et quoad hæc posterioriorem partem res est indubitata, quia est favorabilis. Quoad priorem vero, quia odiosa est, potest dubitari, quia illud cap. Cum quis, loquitur specialiter in casu eius, qui violenter manus in clericum iniicit, & ideo non videtur extendendum ad casus similes. Accedit, quod in dist. cap. Quicumque, distincte fertur hæc excommunicatio in dantem hanc licentiam, exequentem, & sine licentia operantem: & respectu primi solum fertur, quando licentia antecedit delictum, & non reuocatur antequam delictum fiat: ergo illa excommunicatio extendenda non est ad ratihabitionem post delictum subsequutam, quia licet hæc ratihabitio quoad alios effectus mandato æquiparetur, & ideo ad illam extendatur poena lata in mandantem, præcipue quando id in iure exprimitur; nihilominus quando lex non solum id non exprimit, verum etiam requirere vi-

detur conditionem contrariam, scilicet quod licentia antecedit delictum, non est talis poena extendende. Ac propterea hæc pars videtur mihi satis probabilis, quamuis alia propter similitudinem rationis probabilitate non careat.

Præterea circa grauamen, propter quod incurritur hæc censura, aduertenda sunt nonnulla. Primum, necessarium esse ut grauamen illud sit illatum per actionem iniuriolosam. Ita Caietanus, & Nauarrus. Et colligitur ex textu, tum ex illis verbis, *Occidendo, capiendo, &c.* quæ actionem iniuriolosam significant, tum ex illis, *Nisi restituerit, satisfecerit, &c.* nam hæc etiam iniustitiam factam supponunt. Vnde, si aliquis amicitie signa, vel commodam, & gratuita dona, etiam conferri solita, alteri denegeret hoc titulo, quod censuram in eum tulerit, aut latam obleret, non incurrit hanc excommunicationem: nam, licet hoc sit onerosum tali personæ, & late loquendo, grauamen dici possit, non tamen est iniuriolosum, sed ad summum contra charitatem vel amicitiam. Et eadem ratione, si quis à tali persona rigoroſe petat quæ sua sunt quæ fortasse alias non peteret, vel si vindictam, aut poenam iustam delicti procuret absque iniuria per competentem iudicem, non incurrit, ob eandem causam.

6
Primum
notandum
circa deli-
ctum huius
censuræ.

Deinde est obseruandum, non solum prohiberi, & puniri has actiones, si fiant contra iudicem ferentem talem sententiam, sed etiam si fiant contra eum qui occasionem præbuit ferendi censuram, scilicet petendo, denunciando, vel quid simile. Item si fiant contra eum, qui obseruat talem sententiam, vel qui ratione illius communicare non vult cum sic excommunicato: omnia enim hæc in textu exprimiuntur. Et ratio est, quia omnibus his modis fit iniuria Ecclesiasticæ potestati aut liberati. Et intelligendum hoc censio de sententia iuridice prolata, ita saltem ut valida sit, nam illa est vera sententia, licet aliquā iniustitiam contineat, nam textus ille generaliter loquitur de sententia censuræ. At vero, si sententia sit nulla, qui ratione illius aliquam iniuriam intulerit dictis personis, non incurrit hanc censuram, quia illa sententia non est sententia in re, sed nomine tantum. Denique extenditur hæc actio, non solum si fiat circa has personas, sed etiam circa bona ipsarum vel suorum. Qui autem comprehendantur suorum nomine, explicat Nauarrus ex Ioanne Andrea, Caietano, & aliis, esse in primis omnes personas, quæ sunt de familia, deinde omnes cognatos, item amicos, vel alia simili ratione coniunctos, v. g. magistrum, discipulum, &c. Ac denique quoties vnus grauamen rationabiliter redundat in alterum, & hoc respectu fit; nam, ut recte ait Caietanus, hæc lex quoad hanc partem fauorabilis est: & eius prouidentia ac protectio non debet minus extendi, quam impietas offendit.

7
Secundum
notandum
circa idem
grauamen.

Vltimo circa reservationem huius censuræ aduertendum est, non statim, ac incurritur, manere reservatam Papæ, sed sub hac conditione, *Si per spatium duorum mensium in ea permanferint*, ut in eodem textu dicitur. Itaque infra duos menses tolli potest à quocumque alias habente ordinariam, vel delegatam iurisdictionem, quia tunc reservata non est, postea vero, si durat, iam manet reservata, quia ita dispositum est.

Qui sui ibi
dicantur.
Nauarr.

8
De reservatione
huius
censuræ.

Exponitur cap. Eos qui, de Sententia excommunicationis.

Secunda excommunicatio sumi potest ex cap. Eos qui, de Sententia excommuni. in 6. ubi sententia excommunicationis Papæ reservata ipso facto innodatur, qui post obtentam absolutionem à priori excommunicatione Papali sub conditione comparendi coram Summo Pontifice, vel satisfaciendi parti læsæ, talem conditionem non implent.

Ob quod cri-
men excom.
hac reservata
Prior sententia
pari exponitur.

tempore debito. Circa quam observandum est primo, duas esse partes illius decreti, duosque modos incurrendi hanc censuram. In priori agitur de obtinente absolutionem à iudice, ut sic dicam, extraordinario, ob imminens necessitatem, & vrgens impedimentum: & ad hanc partem pertinet prior modus incurrédi hanc censuram: nam illa absolutio non datur, nisi sub onere comparendi, ut supra visum est; & qui talem conditionem non implet, ex vi illius textus incurrat novam censuram eodem modo reservatam. Hæc tamen reservatio non est propria censuræ latæ à Summo Pontifice: & non censetur veluti nova, sed alteri succedens. Illa enim lex generalis est de omni excommunicatione lata à iure, vel ab homine, quando propter necessitatem sublata est ab alio præter quàm ab illo, à quo de iure fuerat auferenda: & proportionem servata, si non expleatur conditio comparendi, incurritur nova excommunicatione reservata illi iudici, ad quem absolutio à priori excommunicatione pertinebat. Atque ita fit ut hæc reservatio non sit propria Summi Pontificis, sed generalis proprii iudicis, ut sic dicam: sed solum quando prior censura pertinebat ad Summum Pontificem, vel per reservationem, vel quia erat ab homine, & lata ab ipso, subsequens excommunicatio illi manet reservata. Ac propter hoc etiam dixi hanc excommunicationem non esse omnino novam, sed alteri succedere, quæ non simpliciter sublata erat, sed sub conditione. Propter quod, ut supra notavi, hæc vocatur interdictum in iure eadem tum præcedenti cui succedit.

In secunda vero parte illius textus agitur de eo, qui ab excommunicatione reservata Summo Pontifici ab eodem, vel legato eius absoluitur cum obligatione comparendi coram ordinario, vel alio designato ad suscipiendam poenitentiam: & satisfactio exhibenda parti læsæ: de quo statuit ibi Summus Pontifex, ut qui eam conditionem, cum primum potuerit, non impleverit, in eandem sententiam ipso facto incidat eodem modo, quo in priori casu dictum est. Unde sicut prioris excommunicationis absolutio ad Summum Pontificem pertinebat, ita hæc illi manet reservata ex vi illius textus. Circa quam partem solum advertendum est, obligationem comparendi coram ordinario, non solum personaliter, seu per se ipsum, sed etiam per procuratorem impleri posse, ut annotavit Caietan. cap. 69. de excommunicatione: quod intelligitur nisi in mandato expresse ponatur obligatio personaliter comparendi: tunc enim, cum mandatum sit iustum implendum est ut sonat, alioqui vero non est nobis addenda restrictio. Illud autem verbum *Quam primum*, moraliter, & prudenti arbitrio intelligendum est: quod in foro exteriori ad iudicem pertinet: in interiori vero ait Caiet. quem sequitur Nauarrus num. 113. ad poenitent. Ego vero existimo magis pertinere ad confessorem. Quanquam si poenitens sequitur probabilem sententiam, confessor teneatur illi conformari.

Sed quæri potest circa hanc partem, an quod in ea statuitur circa Romanum Pontificem, vel legatum eius, locum habeat in aliis prælati inferioribus proportionem servata: ita ut si quis absoluitur ab excommunicatione reservata Episcopo ab eodem, vel eius Vicario sub conditione satisfaciendi parti læsæ, vel alia proportionali, & hanc conditionem postea non impleat, qui sic fuit absolutus, ex vi huius decreti iterum incidat in excommunicationem eidem Episcopo reservatam. Et ratio dubitandi esse potest, quia in illo textu sic incipit hæc posterior pars, *Idem statuimus &c.* Sed in priori parte decisio est generalis quoad omnes prælatos vel iudices Ecclesiasticos: ergo similis erit in hac posteriori parte, cum idem in ea statuatur. Nihilominus dicendum est, hanc censuram non habere locum, nisi

quando præcedens absolutio sub prædicta conditione à Papa, vel legato eius lata est, quia in textu expresse ita dicitur: nam licet non addatur exclusiva, tamen ipsamet impositio poenæ ac censuræ veluti iure suo illam secum affert, quia non est extendenda ultra casum expresse. Erit tenent Caietan. & Nauarrus. Quod vero ibi dicitur, *Idem statuimus, &c.* non refertur ad omnes personas prius numeratas, sed solum ad modum reincidenti in similem censuram in casu ibi expresse. Solum est advertendum, quia Pontifex, vel legatus eius non solum possunt absolvere à censuris sibi reservatis, sed etiam à reservatis Episcopis, & à non reservatis: ideo censuram latam in hac posteriori parte non esse semper reservatam Papæ, sed proportionatam illi, à qua data fuerat absolutio: nam si prior fuit Papalis, etiam subsequens: si vero tantum erat Episcopalis, vel indifferens, similis erit subsequens, quia decretum Pontificis est ut in eandem sententiam incidat: ita enim dicitur in priori parte textus: & in posteriori hanc vim habent illa verba, *Idem statuimus.*

Excommunicatio eius, qui Cardinalem offendit, exponitur.

Tertia excommunicatio referri potest ex cap. Felix, de Poenis in 6. quæ fertur contra eos, qui in Cardinalem Ecclesiæ Romanæ manus iniecerint violentas, aut illum hostiliter fuerit insecutus: & reservatur Summo Pontifici. Circa quam advertendum est, illam ex parte esse latam in canone, si quis suadente, nam Cardinalis sub clerici nomine comprehenditur. Unde ex vi illius iuris excommunicatus esset Cardinalem percussus, ut in eodem textu significatur. In illo tamē cap. addite sunt ampliationes quædam. Prima est, ut hostiliter insequens Cardinalem, etiam si ad manuum iniectionem non perveniat, eandem excommunicationem incurrat: verba textus sunt *Ex insequutione prædicta si ut ex iniectione manuum violenta ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat*: constat autem ex superius dictis eum, qui insequitur clericum, si eum non alsequitur nec corporale nocumentum illi infert, non incurrere censuram illius canonis: est ergo quoad hanc partem censura hic adiecta. Dubitari vero potest, an hæc insequutio intelligatur tantum de Physica, ut sic dicam, vel etiam de morali. Physicam insecutionem voco eam, quæ est per cursum seu motum corporalem, ad finem capiendi, aut percutiendi Cardinalem: moralis vero dicitur ea quæ est per iniurias calumnias, falsa testimonia vel similibus modis, &c. Dicendum ergo est, hic esse sermonem de reali insecutione & Physica, ut omnes exponunt: & ex proprietate ipsius verbi constat, & ex dicendis amplius patebit.

Secunda extensio est ex parte personarum, nam hæc censura non solum comprehendit facientes, & mandantes, & consilium & fauorem dantes; quod commune est censuræ canonis, si quis suadente: sed etiam eum, qui postea receptaverit, vel defensione scierit eum, qui sic in Cardinalē deliquit: quod est additum in hoc canone: nam in percussione clerici generatim locum non habet, de hac vero extensione dixi plura circa bullam Cœnæ, excommunicatione 11. ubi reliqua fere quæ ad hoc cap. spectant declaravi. Solum circa mandantes & consulentes adverte propter talem actum non contrahi censuram, nisi subsecuto effectu, ut sæpe in similibus superius est dictum. Oportet autem in præsentia diligenter advertere, quamnam actio mandetur: nam tres sunt actiones hic primo prohibite, scilicet insequi, capere, percutere: extensio vero fit ad mandantes vel consulentes, quamcūque illarum. Inspeci-

10
Exponitur
secunda
pars eiusdē
capitis.

Caiet.

Nauarr.

11
An decisio
capitis quo-
ad secundā
partem locū
habet in in-
ferioribus
Prælati.

11
Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Cap. Felix

de poenis in

6.

Prælati.

11

Quum ergo est ad actionem quæ mandetur, nam, si illa sequatur est, sufficit. Vt si mandatur insequutio, & alter insequitur, licet non perueniatur ad capturam, incurritur excommunicatio: & sic de aliis. At vero, si vna actio imperetur, & imperatus non illam, sed aliam faciat, ut si mandatus capere, percutiat, & non capiat, non puto sufficere, vt mandans incurrat, nisi postea ratum habeat quod suo nomine factum est, iuxta eundem textum.

Tertio additur in eodem cap. quædam extensio, vel solennitas potius huic censuræ, nimirum quod, quando in tali contumacia perdurauerit, dominicus & festis diebus, pulsatis campanis, publice denuncietur in omnibus Ecclesiis talis loci, ac vicinarum ciuitatum, ac diocesis. Per quam denunciationem non multiplicatur censura, sed solum fit ad maiorem terrorem, & infamiam. Tandem additur reseruatium cum illa exclusiua, *Dantaxat in articulo mortis ab alio possit absolui*. Vbi statim occurrit questio an hinc habeant locum omnes exceptiones posite circa canonem, *Si quis suadente*. Quam in fine huius disputationis generalius tractabimus. Et deinde quoad modum absolutionis specialiter ab hac censura adduntur ibi quædam solennitates seu penitentia publicæ, quæ ad forum externum pertinent, & vix credo esse in usu.

Vltimo loco, vt constitutio illa ad effectum perducatur, additur in fine illius textus, *Si Princeps, Senator, Consul, vel alius Dominus siue Rector contra præsumptos prædictos dictæ constitutionis tenorem non fecerit obseruari, tam ipse, quam officiales eius infra mensem postquam res ad eorum notitiam peruenierit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant*. Aduertit autem Nauarrus ad excusandam huiusmodi excommunicationem satis esse ante lapsum mensem causam seu processum incipere: quod intelligo dummodo bona fide id faciant, & non animo eludendi censuram, & non ultra progrediendi. Aduerto etiam hæc vltimam censuram non esse referuatam. Reliqua, quæ hic desiderari possunt, dicta sunt circa Bullam Cœnæ in loco citato.

Aliæ excommunicationes expediuntur.

Quarta excommunicatio habetur in cap. *Fundamenta*, de Electione in 6. vbi excommunicantur illi, qui Senatorem Romanum eligunt, Principes, aut potentes personas, quæ ibi nominantur. Quæ ad casum pertinet extraordinarium, & particularem, vt bene Nauarr. notauit: & ideo in ea explicanda non libet immorari. Sed videri possunt Angelus Excommunicatio, 5. casu 7. Syluest. Excommunicatio, 7. num. 20. Caiet. cap. 53. Antonin. 3. part. tit. 24. cap. 43. Quinto asseritur potest excommunicatio lata in cap. *Clerici*, de Immunitate Eccles. in 6. vbi Imperatores, & Reges, & omnes inferiores Principes seculares imponentes tributa Ecclesiasticis personis, & ipsæ personæ Ecclesiasticæ soluentes talia tributa sine Sedis Apostolicæ licentia, excommunicantur censura Papæ reseruata. Veruntamen illa censura & constitutio in Clement. 1. de Immunit. Eccles. quoad partem de personis Ecclesiasticis soluentibus hæc tributa absolute reuocatur: quoad alteram vero de Principibus temporalibus imponentibus hæc tributa præcipiuntur obseruari constitutiones Alexandri, & Innocentij III. in Concilio Lateranensib. quæ habentur in ca. *Non minus*, & cap. *Aduersus*, extra de Immunit. Eccles. In quorum prima Alexander ipso facto excommunicat eos, qui ea exigunt, ipsi vero Ecclesiasticis personis licentiam concedit vt absque vlla exactione, communi voluntate Episcopi, & cleri possint hæc soluere ad releuandas communes vilitates, vel necessitates, vbi laicorum bona non sufficiunt, & de necessitate,

A & vtilitate satis constat. In posteriori vero Decreto, & Concilio addit Innocentius, vt etiam ad hanc posteriorem voluntariam solutionem faciendam consulatur prius Summus Pontifex, ad quem spectat communibus vtilitatibus providere. Et similis fere excommunicatio contra exigentes hæc tributa habetur in c. *Quaquam*, de Censib. in 6. Solumque additur, vt qui illam incurrit, non absoluitur, donec integre restituerit & satisfecerit. Et in dict. cap. *Aduersus*, dicitur non solum teneri ad restituendum Rectorem seu Gubernatorem, quia talia bona exegit, sed si ipse intra tempus sui regiminis non restituerit, teneri etiam successorem eius, vt qui succedit in honore, etiam onus participet: ideoque si intra mensem non satisfecerit in eandem incidit censuram. Nulla tamen in his omnibus, vt dixi, adhibetur reseruatio. Additur tamen in Bulla Cœnæ Domini, vt actum, & explicatum est circa clausulam 16. & 17. eius.

SECTIO. IIII.

Quæ excommunicationes late sint in libris Clementinarum, & Summo Pontifici reseruata.

Prima excommunicationibus refertur ex Clementin. 1.5. Verum, de Hæreticis, vbi Inquisitores, vel qui vices eorum gerunt, seu loco eorum ad illud officium agendum deputati, si in viu sui officij ita deliquerint, vt odij, gratia vel amoris, luri aut commodi temporalis obtentu contra iustitiam, & conscientiam suam omiserint contra quem procedere, vbi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate, aut obtentu eodem prauitatem ipsam, vel impedimentum officij sui alicui imponendum, eum quoquo modo præsumperint vexare, ipso facto excommunicantur (præter Episcopos) & eorum absolutio Papæ reseruatur. Episcopis vero pœna imponitur suspensionis per triennium, de qua infra in vltima disput. de suspensione, sec. 5. Suspensione 6. dicemus. Nunc solum circa reseruationem excommunicationis aduerto hic addi illam exceptionem, præterquam in mortis articulo, & vltius adiungi, & tunc satisfactio, præmissa: quod intellige, si, vel quantum fieri possit: nam in eo articulo non est absolutio neganda propter vllam impotentiam, vt sæpius est in superioribus dictum.

Excommunicatio contra religiosos administrantes quædam sacramenta exponitur.

Secunda excommunicatio habetur in Clement. 1. Religiosis, quæ est prima de Priuilegiis, ferturque contra religiosos, qui Sacramentum Vnctionis Extreme, aut Eucharistiæ ministrare, vel matrimoniæ solenni, & re sine Parochiali presbyteri licentia speciali: vel qui excommunicatos à canone præterquam in casibus eius à Pontifice concessu absolunt, vel etiam à sententiis per statuta synodalia aut Prouincialia promulgatis, seu à pœna & culpa (vt aiunt) absoluerent quemquam præsumperint. Talisque excommunicatio Papæ ibidem reseruatur. Circa quâ primo aduertendum est, solum ferri contra religiosos. Vnde, si clerici seculares id faciant, illam non incurrun: imo, licet aliquis se fingeret religiosum, vt eo prætextu facilius posset adhuc ministranda admitteri, licet peccaret, nõ incurret hanc censuram, quia religiosus non est. Incurrunt autem illam, quantum est ex vi illius textus, etiam sacerdotes Societatis Iesu, qui solennem professionem non emisserunt, quia per simplicia vota veri religiosi constituuntur.

C. Quamquam, de Censib. in 6. Solumque additur, vt qui illam incurrit, non absoluitur, donec integre restituerit & satisfecerit. Et in dict. cap. Aduersus, dicitur non solum teneri ad restituendum Rectorem seu Gubernatorem, quia talia bona exegit, sed si ipse intra tempus sui regiminis non restituerit, teneri etiam successorem eius, vt qui succedit in honore, etiam onus participet: ideoque si intra mensem non satisfecerit in eandem incidit censuram. Nulla tamen in his omnibus, vt dixi, adhibetur reseruatio. Additur tamen in Bulla Cœnæ Domini, vt actum, & explicatum est circa clausulam 16. & 17. eius.

Prima excommunicatio, in officio suo delinquentes ex Clement. 1. de Hæreticis.

Clement. 1. de Priuilegiis.

Quod huiusmodi censura subiectum.

Item incurrent illam clerici in Militaribus religio-
nem proſeſſi, quia etiam veri religioſi exiſtunt.

*An nouitii
in praſenti
nomine reli-
gioſorum
comprehen-
dantur.
Sylueſt.
Angelus.
Nauarrus.*

De Nouitiis autem, ſi ſacerdotes exiſtant, dubita-
ri poteſt, nam cum illi fruantur priuilegiis & com-
modis religionis, videntur etiam his oneribus &
poenis ſubiicendi, & quoad haec omnia communi
appellatione religioſorum venire. Atque ita tenet Syl-
ueſter cum Cardinali Angelo, & aliis, verb. *Excom-
municatio*, 7. numero 32. & Nauarrus cap. 27. numer.
102. Sumuntque argumentum ex cap. *Religioſi*, §.
Quamuis, de Sent. excommunic. in 6. quatenus in eo
dicitur Nouitium gaudere fauore canonis. Si quis
ſuadente, qui autem ſentit commodum, debet ſen-
tire & onus. Sed quidem inefficax eſt argumentum:
tum quia fauores maiorem ampliacionem recipiunt:
tunc etiam quia fauor canonis, Si quis ſuadente, ma-
gis reſpicit ſtatum clericalem quam perſonam. Vnde
efficacius argumentum in contrarium videtur
ſumi ex eodem §. primo, quatenus dicitur, Nouitium
in effectu non eſſe religioſum; cum ergo haec lex
poenalis contra religioſos feratur, cur ad illos ex-
tendatur, cum iuxta commune ius potius reſtrin-
genda ſit: nam ex aliis priuilegiis & fauoribus, vt di-
xi, non ſumitur efficax argumentum, cum iura diſ-
ponant contraria ratione hanc eſſe declaranda. Ac-
cedit, quod in dict. §. ſignificat Pontifex, illam eſſe
ſpecielem extenſionem in fauorem religionis, etiā
ſi ex vi verbi, Nouitius religioſus non ſit: ergo inde
potius ſumitur argumentum ab ſpeciali, quod in
caſibus ſimilibus id locum non habet. Quare haec
pars videtur in rigore vera, quam videtur tenuiſſe
Petrus de Ancarrano, qui ob ſimilem rationem di-
xit hic non comprehendi conuerſos religionum,
qui tria vota non emittunt, quia verer religioſi non
ſunt, quamuis fruantur priuilegio canonis, Si quis
ſuadente: quod etiam verum exiſtimo, quamuis alii
auctores repugnent. Similiter verum eſt, hanc con-
ſtitutionem non comprehendere eos, qui vitam re-
ligioſam agunt in religione non approbata, quia
non ſunt vere religioſi: quod Sylueſter & alii non
negant: vnde retorquetur contra eos argumentum:
nam etiam hi, qui ſunt Deo dedicati & deuoti, fru-
untur priuilegio canonis, Si quis ſuadente, ergo ſenti-
re etiam debent hoc onus, ſi argumentum eorum
efficax eſt, vel, ſi non ſentiunt, quia veri religioſi non
ſunt, argumentum illud non eſt efficax: quod veri-
us eſt. Et confirmatur ex communi doctrina Panor-
mitan. & aliorum in Rubric. de Regular. in o-
diſis non venire appellatione religioſi, niſi qui
tria vota ſubſtantialia in religione approbata emit-
tit.

*4
Num ſolire-
gioſi exem-
pti ſint hu-
ius cenſura
ſubiectum.*

Non tamen neceſſe eſt eam religionem habere
priuilegia exemptionis, vt recte dicunt Angelus, &
Sylueſter, quia hoc non eſt de ſubſtantia religionis,
ſicut approbatio, iuxta cap. vnic. de Voto in 9. &
Clement. vnic. de Statu monach. Sed aliqui obiciunt
Clementinam hanc contineri ſub tit. de Priuileg. &
ideo intelligendam eſſe de religioſis priuilegiatis.
Reſpondetur primo, ſenſum legis ex verbis eius ſu-
mendum eſſe, non ex collatione ſub tali Rubrica,
quae poſterior fuit, & ſape ſit ſecundum quandam
maiorem accommodationem, quamuis non ſit ad-
aequata in omnibus: ſecundo dicitur, religioſos fere
omnes gaudere aliquibus priuilegiis licet exempti
non ſint, & id ſatis eſſe, vt lex abſolute lata ſit in om-
nes religioſos, vt verba ſonant: tertio adiungi etiam
poteſt probabile argumentum, nam ſi priuilegiatos
ita punit, multo magis alios.

*8
An compre-
hendantur
etiam ſcemi-
na religioſa.*

Quari vltius ſolet an comprehendat tantum
viros religioſos, vel etiam ſceminas ſeu moniales,
ſub nomine enim maſculino ſolet etiam ſceminem
comprehendi, vt ſupra circa canonem, Si quis ſuaden-
te, dictum eſt. Atque ita ſentit Angelus, & expreſ-
ſus Sylueſter. Contrarium tamen tenent Cardina-
lis & Ancarranus, quia putant legem hanc dirigi

tantum ad religioſos ſacerdotes: illi enim ratum ſo-
lent adminiſtrare ſacramenta. Et forſſe mortuum
ferendi hanc legem inde ſumptum fuit, tamen in
rigore iuris ſtandum eſt verbis eius. Et ideo credo
comprehendere religioſos non ordinatos, quatenus
per eos tales actiones exerceri poſſunt, vt eſt exhi-
bitio Eucharistiæ, vel conſeſio indulgentiæ, aut
quid ſimile. Hoc autem addo, quia, ſi religioſus non
ordinatus tentaret inungere, non credo incurſſe,
quia illud non eſt ſacramentum Extremæ vntio-
nis, de quo textus loquitur, quod inferius in ſimili
amplius declarabimus. Et proportionali modo pro-
babile eſt comprehendi etiam moniales, quia ratio-
ne ſexus non excluduntur, vt ratio prioris ſententiæ
probat: & in aliis par eſt ratio proportionis ſeruata.

*Varij modi quibus religioſi abſque cenſura huius cap.
poſſunt habere facultatem miniſtrandi
hæc ſacramenta.*

Verſus intelligendus eſt hic canon de religioſo,
qui nullam poteſtatem habet hæc adminiſtrandi.
Nam Pontifex noluit prohibere legitimam po-
teſtatis vſum, ſed vſurpare poteſtatis abuſum. Po-
teſt autem hæc facultas multis modis obtineri,
quorum aliqui indicantur in prædict. Clement.
Primus eſt, per ſpecielem licentiam eius, qui poteſt
illam concedere. Sic, num. ibi dicitur *Non habita ſu-
dan.*
C per his Parochialis Presbyteri licentia ſpeciali, vbi ſub Pa-
rochiali Presbytero Episcopos comprehenditur, vt
ibi gloſſa affirmat, quam ſequuntur Caiet. Nauar-
rus, & alii, quia habet vniuerſaliorem iuriſdictionem:
& eadem ratione comprehenditur eius vicarius,
quia iuriſdictione eadem reputatur, vt in ſuperiori-
bus dictum eſt. Item licet nominetur Presbyter Pa-
rochialis, ab eo quod frequentius accidit, quamuis
non ſit Presbyter ſi eſt Parochus, poteſt eandem fa-
cultatem dare: quia eſt adus iuriſdictionis, non or-
dinis, ſenſus ergo eſt, debere hanc licentiam concedi
ab habente poteſtatem.

Quod vero in illo textu dicitur, hanc licentiam
eſſe debere ſpecielem, dubium generare poteſt:
nam licentia poteſt dici ſpecialis, aut ex parte per-
ſonæ cui conceditur, aut ex parte actus ad quem
datur, aut ex parte perſonæ ad quam abſoluendum,
aut communicandum, vel vngendam datur. Caiet.
ergo, vt hunc ſcrupulum tollat, dixit mentē Pon-
tificis in eo textu ſolum eſſe, licentiam, debere eſſe
talem, vt ex ea ſatis conſtet dari tali perſonæ ad
talem actum, ſive hoc per ſpecialia verba exprima-
tur, ſive per generalia, quæ iuxta communem vſum,
talem actum, vel ſpecielem perſonam comprehen-
dant: vt ſi Parochus licentiam concedat, vt omnes
religioſi huius domus poſſint Eucharistiā mini-
ſtrare, licet videatur generalis in verbis, eſt ſpecialis
reſpectu ſingulorum. Idem erit, ſi facultas detur
huius perſonæ ad omnia ſacramenta miniſtranda:
vel e contrario ſi recipienti detur facultas à Para-
cho, vt ei liceat à quolibet religioſo Eucharistiā
accipere, & ſic de aliis. Quæ doctrina videtur con-
ſentanea intentioni legis, quæ eſt vt miniſterium
Parochi non vſurpetur ſine licentia eius. At non
videtur ſufficenter exponere proprietatem illius
litteræ, quia ſic nihil operatur illud verbum *ſpeciali*.
Et ideo gloſſa ibi conſultat, vt de perſonis, conferen-
te & recipiente, & de actu ſeu ſacramento præſtan-
do fiat ſpecificatio: quia licet finis legis ſit ille, vt
ille cū maiori certitudine compareretur, videtur ibi
talis forma præſcribi: quod non eſt in iure nouum,
vt facile conſtat. Quamuis autem hoc ſit ſecurius
& conſultius, addit ibi Ioannes Andreas, ſufficere,
quod exprimat actus ſacramenti, & perſona ſpe-
cialis vel ex parte recipientis, vel ex parte dantis,
quia vtroque modo eſt licentia ſatis ſpecialis. Imo ſi
ad id

Actus sacramenti exprimat, licentia est satis specialis, etiam si ex parte personarum sit generalis. Et hoc sentit Nauarr. & tribuit dicta Glos. Hinc vero inferitur, hanc specialitatem licentiae, quatenus est speciali iure introducta, non requiri ad alios actus absoluenti a censura, &c. Sed ad illos sufficere quilibet facultatem, quae veluti ex natura rei satis sit ad iurisdictionem communicandam.

Ultimo expendunt auctores in hac clausula particulam illam *Parochiales Presbyteri*: vt ex ea colligant hanc legem non procedere, quando religiosi inter se aliquid faciunt, quod in ea prohibetur: quia ipsi non sunt subditi parochis, nec Abbate superioribus, eorum nomine Parochorum comprehendi solent: & ideo non oportet distinguere inter religiosos eiusdem vel diuersae religionis, quia eadem est in omnibus ratio, vt notauit Armilla verb. *Excommunicatione*, numer. 49. Accedit quod in illo textu expresse dicitur. *Qui ministraverit clericis, aut laicis, &c.* Quibus verbis non comprehenduntur religiosi & maxime in materia odiosa, & considerato fine, & circumstantiis illius legis, vt latius dixi loco statim citando, & sentiunt Caetan. verb. *excom.* cap. 64. Nauarr. ca. 27. num. 162.

Secundus modus habendi hanc potestatem esse potest per ius commune, vel privilegia religionum, prout in illo textu exprimitur circa absolutionem a censura: subintelligenda vero est in omnibus casibus, quia potestas Pontificis ad concedenda haec privilegia, & quae potestas est in omnibus. Nec refert quod in fine illius textus additur, *Nullo privilegio suffragante*, quia per illud verbum non reuocantur, aut impediuntur privilegia concessa, vel concedenda religiosi ad hos actus exercendos, sed solum illud additum est, vt religiosi sic delinquentes incurrant hanc excommunicationem, & denunciandi sint, non obstantes quocunque privilegio: quod glossa ibi notauit, & satis constat ex textu.

Tertio potest religiosus habere hanc potestatem ex vi officij, seu beneficii, vt si sit Parochus, nam tunc clarum est posse suis subditis ministrare sacramenta. Sed quid si eos etiam ab excommunicatione absoluat, aut a culpa & a poenitentia, quid si alienis omnibus sine alia licentia sacramenta ibi prohibita ministret? Glossa ibi dubiam relinquit questionem. Nauarrus autem sentit hunc non incurrere, citans Felinum, & alios absque alia probatione: nullamque video sufficientem rationem ad excusandum hunc, cum sit religiosus, & directe agat contra hunc canonem. Nam, quod sit Parochus, quid refert? cum reuera non utatur officio Parochi, sed usurpet illud. Neque etiam refert quod Parochus sit in hoc peioris conditionis quam non religiosus, quia ille potest hac facere titulo religionis, quod alius non potest: nam ob hanc causam potius imponitur hac censura religioso, quam sacerdoti seculari. Et hanc partem sequitur Syluester citans Glossam in Clem. 1. de Decimis.

Quarto potest hac potestas haberi consuetudine recepta & probata, quia hac dat ius in huiusmodi rebus. Quinto adiungi potest extrema necessitas quod extra controuersiam est in absolendo ab excommunicatione eum qui animam agit, & ab alio absolui non potest. Hae tamen necessitates non habet locum in solennizatione matrimonij, aut in absoluntione a culpa & a poena. De Eucharistia vero & Extrema unctione res est controuersa. Ea vero sufficienter tractauimus in tertio tomo, disputat. 72. sect. 2. de Euchar. & de Extrema unctione in 4. disputat. 43 quibus locis nonnulla alia quae ad expositionem huius decreti conferunt, breuiter attingi.

Ob quas actiones incurratur censura haec.

Ob quas actiones incurratur censura haec.

Deinde obseruandae sunt actiones propter quas imponitur haec censura, quae sunt aliquorum sacramentorum administratio, & expresse ponuntur Extrema unctione, & Eucharistia: de quibus proinde non est dubitatio: deinde additur matrimonium. In quo distinguenda sunt duo, scilicet substantia sacramenti, & solennitas Ecclesiastica. Et quidem quoad substantiam sacramenti, iuxta veteriorem doctrinam, sacerdos non est minister, sed ipsi contrahentes: & ideo de sacramenti administratione nihil ibi dicitur, sed de solennizatione, quae consistit in sacerdotali benedictione, quam sponsi post matrimonium rite contractum publice ac solenniter in Ecclesia recipiunt. Religiosus ergo hoc munus usurpans sine facultate Parochi, excommunicationem hanc incurrat. Quoniam vero post Concilium Tridentinum ad sacramentum ipsum rite conficiendum necessaria est praesentia Parochi, ideo dubitari potest, an religiosus nunc usurpans illud ministerium, hanc censuram incurrat: nam illa nunc est quaedam solennitas necessaria in hoc sacramento. Nec refert, quod quando haec constitutio, & censura lata est, non erat talis solennitas necessaria ad matrimonium, nam haec constitutio generaliter prohibet omnem solennizationem: unde, licet postea illa solennitas sit instituta, iam ex tunc continetur sub generali prohibitione solennizandi matrimonium: nam, lex generaliter lata, completur omne tempus futurum, & omnem materiam suis verbis comprehensam. Dicendum nihilominus censo religiosum non incurrere illam censuram in dicto casu, sed aliter puniri iuxta Concilium Tridentinum. Ratio est, quia, licet haec praesentia sacerdotis dici possit nunc quaedam solennitas matrimonij contrahendi, non est tamen solennizatio illa de qua Pontifex in illo textu locutus est, nam sine dubio loquitur solum de illa solennitate, quam Concilium Tridentinum, sess. 24. vocauit benedictionem sacerdotis: lex autem, praesertim poenalis, non debet extra mentem legislatoris, & verborum significationem, usurpari.

De Sacramento autem poenitentiae dubium est, an in hac censura comprehendatur. Et ratio dubij est, quia dicit textus, *A poena & culpa absolueret quendam praesumpserint*, nam absolutio a culpa non datur nisi per sacramentum poenitentiae. Nihilominus contraria sententia vera est, & communis, vt Nauarrus ait num. 162. Ratio est, quia in illo textu non prohibetur specialiter: quod fortasse factum est propter necessitatem illius sacramenti, vel quia non tam publice & solenniter ministratur sicut alia. Verba autem citata infra exponuntur. Denique de aliis tribus sacramentis nulla ibi fit mentio: & ideo manifestum est hanc censuram nihil ad illorum administrationem pertinere. Et ratio reddi potest, quia Confirmatio, & Ordo ad Episcopos pertinent, & ideo nec a religiosi usurpari solent, nec ad Parochos spectat eorum administratio: quae duo in eo textu praecipue considerata sunt. Baptismus vero etiam praetermissus est forte propter eius necessitatem, vel etiam quia eo tempore non fuit necessarium id specialiter prohibere, igitur nec baptismus solenniter datus, nec solennizatio baptismi ibi sunt prohibita, nec maneret excommunicatus id faciens vel administrans, licet peccaret.

Alia actio ob quam illa excommunicatio incurratur est absolutio ab excommunicatione iuris. Vbi primum Doctores considerant non satis esse absolute excommunicatum ab homine, quia in textu illo expresse dicitur, *excommunicatus a canone*, satisque est ita esse lege dispositum. Ratio vero forte est, vel quia de hac absolutione poterat esse dissensio

12

Quid si Religiosus loci Parochi matrimonio adfuit.

De administratione sacramenti poenitentiae Nauarr.

De Confirmatione, & Ordine De Baptismo.

Secunda actio huius censurae.

sio cum parochis: vel quia absolutio ab homine & rarius datur ab huiusmodi religiosis, & habet à quo vindicetur seu repellatur, ipsum scilicet iudicem, qui excommunicationem tulit: ius autem non potest censuram à se latam ita defendere. Deinde expendo non quamcunque absolutionem à censura canonis, sed à sola excommunicatione esse sufficientem causam huius censuræ, quia textus de excommunicatione in specie, non de censura in genere loquitur: & in his legibus non est facienda extensio à simili, ut saepe dixi. Vnde, licet tres censuræ quoad alia æquiparentur in iure, non propterea in hac re adeo extrinseca, & mere positiva & penali faciendæ est generalis extensio. Et ratio etiam esse potuit, quia excommunicatio à iure frequentior est. Adde præterea hoc restringendum esse ad excommunicationem maiorem, ut est communior interpretatio, quia hæc vox in iure est quasi analogica, & simpliciter dicta, pro maiori accipitur, iuxta cap. penult. de Sent. excomm. Denique necessaria est absolutio à censura, & non sufficit à sola culpa, ut licet religiosus teneat absolueri à casibus reservatis Pontifici, & in eo grauius peccet, & propterea in aliam excommunicationem incidat infra tractandam; tamen, si non absoluit à censura, sed à sola culpa, non incidet in hunc canonem, quia non est à verbis eius discedendum.

Deinde obseruandum est, per hoc decretum non esse prohibitum quominus religiosi potestatem habentes ad absolvendam à peccatis mortalibus, possint etiam absolueri ab excommunicatione canonis non reservata, iuxta expositionem capit. Nuper, de Sent. excomm. supra à nobis tractatam; nā illi iuri nihil per hoc derogatum est. Vnde, licet religiosus aliquis ex priuilegiis suis non haberet expressam potestatem absoluedi ab excommunicatione; si tamen haberet potestatem absoluedi sacramentaliter, non ageret contra hoc decretum absoluedo ab excommunicatione non reservata, quia supposito tali priuilegio, habet illam potestatem ex vi cap. Nuper, Et ita habent locum in illo casu ea verba huius textus, *Præterquam in casibus à iure expressis, vel per priuilegia S. dis. Apostolicæ concessis.*

16
Tertia actio
eiusdem cen-
suræ.

Gloss.
Antonin.
Syluest.
Caset.

Ultima actio ponitur ibi, *vel à sententiis per statuta Provincialia, aut Synodalia promulgatis, seu ut verbum eorum vtar, à pena, & culpa absolueri quempiam præsumperim.* In quibus verbis, nomen *sententiis*, non videtur limitari ad aliquam speciem censuræ, sicut in priori clausula, sed comprehendere omnem censuram ipso iure latam per statuta, ita ut in hunc canonem incurrat quicumque absoluens à quacunque censura, etiam à suspensione, & interdicto lato per statuta particularia, quia hoc decretum absolute dicit à *sententiis*: quæ vox indifferens est ad omnes censuras, & ita exponit Glossa ibi, quam sequitur Antoninus 3. part. tit. 24. cap. 54. & alij quos refert Syluest. Caietanus vero cap. 64. de excommunicatione etiam hanc partem de solis excommunicationibus intelligit. Quam opinionem probat late Syluest. verb. *Excommunicatio* 7. numer. 38. citans Angelum, & alios. Et est manifesta, si contextus ipse attente expendatur. Nam ita construi debet. Excommunicatus à canone, vel à sententiis: nam, licet aliqua verba interponantur, tamen reuera verbum illud à *sententiis*, distinctiue coniungitur cum superiore, à *canone*, & ex utraque conficitur integra determinatio distinctiua participij *excommunicatus*, de quorum absolutione in toto contextu est sermo. Et præterea hæc expositio est magis consentanea rationi non solum quia est mitior in materia penali, sed etiam quia nulla est ratio cur hæc prohibitio sit generalior in statutis particularibus, quam in vniuersalibus.

Deinde ponderandum est verbum. *Per statuta,*

nam, ut supra diximus, non est idem censuram ferri per sententiam generalem, & per statutum: nam prior in rigore est ab homine, posterior à iure: in præfenti ergo non est sermo de excommunicatione ab homine, etiam per generalem sententiam, nam verba textus sunt proprie intelligenda. Statutum autem proprie significat legem de se perpetuam, & ideo vocatur statutum provinciale vel synodale, id est autoritate Archiepiscopi, vel Episcopi in Concilio Provinciali, vel Synodali editum.

Dubitant autem Syluester, & alij an in præfenti sufficiat aliquem esse excommunicatum per statutum factum à legato Papæ: aliqui enim negant propter formalia verba textus, quibus inlegendum est, præferti in materia penali. Oppositi vero tenent Angelus, & Syluester cum multis Canonistis quos referunt. Quorum ratio est, quia ubi ratio est euident, lex etiam penalis extendenda est: hic autem est euident, statutum Legati in perpetuitate & efficacia comparari provinciali, seu synodali vel constitat ex cap. finali iuncta Glossa de offic. Legati. Et mihi placet sententia. Circa rationem vero addo, statutum provinciale non solum dici effectiue, sed etiam obiectiue, id est, non tantum statutum factum à Provincia, seu Concilio Provinciali, sed quodlibet obligans vnam Provinciam tantum à quocunque factum sit, vere esse statutum: Provinciale, quia illud nomen, vndeunque deriuatum sit, proprie significat legem vnam Provinciam obligantem. Et sub hac ratione potissime in præfenti consideratur. Ac denique, licet non sit factum à Concilio Provinciali, actum tamen est ab eo, qui potestatem eius eminens habet. Vnde, si factum esset immediate à Papa, sufficeret: ergo idem est de Legato eius: nam quoad hoc similis ratio procedit. Quod si quis contendat, talem excommunicationem à Papalatum non comprehendi sub latis à sententiis statutorum, sed sub latis à canone, non contendam de nomine, dummodo idem de Legato concedat, qui loco Pontificis, & eius potestate coadiutor statum, itaque, siue ad posterius membrum, talis excommunicatio referatur, religiosus ab illa absolvens in hunc canonem incidet.

Rursus expendenda sunt verba sequentia, *seu à pena & culpa.* Nam Caietanus intelligit hanc esse nouam actionem distinctam à præcedentibus, & significare idem, quod vulgo in indulgentiis dici solet, remissio à culpa & pena: quam ipse putat esse distinctam ab indulgentia plenaria, & longe maiorem. Sed de hoc dictum est tractando de indulgentiis. Syluester ergo, & alij intelligunt idem esse quod plenariam indulgentiam concedere. Et ita à nobis sumendum est. Videtur autem ob stare illa particularia, seu, quæ indicat hæc verba posita esse ut æquiualentia præcedentibus: vnde absolueri à pena, idem erit atque absolueri ab excommunicatione, & à culpa propter quam lata fuerat: qui modus loquendi fortasse erat vtitus tunc à religiosis, & ideo illius facta est mentio, ut ibidem dicitur. Respondetur particulam, *seu*, non semper habere illum sensum, sed pro distinctione quadam accipi, & in hoc sensu ibi sumitur: nam illa significatio absolutionis à culpa & à pena inusitata proferus est. Hinc vero intelligitur, quod supra dicebamus, hic non esse prohibitum ministerium sacramenti poenitentiae, quia non est prohibita absolutio à culpa, nisi simul concedatur indulgentia plenaria. Vnde hæc lex quoad hanc partem non est lata contra religiosum administrantem sacramentum poenitentiae, licet alias forte indebite id faciat, sed contra religiosum male usurpantem potestatem concedendi plenariam indulgentiam.

Sed an incurrat hanc censuram, qui concedit ratum indulgentiam ob omni pena, non tamen absoluit à culpa. Angelus, & alij negant incurrare, quia absolutio per abjunctum

absolutio illa non est à culpa & à pena, & censura hæc non fertur nisi in eum, qui ab utraque absolutus est, cum sit penalis, striete intelligenda est. Syluester tenet contrarium. Et mihi magis probatur, propter rationem factam, quod hæc censura non fertur propter abusum in iudicio, ut sic dicam, sacramenti penitentiae, sed propter indulgentiam male & sine potestate concessam: indulgentia autem, quæ appellatur à culpa & à pena, non includit absolutionem sacramentalem. Sed supponit culpam remissam per sacramentum in re, vel in toto, & cōcedit remissionem totius poenæ: & ita quasi cōsummat remissionem à culpa & à pena, & ideo sic appellatur. Neque est maior vis in illo verbo faciendā, cum dicat Pontifex (ut illorum verbum utamur) significans se non facere vim in verbo, sed in re quam illi tali verbo significabant, & quæ nunc etiam vulgo significatur. Religiosus ergo absolvens à culpa & à pena per concessionem indulgentiæ, hanc censuram incurrit, quāvis non absoluat sacramentaliter, sed illam concedat in forma, qua Summus Pontifex solet facere, scilicet, omnibus contritis, vel confessis, hoc vel illud faciētibz, talem indulgentiam concedimus.

Quod confirmatur, nam, si religiosus, qui alias potest per privilegia sua absolvere sacramentaliter, id faciat, addat vero indulgentiam totius poenæ, incurret hanc censuram, & non propter absolutionem à culpa, cum ad illam concedendam potestatem habeat, ergo solum propter absolutionem à sola poena, quam dare non potest: ergo si hanc solum tribuat, supponendo absolutionem ab alio datam, vel per contritionem, similiter incurret. Vnde infertur, quod, si religiosus absoluat non à tota poena, sed à parte poenæ per modum indulgentiæ vnius anni, vel quid simile, non incurret hanc censuram, quia non præbet indulgentiam plenariam, neque absoluit à culpa & poena, etiam in sensu à nobis explicato.

Tandem ponderandum est verbum illud, *presumpserint*, nam ex eo constat ad hanc censuram non satis esse peccare ex negligentia, vel ignorantia casuali, sed requiri presumptionem, iuxta superius in communi dicta. Sed quid si religiosus hoc faciat ex voluntate decipiendi alios, hanc censuram incurrat, ut quis absolueret à censura, per talem indulgentiam plenariam absque intentione absolvendi, quia ille non presumit absolvere: quod verba legis requirunt. Item rebaptizans sit irregularis, & tamē si tantū sicte exterius id faciat sine intentione, non manet irregularis: ergo similiter in presenti religiosus qui exterius vngetur sine intentione, & c. non incurret hanc censuram. Item excommunicatio lata contra hæreticos non comprehendit eos qui exterius profitentur hæresim sine voluntate & animo recedendi interius à fide: ergo similiter, &c.

In contrarium vero est, quia si hoc modo hanc legem interpretemur, nullius fere momenti efficietur, vixque inveniatur casus moralis, in quo hæc censura incurratur, saltem quoad posteriores actiones. Declaratur, nam vel religiosus scit se nō habere potestatem absolvendi à censura, seu concedendi indulgentias, vel putat se habere illam: in hoc posteriori casu excusatur à censura propter ignorantiam, etiam culpabilem, ut dixi. Suppono enim illam existimationem de potestate sic absolvendi nō provenire ex errore circa potestatem ipsam, qui vix intercedere potest absq; hæresi: nunc enim extra huiusmodi casum sumus, iuxta intentionem huius legis. Si autem religiosus sic absolvens cognoscit se non habere potestatem, non potest habere intentionem absolvendi in re ipsa, sed solum in verbis: quæ est potius intentio decipiendi. Si ergo tunc nō incurrit extra casum hæresis, vel similem, nunquam incurritur hæc censura: quod plane est contra intentionem textus. Et confirmatur, nam illa censura lata est ad

Fr. Suarez tom. 5.

A comprimendos religiosos vsurpantes ministerium Parochorum, inferentes scandala, & decipientes fideles: sed hæc omnia æque fiunt per externum ministerium factum animo decipiendi: ergo hoc etiam est prohibitum sub hac censura. Præterea non obstat verbum illud, *Aboluerunt presumpserint*, nam ipsa etiam exterior absolutio potest fieri ex presumptione: non enim necesse est ut quis presumat habere potestatem; sed quod presumat exterius uti potestate, quam non habet. Vnde Syluester ex Zabarella inquit *ministrans*, ibi (& idē erit *absoluerunt*) sumi vulgari modo, prout idem est quod exhibere, non prout dicit legitimum usum potestatis.

Circa hoc dubium, considerata intentione huius legis, & materia eius, videtur distinctione utendum inter duas partes eius, scilicet administrationem istorum sacramentorum, & absolutionem à censura, vel à culpa & à pena. Et in priori casu videtur dicendum, qui sicte tantum daret sacramentum Extreme unctionis absque intentione conficiendi sacramentum, licet forte alias gravius peccaret non incursum hanc censuram, quia reuera non ministrat sacramentum, & propter alias rationes supra factas, & exempla adducta, quæ sane quoad hanc partem sunt vrgentia. Hoc autem non ita habet locum in alia parte huius prohibitionis, quæ est Eucharistiæ ministratio: quia hoc sacramentum consistit in facto esse, & ideo non pendet ex intentione dantis. Nisi forte quis præberet hostiam non consecratam emittendo esse Eucharistiam: de quo idem dicam, quia licet gravissime peccet, non tamen contra hanc legem, & lex penalis non est extendenda ad peccatum gravius, si reuera non est illud de quo lex loquitur. Neq; etiam oportet ut peccatum gravius graviori poena à legibus humanis puniatur: interdum enim quædam, licet gravissima, præmittuntur quia rarissima: quæ dum cōtingunt, satis per iudices puniri possunt. Idem fere est de solemnizatione matrimonij, nam si non cadat super verum matrimonium, sed tantum fiat exterior cæremonia ad decipiendum populum, non erit solemnizatio de qua ius hic loquitur, ideoque non incurretur hæc censura. Si vero cadat in verum matrimonium, iā illa non pendet ex intentione operantis, sed solum

D requirit cæremoniā exteriorem ab Ecclesia institutam, & ideo quacumq; voluntate fiat, incurretur hæc censura.

Circa alteram vero partem huius legis aliter sentiendum censéo: nam, licet quis animo sicte exterius absoluat intentione decipiendi, non vero absolvendi, non evitat hanc censuram. Ratio est, quia intentio huius legis non est prohibere, ne talis effectus in re ipsa fiat; ergo solum intēdit, ne quis etiam exterius profiteatur se id facere, & concedere. Antecedens patet, quia in lege hac necessario supponitur, validam absolutionem aut indulgentiam non posse dari ab huiusmodi religiosis; quia si possent, non esset cur illis prohiberetur: vnde lex ipsa excipit casus, in quibus per privilegia, vel ius commune possunt: ergo non prohibet hæc lex ne valide absoluant: ergo ne exterius absolutionis sententiam, vel indulgentiam proferant: ergo licet intentione decipiendi hoc faciant, vere delinquant contra hanc legem, & censuram incurrunt. Declaratur à simili, nam, si aliqua lex prohibeat ne in tali causa aliquis non iudex sententiam dicat, non potest esse prohibitionis sensus ut validam sententiam non dicat: nam hoc per se & absque alia lege est impossibile; ergo est sensus ne talem sententiam proferat, etiam si invalida futura sit: ergo, si eam proferat, licet id faciat intentione nihil valide faciendi, agat contra talem legem, & incurret eius poenam. Ita ergo est in presenti. Vnde constat alia exempla in contrarium adducta non esse similia.

Excommunicatio lata contra religiosos violantes Constitutionem Bonifacii exponitur.

Tertia excommunicatio Papæ reservata habetur in Clementin. *Cupientes, §. Sane, de penis.* Vbi excommunicantur religiosi & clerici seculares violantes constitutionem Bonifacii cap. 1. de Sepulturis in sexto prohibentis, ne aliqui clericus secularis, aut religiosus inducat quempiam ad vouendum, iurandum, vel fide interposita: seu alias promittendum ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent. Hæc enim prohibitio in illo textu nullam censuram habeat annexam: in dict. vero Clement. addita est cum reservatione ad Summū Pontificem, & non obstantibus privilegiis, &c. In qua personæ in quas fertur, sunt satis expressæ in textu, scilicet religiosi, aut clerici: unde sufficit religiosus, etiam si clericus non sit: & opinor etiam moniales comprehendi, non tamen Novitios propter dicta in simili circa præcedentem. Et è contrario sufficit quod sit clericus in quocumque gradu, quia textus ibi nihil distinguit.

Quod subiectionem huius cens.

25 Primum notandum circa actionem sub illa excom. prohiberi.

Ansonius. Angel. Nauarrus.

Caietan.

26 Aliqua conditiones re-

Circa actionem, propter quam fertur hæc censura, nonnullæ circumstantiæ notandæ sunt. Primo non satis est inducere ad eligendum, vel non mutandum, etiam si cum effectu id obtentum sit: sed oportet inducere ad vouendum, iurandum, vel promittendum talem electionem, nam textus non prohibet inductionem ad actum, sed ad obligationem actus, ut notavit Antoninus, tertia parte, tit. 24. capitul. 51. Angelus verb. *Sepultura*, num. 35. vbi alios refert. Addit Nauarrus num. 103. necessarium esse ut talis inductio habeat effectum, id est quod ex vi illius aliquis persuasus, voueat, iuret, aut promittat. Et idem sentit Angelus num. 37. citans Cardinalem, & alios, & Caietanum cap. 49. qui rationem reddit, quia hæc pena stricti iuris est: & effectum requirit. Et confirmari potest ex his, propter quæ supra diximus, quando lex excommunicat consulentes, illos non incurrere nisi quando concilium effectum habet. Sed hæc sententia mihi valde dubia est, quia hæc regula de consulentibus, quod non incurrant sine effectu subsequuto, tunc solum procedere videtur, quando actio ipsa est directe & principaliter prohibita, concilium vero est quid accessorium, & quasi via ad talem actionem: at in præsentī actio nō est prohibita, nam unicuique licitum est sua sponte eligere sepulturam: licitum etiam est, ut Antoninus notavit, promittere, iurare, vel vouere electionem sepulturæ, dummodo pura voluntate fiat: igitur inductio in præsentī est principalis, & totalis mater prohibita: ergo in illa consistit principalis violatio legis propter quam fertur censura; ergo illa per se satis est ad incurrendam censuram, siue sequatur promissio alterius, siue non. Et confirmatur, nam Bonifacius in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, prohibet ne quis inducat, contra quam legem integre & consummate agit, qui inducit, siue alius promittat, siue non. At vero Clemens excommunicat violatores illius legis: ergo. Nihilominus, quia in materia odiosa restrictio per se favorabilis est, ideo prior sententia, quæ autoritate dictorum autorum sit probabilis, sustineri potest, dicendo actum inducendi non esse in suo ordine consummatum, nisi alter cum effectu inducatur, sicut actus occidendi non est consummatum nisi alter intereat: censura autem non incurritur nisi per actum consummatum, ut in superioribus dictum est; & ideo in præsentī non incurritur, nisi inductio habeat effectum.

Addunt dicti Doctores, aliam circumstantiam necessariam esse, ut inductio sit ad eligendum Ecclesiam, vel sepulturam in Ecclesia, pertinentem ali-

A quo modo ad ipsum inducentem, quia in cap. 1. per quod hæc culpa est regulanda satis expressum est. *bi, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant.* Denique recte expendunt illa priora verba dictæ Clement. *Temerarios violatores, &c.* Dicitur enim temere facere (ex sententia Caietani) qui sciens & videns talem legem violat. unde infert, quæ ignorantia huius prohibitionis hoc facit, non incurrere hanc censuram. Nauarr. addendo, vel exponendo ait, *Si probabiliter existimat se id facere posse:* unde videtur requirere ignorantiam excusantem à culpa, nam probabilis existimatio culpam excusat. At vero iuxta expositionem particula illa, *temeraria*, nihil operatur, quia ignorantia probabilis semper excusat à censura, cum excuset à culpa, etiam si simpliciter lex sit lata contra omnes transgressores. Non est autem credendum in lege pœnali huiusmodi verbum addi sine aliquo effectu, & consideratione, ut in similibus dictum est. Et ideo necessarium esse opinor ausum temerarium, qui non interuenit ubi ex ignorantia, & bona fide proceditur, etiam si ob negligentiam à culpa non excuset, dummodo ignorantia affectata non sit, nam tunc reuera temeritas euitatur.

Excommunicatio contra violantes interdictum, exponitur.

Quartæ censura continetur in Clement. *Graviter de Sententia excommunicationis*, ubi violantes interdictum aliquo ex modis ibi declaratis, excommunicatione Papæ reservata ligantur. Aduertendum est autem constitutionem illam editam esse occasione quorūdam nobilium, & Dominorum temporalium, qui dictos excessus perpetrabant, ut Pontifex in principio refert: Deinde vero subiungit, *Presumptores presatos, &c.* Unde veridici potest illa censura tantum lata contra illas particulares personas. Verumtamen non ita est, sed ibi conditurus perpetuum prohibens, & puniens familia delicta à quibuscunque personis commissa, ut patet ex illis verbis, *Qui quemquam de casero cogere, &c.* Et ita omnes intelligunt, & exponunt. Unde cum ibi dicitur, *presumptores presatos*, non sit relatio tantum ad tales personas in diuiduo, sed ad talem conditionem personarum, sic delinquentium, ut mox patebit.

Quatuor autem violationes interdicti ibi puniuntur. Prima est, *in loco interdicto quemquam quomodolibet cogere diuina officia celebrare.* Vbi solum est considerandum verbum vniuersale, *quomodolibet cogere*, omnem enim modum coactionis includit, siue per actionem in propriam personam, siue in coniunctas, siue per subtractionem bonorum, vel alium modum similem directe, vel indirecte, dummodo vera coactio sit, non enim omnis inductio sed coactio tantum punitur. unde, si fiat rogando, promittendo, &c. non incurritur. Secunda actio est *euocare aliquos, præsertim excommunicationis, vel interdicti censuræ ligatos, ad prædicta officia audienda.* Vbi aduertendum verbum, *euocare*, non poni simpliciter, sed cum hoc addito, *prædicto modo.* Modus autem prius dictus erat per euocationem publicam, scilicet per campanarum pulsationem, & vocem præconis. Unde infert Nauarrus, non satis esse vocare clam per nuncios: quod etiam affirmant Angelus, & Syluester cum Cardinali, & aliis. Sed diligentius Caietanus aduertit quatuor modos euocandi fuisse positos in principio illius textus, scilicet, *nunc hos nunc illos vocando, nunc compellendo, nunc campanis, nunc voce præconis.* Cum ergo postea dicitur, *Qui modo prædicto euocare, &c.* non est cur magis limitetur ad vnum modum, quam ad alium ex prædictis: ergo comprehendit omnes: maxime quia nō tantum prohibet euocare populum, quod fieri solet illis signis publicis: sed etiam prohibet aliquos, seu quoscumque ex-

communicatos, vel non excommunicatos vocare: quod fieri solet aliis modis: comprehendit ergo omnes illos modos, ut recte Caietanus aduertit. Sed illa prima verba, *Nunc hos, nunc illos vocantes*, non excludunt modum vocandi secrete per nuncium, vel quid simile, ergo hic etiam modus sufficit ad incurrendam censuram, cum textus absolute & indifferenter loquatur. Deinde, dum dicitur, *aliquos praesertim, &c.* clare constat prohibitionem quoad hanc partem generalem esse, id est, non solum comprehendere eos, qui excommunicatos, vel interdictos euocant, sed etiam quoscunque alios, licet respectu illorum, sicut grauius est delictum, ita districtior sit prohibitio. Rursus expendo, particulam illam, *eade officia*, intelligendam esse de eisdem officiis in loco interdicto celebratis. Vnde, qui euocaret excommunicatos ad audienda diuina officia in loco non interdicto, non incurreret in hunc canonem, quidquid sit de aliis censuris.

29
Tertia actio est, prohibere ne excommunicati publici, aut interdicti ab Ecclesiis exeant dum in ipsis Missarum solennia celebrantur, etiam ad celebrantibus admoniti. Vbi etiam sunt nonnulla consideranda. Primum in hac clausula non esse sermonem de officiis diuinis in communi, sed tantum de Missis, & ideo non esse amplius extendendam. Dubium autem esse potest an priores clausulae eodem modo intelligenda sint, & limitanda. Nam Angelus, & Syluester secuti Cardinalem, & alios, putant limitationem esse generalem, & per hanc clausulam explicari praecedentes. Quod tamen mihi est difficile creditur, propter initium textus in quo dicitur, *Missae & alia diuina officia*: ergo, cum in prima, & secunda clausula dicatur, *absolute diuina officia*, seu eadem diuina officia, non videtur hoc calu factum, sed quia legislator voluit has duas actiones generalius punire quam tertiam, vel quartam, cum haec verba referantur ad initium textus, & eodem sensu accipi videantur. Et hanc partem tenuit Caiet. in Summa, capitulo 41. de excommunicatis.

10
Dubitari etiam potest, an haec clausula intelligatur solum de locis interdictis, vel de quibuscunque Ecclesijs: nam in ea simpliciter dicitur, *Ab Ecclesijs*. Respondeo solum esse sermonem de locis interdictis, & consequenter de Ecclesijs in eis existentibus, ac proinde etiam interdictis. Vnde verba illa ex materia subiecta, & ex antecedentibus & consequentibus limitantur. Sub Ecclesijs autem non comprehenduntur priuata oratoria, praesertim in materia odiosa. Et sermo tantum est de personis publice interdictis, & excommunicatis, quae debent prius a celebrante moneri, ut exeant, & qui tunc impedit exitum, incurrit, & non antea, quidquid Syluester dicat, nam textui repugnat. An vero illa monitio debeat esse particularis, & nominatim, vel generalis sufficiat: Angelus, & Syluester generalem satis esse putant, quia verba non plus requirunt: sicut etiam satis est quod prohibitio sit generalis propter absolutum verbum, *prohibere*. Ex quo etiam notari potest, non esse necessariam coactionem, sed preces, aut aliam inductionem mere voluntariam sufficere.

31
Vnde etiam notari potest, illas actiones non in quibuscunque personis, sed in habentibus temporalem iurisdictionem puniri, ut Nauarrus ex Glossa recepta notat. Et colligitur ex textu, in quo prius dicitur, *Nobiles quidam & domini temporales*, & postea subditur, *presumptores praesatos, &c.* Vnde haec censura ex parte personarum non est vniuersalis, comprehendit tamen omnes dominos temporales etiam alias Praelati Ecclesiastici sint, ut iidem auctores notant. Quocirca cum ibi dicitur, *Nobiles, & domini temporales*, copulatum id accipiendum est: non enim nobilitas sine dominio, seu iurisdictione temporali sufficit. E contrario vero dominium tempo-

Fr. Suarez tom. 5.

rale semper sufficit, nam hoc praecipue hic consideratur: neq. est sermo tam de vera nobilitate personae, seu originis, quam de nobilitate status, ut sic dicam, seu praesumpta & representata in ipso dominio & iurisdictione temporali; ut ita particula haec non tantum sit coniunctiua, sed etiam declaratiua talis nobilitatis.

Hinc vero oriri potest dubium, an oporteat huiusmodi actiones esse profectas ex iurisdictione temporalis, ita ut sit formaliter principium tali actioni, & non tantum conditio personae. Videtur enim hoc rationi censentaneum. Ut quid enim temporalis iurisdictionis in tali persona postuletur, nisi quia actus ipse puniatur, ut abusus quidam talis iurisdictionis? Itē in principio illius textus non sine causa dicitur, *illos temporales dominos, in suis terris Ecclesiastico supposito interdicto illa delicta commisisse*: quia si extra illas id faciant, non operabuntur ut iurisdictionem habentes, ergo intelligendus est ille textus de actu qui fiat titulo iurisdictionis & dominij. Et hoc videtur confirmare verbum, *prohibere*, nam proprium est iurisdictionem habentis. Item modus publicae conuocationis, qui in secunda actione praesupponitur, non potest, moraliter loquendo, ab his fieri nisi in propriis terris. In contrarium nihilominus obijci potest, quia in illo textu cum incipit lex, & excommunicatio proferri absolute dicitur, *Quicumq. in locis interdicto suppositis quemcumque, &c.* ubi nulla sit loci determinatio: sed omittitur ea quae in propositione casus posita fuerat scilicet, *in locis eorum seu terris suis*, in quo indicatur, Pontificem generalius legem ferre. Item illud signum, *quemcumque*, pro omnibus distribuit, & non pro solis subditis: ergo ita ut sonat accipienda est. Et inde sit necessarium non esse, ut actus fiat titulo iurisdictionis & dominij. Sed, licet haec coniectura faciant rem alio modo dubiam; nihilominus priorem partem tanquam mitiorem probandam censco: nam & coniectura prius facta probabiliores sunt: & posteriora verba facile exponuntur, & determinatur iuxta subiectam materiam. Quam opinionem indicauit Angelus supra, dicens cum Cardinali: hanc poenam non habere locum quando praedicti domini praecipiant non subditis, vel haec faciunt in terris non suis. Per subditos autem intellige non solum proprios vasallos, sed etiam omnes, qui actu in talibus terris versantur, & earum domino de facto obediunt. Necessse est etiam ut effectus sequatur, non est enim satis vocare, prohibere, &c. nisi cum effectui a subditis interdictum violetur, ut patet a simili ex puncto praecedente, & quia ibi consummatur actus principaliter prohibitus, & punitus per talem legem.

Quarta actio est quod publice excommunicatis, & interdictis, existens in Ecclesia interdicta dum Missarum solennia celebrantur, & nominatus ab ipso celebrante ut exeant, nihilominus permaneat, & exire nolit, nam ille nouam censuram excommunicationis Papae reservatam incurrat. In qua clausula iam non est sermo de Dominis temporalibus, sed simpliciter de omnibus excommunicatis, & interdictis, siue proprio arbitrio, siue ab aliis vocati ibi intersint. Item habet locum in excommunicatis, vel interdictis a iure, & ab homine. Sicut omnia superius dicta de interdicto loci, de utroque indifferenter intelliguntur, ut Glossa aduertit, quia ius indistincte loquitur. Nunc autem limitandum hoc videtur ad excommunicatum, vel interdictum nominatim, & denunciatum, vel manifestum percussorem clerici (quod in praecedenti etiam clausula obseruare oportet) quia iuxta nouum ius hi tantum censentur publice ligati censura, in illo autem iure requiritur, ut sint publice ligati. Et praeterea additur, necessarium esse, ut a celebrante exire moneantur: & hic additur *nominatim*: quapropter ita faciendum est, alias, licet excommunicati maneant, non incurrerunt.

li 2

Præ-

32
Quo titulo debeant fieri actiones ut hac excommunicati incurratur.

Dubii decisio.

Angelus.

33
Quarta actio sub ea dem censura prohibita.

Præterea hæc clausula explicanda videtur de celebratione Missæ, licet Caiet. aliud sentiat, quia simpliciter dicitur à celebrantibus, sed ex ipso contextu constat, cum dicitur, *In ipsi Ecclesiis*, relationem fieri ad proximam clausulam, in qua sermo erat de Ecclesiis, in quibus Missarum solennia celebrantur: præterquam quod nomen celebrant simpliciter dictum, attribui solet sacerdoti Missam facienti. Necessario autem intelligendum hoc est de Ecclesiis interdictis: nam de eis, ut dixi, intelliguntur omnia superiora, ad quæ in præfenti clausula fit relatio. Denique prætermittendum non est verbum, *presumpserint*, quod in fine ponitur, & comprehendit omnes clausulas seu actiones: eandemq; energiam habet, quam in similibus sæpe explicuimus.

Notandum
pro omnib.
actionibus
numeratis.

34

Ultima censura posset afferri ex Clement. Si quis suadente, de poenis, ubi specialiter excommunicantur, qui manus in Episcopum iniiciunt. Sed hæc explicata est à nobis in Bulla Cœnæ in 11. clausula eius.

SECTIO V.

Quæ excommunicationes Papæ reservatae in libris Extravagantium continentur.

Prima contra excommunicantes corpora defunctorum ex Extravag. de Sepulch.

Primo loco afferri potest excommunicatio lata à Bonifacio 8. in Extravagan. 1. de Sepulch. contra dilacerantes, & exenterantes corpora defunctorum hominum, ut conseruetur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca deferri. Circa quam legem solum occurrit aduertendum, ex parte personarum generalissimam esse, nam in persona defuncti, nullam admittit distinctionem: cuiuscunque enim dignitatis existat circa corpus eius hæc fieri prohibentur. Et similiter ex parte facientium nullus eximitur, etiam si Pontificali dignitate resurgat, seu cuiuscunque ordinis conditionis, status, aut gradus fuerit. Additurque defunctorum corpora sic inhumaniter & crudeliter pertrahendo, vel sciendo pertrahari. Per quæ verba ampliatur hæc censura ad mandantes: si mandatum ad executionem perveniat: quod significant illa verba, *facientes pertrahari*. Actiones vero propter quas hæc censura imponitur, sunt exenterare, partiri, seu dilacerare cadauera humana, & coquere, & nudare ossa, ut alio deferantur. Nec oportet hæc omnia simul agere, sed quodlibet opus eorum sufficit, ut patet ex illis verbis, *Qui aliquid contra huius nostri status tenorem, &c.* Et additur, *Presumpseris attentare*, quod habet illam vim quam sæpe tractauimus, ut Caietanus etiam cap. 70. aduertit.

Actiones ob
quas fertur
hæc censura.

Quadam
dicta censu-
ra limita-
tiones.
Prima.

Caiet.
Nauarr.
Syluest.

Secunda.

Nonnulla vero limitationes ex illo textu colliguntur. Prima est in illis verbis, *Cum quis in ciuitatibus, terris, seu locis, in quibus Catholica fidei cultus viget, diem de cætero claudet extremum, &c.* Nam hinc habemus, si fidelis in terris infidelium, etiam hæreticorum moriatur, non esse contra hanc legem, si prædicta circa corpus eius fiant, ut ossa eius possint ad fidelium loca deferri, & Ecclesiasticæ tradi sepulture. Quod Caietanus, Nauarrus, Syluester, & alij notarunt: & satis constat ex prædictis verbis. Et ratio fortasse fuit, quia ibi non potest tale corpus Ecclesiasticæ sepulture tradi: ut in cineres redigatur. Quod est remedium in eodem textu præscriptum.

Secunda limitatio colligitur ex illis verbis, *Et tandem eadem ad partes prædictas mittunt, &c.* Ex qua narratione, & prohibitione subsequuta, & illi accommodata, colligi videtur, hæc excommunicationem solum incurri, quando prædictæ actiones fiunt ad eum finem deferendi ossa defuncti in alium locum. Atque ita exponunt Syluester *Excommunicatio*, 7.

A numer. 79. Nauarrus nu. 105. Caietanus, & alij. Estque vera sententia, cui & Rubrica sub qua textus collocatur fauet, & tota dispositio textus huc tendit. Ex quo recte inferunt iidem auctores, si aliquis id faciat circa corpus defuncti ex odio & vindicta, non incurrere hanc censuram, multoque minus, si fiat in poenam ex publica iustitia, vel etiam chirurgiæ, aut nothemiæ causa. Quod vero necesse sit hoc fieri, ut talia corpora vel ossa in alium locum deferantur, & illic sepeliantur, incertum videri potest propter illa verba textus, *Si quispiam ex eius genere nobilis, vel dignitatis titulo insignitus præsertim extra suarum partium limites debitum naturæ persoluat, &c.* Ponderanda est enim illa particula, *præsertim*, indicat enim id principaliter prohiberi, non tamen illud solum: ergo, etiam si quis in proprio solo decedat, & ibi sepeliendus sit, si hæc fiant circa corpus eius, ut ita sepeliatur, incurratur hæc censura. Sed hoc facile dissoluitur ex verbis sequentibus eiusdem textus, *In suis vel alienis partibus sepultura electa*. Quia ergo interdum contingit, eum qui in propria patria discedit, in aliena & distanti eligere sepulturam, ideo verum est, posse aliquando incurri hanc censuram exercendo has actiones circa eum, qui in propria patria moritur: quia vero hoc est ex raro contingentibus, ideo posita est dicta particula, *præsertim*, non vero, quia necesse non sit hæc fieri ad deferendum corpus in alium locum, ubi sepeliendum est, sicut in fine concluditur illis verbis, *Ad partes prædictas deferunt tumulanda*. Sed urgebis, Non est minor impietas & inhumanitas, si hæc fiant circa corpus in eodem loco sepeliendum, quæ ratio mouit Pontificem ad hoc prohibendum, ut ibi constat: ergo saltem ob similitudinem rationis extendenda est hæc prohibitio ad dictum casum. Respondetur legem latam esse de his actionibus, ut solebant esse in usu: quod autem hæc omnia fiant circa corpora ut in eodem loco sepultura tradantur, insolitum, & inaudium est, & ideo de hoc non curasse legislatorem. At vero si corpus regium, verbi gratia, vel simile exenteretur ut ballamo inungi possit & diutius absque ulteriori corruptione, vel fetore feruari, id non erit contra hanc legem, nec causa censuræ, ut prædicti Doctores docent.

D Tandem additur in eo textu huius censuræ reservatio, & sit Papalis. Et postea (quod prætereundum non est) extenditur quodammodo hæc censura ad corpus ipsius defuncti, quod ita inhumane tractatum est, præcipitur enim ut Ecclesiastica careat sepultura. Vbi statim querendum occurrit, cur hæc pœna & veluti parte huius censuræ afficiatur defunctus in corpore suo, cum in ea nihil peccauerit. Quam difficultatem attingit Gloss. ibi, & i. Gloss. duobus modis responder. Primo, hanc pœnam solum habere locum, quando ante mortem ille dedit occasionem aliquam, vel significationem consentiendi huic delicto, nimirum quia, sciens talem consuetudinem, & cum posset ac deberet prouidere talem factum, nihilominus absolute præcipit sua ossa in alium locum deportari. Secundo, hunc puniri sine culpa propria, non tamen sine causa ad detestabilem actionem criminis, etiam si ab aliis proprio tantum nutu patratum sit. Et addere possumus, sepulturam defuncti, licet suo modo spectet ad honorem & commodum eius, tamen magna ex parte pertinere ad honorem & consolationem viuorum: & ideo hæc pœna, licet circa corpus defuncti versetur, esse ipsorum viuorum, & hac ratione potuisse imponi propter solam culpam eorum. Vtraque responsio probabilis est: prior tamen videtur magis consentanea rationi, quia nimis alienū ab Ecclesiastica pietate videtur, ut sine culpa sua tam grauem patiatur infamiam, & contumeliam in suo cadauere ille, qui viuens nihil peccauit in tali facto. Potestque ex ipso textu colligi, si ponderetur verbum illud, *Sepultura electa*.

electa, nam responso consonare debet causa, & iuxta illam intelligi. Aduerto etiam nullum addi verbum, quo significetur illam poenam ipso facto incurri, nam de sola censura dicitur ipso facto incurrenda, & postea solum additur, *Et nihilominus ille cuius corpus sic inhumane tractatum fuerit, Ecclesiastica careat sepultura*. Vbi non additur verbum ipso iure, satis ergo erit si seruetur post legitimam condemnationem, iuxta legitimum sensum legis poenalis, in qua aliud expresse non declaratur. Vnde, quod attinet ad forum conscientiae, non existimam teneri Ecclesiae ministros non admittere huiusmodi ossa ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi vel per legitimam sententiam cogantur, vel publice & euidenter constet defunctum mortuum esse in peccato mortali, disponens, aut praecipiens aliquid contra constitutionem hanc. Et similiter opinor, Ecclesiasticum iudicem, non teneri ad condemnandum, vel ad exequendum hanc poenam, nisi in iudicio de tali delicto conuincatur.

Excommunicatio contra simoniacos in religionis ingressu exponitur.

Secunda excommunicatio lata est ab Urbano Quarto in Extrauagante prima de Simonia, contra eos, qui dant vel recipiunt aliquid ob ingressum religionis per modum pacti & conventionis. Quae constitutio difficilis redditur propter communem usum, quem nunc etiam seruari videmus, praesertim in conventibus monialium, de quibus expresse lex loquitur. Quia feminae non recipiuntur ad habitum religionis, nisi cum promissione & pacto dotis persoluedae, & multis alijs expensis, partim ad communem usum conuentus, partim ad singularum monialium commodum: quae omnia videntur contraria huic constitutioni: Quin etiam aliquando in religionibus virorum, praesertim quando egestate premuntur, solet aliquid ab ingredientibus ad eorum sustentationem postulari, vel si bona temporalia habeat, solet ab eis ante professionem exigi, ut vel ea monasterio donent, vel saltem de eis non testentur in fauorem aliorum, ut ius hereditandi per professionem eorum in monasterium transferatur: quod si hoc facere recusent, ad professionem non admittuntur, sed potius expelluntur.

Est ergo imprimis aduertendum, hic solum puniri actionem simoniacam ex reali pactione dadi, vel recipiendi aliquid temporale pro spirituali admissione ad statum seu habitum religionis. Ita intelligunt omnes, quos statim referam: & colligitur ex textu in illis verbis, *Omnis pactione cessante*. Quapropter actio propter quam haec poena infertur, non ideo mala est quia in eo textu prohibita, sed potius ideo ibi specialiter punita, quia vel ex se mala est & simoniacae, vel antiquis iuribus prohibita, ut patet in capitulo *De regularibus*, & in cap. *Quoniam*, extra de Simonia, & in eisdem dicitur, per antiquiores canones fuisse prohibitam: qui canones non videntur esse alij nisi illi qui generatim prohibent acquisitionem cuiuscunque Ecclesiastici gradus per simoniam: & afferuntur late in decretis, l. q. 1. & 2.

Hinc ergo fit primo, ut quoties aliquid mero sponte datur & recipitur in ingressu religionis, nulla incurritur censura: quia hoc per se malum est, nec in illa lege prohibitum, imo potius permixtum. Addo vero, hic dici sponte fieri quidquid sit sine pactione tacita, vel expressa, ut patet ex citatis verbis textus. Quapropter, qui aliquid daret vel reciperet sinistra intentione, dando scilicet, vel recipiendo pro ipso ingressu, seu pro suffragio in fauorem talis personae praestando, ut in religionem admittatur, non incurreret hanc censuram. Cuius ratio reddi solet, quia talis simonia est mentalis, quam Ecclesia punire non

Fr. Suarez tom. 5.

potest. Sed reuera illa non est pure mentalis, in actu enim exteriorem prodit interna intentio simoniacae, & ut supra vidimus, Ecclesia potest per censuram punire actum exteriorem, quatenus a tali praua intentione interiori procedit, etiam si alio pacto vel signo non manifestetur intentio. Ratio ergo non est, quia Ecclesia non possit hoc punire, sed quia de facto non puniuit per hanc censuram, cum exceperit omnem dationem vel receptionem absque pacto factam: & haec, de qua agimus, licet male fiat, sine pacto tacito vel expresse fieri supponitur. Et ita aduertit Caietan. c. 73. quem sequitur Armilla *Excommunicatio* n. 60.

Obici tamen possent illa verba huius textus, *illa duntaxat qua personae ingredientes pure, & sponte, & plena liberalitate, omnis pactione cessante, dare vel offerre voluerint cum gratiarum actione licite recepturi*. Non ergo satis est absque pactione dare, vel recipere, sed ultra hoc ex parte dantis exigitur, quod pure sponte, & plena liberalitate id faciat: at vero qui hoc facit intentione obtinendi spirituale pro temporali, nec pure, nec plena liberalitate id facit: ex parte vero accipientis petitur ut licite recipiat: non recipit autem licite qui praedicta intentione quidpiam recipit. Respondetur, haec omnia intelligenda esse de actu ipso dandi vel accipiendi quantum ad actum externum, ita ut ipse pure & liberaliter, & sine vlla circumstantia, quae exterius illum reddat simoniacum, fiat: nam quamdiu lex humana non exprimit conditionem pure mentalem, seu habitudinem solam ad actum internum, non debet ad illam restringi, quia est nimis odiosa & rigorosa.

Secundo sequitur, quoties aliquid datur vel accipitur in ingressu religionis, non pro ipso ingressu seu receptione, sed in sustentationem eius qui ingreditur, quia fortasse monasterium non habet sufficientes redditus ad illum alendum, nec incurrit hanc censuram, etiam si pactum intercedat. Ita Nauar. n. 106. ex Caiet. supra, & in 2.2. q. 10. ar. 3. Soto lib. 9. de Iustitia qu. 6. art. 2. ad 4. Ratio Caietani est, quia hoc est ius naturale. Ratio autem Soti est, quia non est simonia, cum non petatur spirituale pro temporali, sed pro re alia licita: scilicet pro sustentatione. Vnde infert, non solum monasterio egenti, sed etiam diuiti, per se loquendo, & ex natura rei licitum esse petere aliquid ad sustentationem eius, qui vult ingredi religionem. Quia, si illa in egente non est simonia, nec in diuite erit, nam in vtraque idem pro eodem petitur: ergo, si in vna non petitur temporale pro spirituali, neque in alia: ergo, si in paupere illa non est simonia, nec in diuite erit, ergo licita, quia non est contra iustitiam, neque contra aliam virtutem. Nam, licet monasterium sit diues, non tenetur bona sua expendere in sustentationem huius personae, maxime si ipsa potest secura afferre, unde alatur: ergo nulla deformitas in tali actu apparet: imo videtur hoc posse esse laudabile, ut aliqui pauperes sine villo huiusmodi subsidio possint in religione recipi, vel ut religionis bona conferuentur, & ad maiorem spirituale profectum augeri possint.

Haec vero amplificatio Soti, quamuis sola ratione inspecta, verisimilis appareat: tamen considerando dicta Doctorum, & canonum, quae in re morali maioris sunt ponderis, videtur difficilis. Nam Dionysius Thom. 2.2. quaestio. 100. art. 3. ad 4. cum limitatione dixit, *Si monasterium sit tenue, & iterum, Si ad hoc non sufficiant monasterii opes*. In 4. vero distinct. 25. quaest. 3. artic. 2. quaest. 2. ad septimum, post eandem limitationem expressius addidit, *Si autem sine grauiamine Ecclesia potest recipi* (scilicet religiosus) *simoniacum est aliquid pro receptione exigere*. Praeterea expendi ad hoc potest cap. *Quam pio*, l. quaest. 2. quod diuus Thomas citat, ubi Bonifacius omnes huiusmodi exactiones prohibet, nisi quasi subsidii gratia: & hoc ipsum subsidium vult subsequi potius, quam

Obiectio contra praedicta.

Diluitur.

Dans vel recipiens in ingressu aliquid pro sustentatione ingredientis non incurrit. Nauar. Caietan. Soto.

Limitatur corollarium possum ad monasterium tenue. D. Thom.

Cap. Quam pio. 1. q. 2.

Cap. Quo-
niam, de Si-
mon.

Gloss.

II
Non excusa-
ri à simonia
qui in mo-
nasterio di-
noscit aliquid
pro sustenta-
tione recipi-
endi peti.

II
Quomodo
scit cum dis-
positione hu-
ius Extrau-
rvis religio-
rum.

precedere, ut omnis præsumptio tollatur, ut ibi no-
tar Glossa. Item in dicto cap. Quoniam, de Simonia,
prohibetur huiusmodi receptio, etiam sub paupertatis
prætextu: propriissime autem dicitur prætextus
paupertatis, quando re vera paupertas non subest,
& allegatur. Vnde Glossa ibi; ait, Si religiosi vere pau-
peres sint, ita ut non possint alium sustentare, posse
illi dicere, Non habemus quod demus tibi pro victu, nisi tu
portes unde viuas, dummodo hoc non dicatur in
fraudem: ergo secluso vero titulo paupertatis hoc
est prohibitum. Imo Glossa Bernardi ibi addit, etiam
interueniente paupertate, tutius esse neminem admit-
tere, quam illo modo aliquid exigere: quod quidem
scrupulosius dictum est. Præterea Syluest. verb. Si-
monia, num. 15. late hoc disputans, dicit esse com-
munem sententiam plurimorum (quos ibi refert)
exigere aliquid pro sustentatione in monasterio te-
nui licitum esse; in opulento vero esse simoniam. Ip-
se vero Syluester addit, Sed intellige præsumptiuus, sicut
semper fecerunt, & faciunt aliqui moniales, &c. Præsum-
ptiuæ autem declarat esse simoniam, vel quantum
ad forum contentiosum, vel in conscientia, si ha-
beatur respectus non ad victum, sed ad ipsum in-
gressum: & ita sentit hoc non esse illicitum, si debita
intentione fiat.

Difficile tamen videtur ita interpretari dicta Do-
ctorum, & canonum: nam Diuus Thomas absolute
in conscientia loquitur, & reliqui Doctores. Et ca-
nones non tantum puniunt vitium quod præsu-
munt, sed absolute prohibent ne tale factum cum ta-
libus circumstantiis fiat: ergo non solum præsumunt,
sed constituunt tale factum vere prauum & illicitum,
etiam si alias non esset. Quod præter dicta colligitur
ex hac Extrauagant. quatenus districtius prohi-
bet aliquid exigere quoquo modo à volentibus in-
gredi religionem, quocumque titulo, etiam ad pios vsus:
sed præcipit liberaliter eis dare omnia, quæ ad
victum & vestitum pertinent. Quapropter, licet ratio
Soti, secluso iure positiuo, habeat efficaciam: ta-
men, illo supposito, non habet: quia, cum bona reli-
gionum Ecclesiastica sint, de eis disponere ad Sum-
mum Pontificem maxime pertinet: statuit ergo Sū-
mus Pontifex, ut religionis redditus liberaliter in
sustentandis religiosis expendantur, & ut cum eadē
liberalitate, & omnino gratis religiosi recipiantur,
ut ex eis sustententur: abtulitque consequenter ab
huiusmodi religiosis omne ius petendi aliquid ab
ingredientibus religionem ob sustentationem eo-
rum, quia ipsa bona religionis iam sunt ad hoc mu-
nus destinata. Quapropter, quoties opulētum mo-
nasterium hoc titulo aliquid exigit, titulus est fal-
sus, & fictus. Sicut qui à paupere, quem gratis alere
tenetur, aliquid exigeret pro eius sustentatione, fal-
sum titulum præterderet. Secluso autem hoc titulo,
solum superesse videtur, ut pro ipsa receptione
exigatur, quidquid illo titulo peti videtur, ergo, licet
religiosi hoc petentes dicant se non habere hanc
intentionem, & re vera interius ad hoc conentur:
tamen in facto ipso non possunt hoc euitare, quin
implicite & indirecte id intendant: sicut, licet quis
dicat se non intendere aliquid pro mutuo accipere,
tamen, si aliquid ad suam sustentationem petat ab eo
cui mutuum præbet, quod ille alias dare non tene-
batur, nec ab eo poterat iuste exigere, conuincitur pro
mutuo illud postulare, & vsuram committere. Sic
ergo est in presenti. Propter quod censeo, simpliciter
loquendo, & in conscientia veram esse D. Thomæ
doctrinam, & communem opinionem iuri, & religio-
sæ institutioni valde consentaneam.

Ad vsum vero religiosorum respondeo in primis,
quoad religiones virorum attinet, rarum esse inu-
sitatumque, ut ex pacto tacito, vel expresso ita petatur
aliquid in sustentationem, vel subsidium reli-
gionis, ut aliter habitus vel professio denegetur: ex
singularibus autem factis aliquarum personarum

A non debet argumentum sumi. Deinde, cum in hac
re sit opinio diuersitas: fieri potest, ut opinio-
nem Syluestri & Soti secuti, practice bona fide pro-
cedant. Rursus attente considerandum est sæpe fieri
posse, ut, licet monasterium alias diues & locu-
ples habeatur, nihilominus hic & nunc vero neces-
sitas titulo aliquid in sustentationem petat ab eo,
qui ibi cupit admitti, scilicet quia iam habet exple-
tum numerum eorum, quos commodè alere po-
test: vel quia sunt alij quos admittere expedit, & non
possunt aliquid in sustentationem afferre, & omnes
simul sine aliquo subsidio recipere non possunt, vel
quia ita expedit, ut crescant redditus monasterij ad
augendum religiosorum numerum cum conueni-
enti sustentatione. In his enim & similibus casibus
non condemnare huiusmodi petitionem bona
intentione factam. Solum admonere, quod etiam
Soto aduertit; magna prudentie opus esse, ne sequatur
scandalum: & ideo raro & cum magna modera-
tione hoc permittendum esse. Quapropter, quando
multo plus exigitur, quam ad vnius personæ in tali
statu constitutæ sustentationem commodè sufficit,
non video qua ratione, aut titulo id honestari pos-
sit. Vltimo vero addo si quid minus rectum fiat bo-
no zelo, & ex ignorantia etiam culpabili, id satis ef-
se ad excusandum censuram huius Extrauagantis,
ut Caietanus, & fere omnes notant, ex proprietate
illius verbi, præsumant, sæpe à nobis ponderata.

C Atque ex his constat, quid dicendum sit de vsu
monialium: quas aliqui exculare volunt quoad do-
tes solo titulo sustentationis, quoad alia vero, quæ
ab eis interdum petuntur vel ad communem vsum
domus, aut Sacrificij, vel ad proprium commodum
singularum personarum solo titulo consuetudinis,
id est, quia non petuntur ex pacto, sed ex quadam
consuetudine. Quod præcipue Armilla significat.
Sed hoc posterius non videtur carere scrupulo: quia
in hac Extrauagante dicitur: Ex statuto etiam, seu con-
suetudine, quæ corruptela est, potius dicenda: & postea in
prohibitione dicitur, directe, vel indirecte, vel quoquo
modo. Illud etiam de sustentatione, licet regulariter
verum habeat, tamen monasterijs ditioribus potest
scrupulum ingerere. Vnde Soto ait, in illis non sine
scandalo doctores exigi, & magis augeat rationem scrupuli,
quod hæc doctores indifferenter petantur ab om-
nibus, etiam ab his, quæ non habent unde soluunt,
& quod hac de causa multe priuentur habitu & sta-
tu religionis, ad quam essent idoneæ, & ad monaste-
rijs ex redditibus eorum sustentari possent: & aliæ
fortasse recipiantur minus idoneæ, quia dotem per-
soluunt. Dicendum vero est, regulariter loquendo,
satis hoc honestari prædictis titulis: nam rarissime
inueniuntur monasteria monialium, quæ non in-
digeant his subsidiis ad suam sustentationem: &
consuetudo illa etiam post hanc Extrauagantem
tolerata, aut potuit contra illam præualere, aut certe
omnia illa ad conuenientem sustentationem reduci
possunt. An vero in particulari, in hoc sit ali-
quis excessus propter speciales circumstantias hu-
ius domus, aut personæ, id Episcoporum, aut Præ-
latorum curæ remittendum est.

Quod vero spectat ad censuram, iam non habet
locum in receptione monialium, etiam si contingat
indebito modo fieri. Refert enim Antoninus tertia
parte, tit. 24. cap. 67. se audiuisset fide dignis Marti-
num Quintum dixisse, se nolle ut moniales incur-
rant aliquam censuram propter ea, quæ ingressu dant
vel recipiunt: quod etiam ait Felinus in dict. c. Quo-
niam, de Simonia. Et Nauarrus refert Innocentium
Octauum declarasse, moniales non incurere hanc
censuram, nisi ob receptionem cum pacto, aut ali-
cuius non idoneæ ob largitionem. Clementem autē
Septimum concessisse, ut moniales nullam simoniæ
pœnam incurrerent propter pacta, & conuentiones,
nec,

mes, circa dotes monialium in commodum earum victum, & ex compendio priuilegiorum verb. Moniales, num. ult.

Ultimo tamen aduertendum est nouum ius Concilij Tridentini session. 25. capit. 16. de Reformat. regular. vbi prohibet ne ante processionem, excepto viro, & vestitu nouitii, vel nouitie illius temporis, quo in probatione est, quocumque pretextu a parentibus, vel propinquis, vel curatoribus eius monasterio aliquid ex bonis eius tribuatur. Quamuis autem hoc præcipiat Concilium sub anathematis poena, & ideo graue peccatum sit hoc non seruare, non tamen imponit illam ipso facto incurrendam. Hinc vero colligere licet, tribuere aliquid monasterio, vel monialibus in ipsa professione non pro ipsa, sed pro sustentatione sua, & monialium, & pro solennitate & festiuitate professionis, iuxta consuetum morem, non improbari à Concilio; sed potius supponi vel licitum: nam dum vnum tanquam speciale prohibet, aliud in suo vsu & consuetudine relinquere videtur. Rursus animaduertendum est quod idem Concilium statuit ibidem cap. 3. vt in monasteriis tantum numerus religiosorum admittatur, qui ex redditibus propriis monasteriorum, vel ex consuetis elemosynæ commodè possit sustentari. Per quod, quantum ad monasteria monialium ampliari, vel explicari videtur quod in capite primo, §. Sane, de Statu regular. in §. statum fuerat, quod moniales non plures in monasteriis non medicantium recipiantur, quam ex bonis vel prouentibus monasterij sine penuria valeant sustentari: Concilium enim Tridentinum addidit elemosynas consuetas, vel tacite declarauit inter bona monasterij computari: & sub eisdem bonis vel elemosynis nos comprehendere dicimus dotes, & alia dona, quæ moniales ingredientibus secum afferre solent: ideoque non fieri contra hanc legem, si recipiantur, etiam si ex propriis redditibus bonorum immobilium monasterij sustentari non possint, neceriam fieri contra nostram Extrauagantem, vel alia iura, si ad suppleendam sustentationem huiusmodi subsidia ab illis exigantur.

Tertia excommunicatio contra regulares indebitè ad alias religiones transeuntes exponitur.

Tertia excommunicatio etiam Papæ referuata sumitur ex Extrauag. 1. de Regul. In qua Martinus 4. prohibet ne religiosi, Mendicantes ad aliam religionem transeant, excepta Carthusiensis, absque Sedis Apostolicæ licentia speciali: fertque excommunicationis sententiam ipso facto incurrendam, & sibi referuatam tam in recipientes, quam in receptos contra prædictam constitutionem. Circa quam primo aduerto, non esse generalem quoad omnes, sed contra quosdam religiosos ferri. Duplex autem actio in ea ponitur. Vna est transitus ad aliam religionem: & sic tantum fertur contra religiosos professos ordinum Mendicantium, quia solum in fauorem illarum religionum facta est ille constitutio: vt in ipsa dicitur. Extenditur autem ad eos, qui post illam constitutionem editam in numerum mendicantium auctoritate Apostolica ascripti sunt. vt est Societas IESV, iuxta declarationem Pij V. anni, 1571. vbi propterea declarat eisdem priuilegiis indultus, & gratiis fratribus Mendicantibus concessis vti frui potiri, & gaudere debere: constat autem constitutionem huius Extrauagantis esse priuilegium seu indultum quoddam, ad eorum fauorem maxime pertinens. Rursus extenditur in hac religione, non solum ad religiosos solenniter professos, sed etiam ad omnes illos, qui post biennium vota simplicia emiserunt: tum quia dicta Extrauagans generatim loquitur de religiosi Mendicantibus: omnes autem

dicti sunt vere & proprie religiosi mendicantes. vt satis declarat Pius V. in eadem Bulla, qua vult comprehendere omnes & singulas Societatis personas, & non solum Domos, sed etiam Collegia, & personas eorum dicit vere ac non fide sub religiosis Mendicantibus comprehendere. Et postea vberius, & expressius id declarauit Gregorius XIII. in Constitutionibus editis in fauorem huius religionis anno 1582. & 1584. Tum etiam quia per alios Pontifices id expresse prohibitum fuerat, vt constat ex Bulla Pauli I I. anni 1549. & ex concessione Pij I V. confirmata, & promulgata in Bulla Pij V. anno 1565. Inter quas est diueritas, quod Paulus III. non imposuit excommunicationem ipso iure incurrendam, sed facultatem tribuit Societati ad excommunicandum huiusmodi apostatas, & transeuntes: vterque autem Pius ipso iure fert hanc censuram contra has personas, cum eadem reservatione, & ex tunc concessit communicationem omnium fauorum religiosorum Mendicantium eisdem personis Societatis. Vnde ex tunc etiam cepit excommunicatio iuris communis ad omnes illas extendi, cum ampliationibus tamen ibi adiectis, & statim explicandis.

Alia actio, ob quam hæc censura incurritur, est receptio, ita vt religiosi recipientes alium Mendicantem sic transeuntem, & deserentem suum ordinem, eandem excommunicationem incurrant. Sub hoc tamen ordine comprehenduntur solum religiosi, qui in illa Extrauagant, numerantur, nempe S. Benedicti, Cisterciensis, Camaldulensis, Vallu vmbrosæ, Canonorum regularium S. Augustini, vel aliorum Monasticorum ordinum, semper enim fit relatio in dicta Extrauagant. ad huiusmodi ordines. Quapropter, si transitus fiat ab vno ordine Mendicantium ad alium ex vi huius iuris nec transeuntes, nec recipientes excommunicationem incurrunt. Dico autem ex vi huius iuris, quia ex particularibus concessionibus factis singulis religionibus fieri potest, vt incurratur censura: qualis est illa, quam referunt Armilla Excommunicatione 67. & alii, fecisse Clementem Papam Ordini Prædicatorum, excommunicando religiosos ordinis Minorum, qui receperint Dominicanos volentes ad ipsos transire sine expressa licentia Summi Pontificis, vel suorum Superiorum. Per quod indultum non dicuntur excommunicati transeuntes, sed tantum recipientes: nec fit mentio reservationis talis censuræ. At vero in Societate per dictam concessionem Pij IV. & V. extensa est hæc censura referuata tam ex parte transeuntium quam recipientium respectu omnium ordinum, etiam Minorum, vel aliorum Mendicantium, excepto solum ordine Carthusiensis.

Circa exceptionem autem, quæ in dicta Extrauagant additur, scilicet, Nisi ex licentia speciali Sedis Apostolicæ, quidam declarant necessarium esse, vt in tali licentia fiat expressa mentio tam religiosi transeuntis, quam religionis ad quam transit, quam etiam huius constitutionis Martini, quæ per talem licentiam quodammodo quoad illud factum relaxatur. Quam conditionem ponit D. Antoninus 3. part. tit. 16. capit. 4. §. 4. in fine, & Armilla supra refert expressam esse à Clemente in indulto Prædicatoribus concessio, vnde ad illo vtendum seruanda erit. Tamen in præfenti, quia non inuenio illam in hoc textu, & ideo nec necessariam esse censeo, sed satis esse, licentiam specialem Sedis Apostolicæ: hæc enim sunt tantum verba textus. Vt sit autem specialis, maxime requiritur nominatio personæ cui facultas conceditur, vt per se constat: & videtur etiam necessaria, ut nominetur sub nomine religiosi talis religionis à qua fit transitus, quia ex hac parte maxime fit dispensatio, eique quodammodo per talem licentiam derogatur, ideoque eius expressio maxime necessaria est. Alterius vero religionis ad quam

Secunda pars eiusdem Extrauagantis, quæ est de recipientibus, sic transeuntibus, quos comprehendit.

Qualis licentia necessaria sit vt huius Extrauagantis tenor seruetur.

Anton. Armilla

futurus est transitus, satis est siue speciatim, siue sub communi aliqua ratione mentio fiat; quia huiusmodi licentia satis specialis est.

¹⁹
Sufficitne
licentia Præ-
lati religio-
nis derelin-
quenda.

Quæri vero hic potest, an sufficiat licentia Prælati illius religionis, quam transiturus cupit relinquere. Respondeo ex vi iuris communis non sufficere; quia in hac Extrau. solum excipitur specialis licentia Sedis Apostolicæ: exceptio enim firmat generalē regulam in cōtrarium. Dico autem, ex iure communi, quia iure, & privilegio speciali aliud contingere potest, vt in prædicta concessione Pij IV. & V. dicitur, nullum de Societate posse transire ad aliam religionem excepta Carthusianorum absq̃ expressa superioris licentia ad id ab eo specialiter obtenta. Ibi autem non dicitur hanc licentiam sufficere sine indulto Romani Pontificis, sed solum videtur requiri vt tale indultum rite & valide impetrari possit, quia sine tali licentia subreptitium esse ibidem declaratur. Nihilominus tamen, licet solum videtur requiri ibi exprimitur, ex vi prioris concessionis Pauli III. sufficit solius superioris licentia, quia sub distinctione dicitur, Nisi de expressis ipsius Præpositi, aut dictæ Sedis licentia, quod postea Gregorius XIII. in concessione anni 1582. confirmauit, & declarauit, etiam in solenniter professis facultatem Præpositi generalis sufficere. Vultque vt quoad hanc facultatem non possent alie religionis per viam communicationis ea concessione vt in quo manifeste supponit seclusa huiusmodi speciali gratia Sedis Apostolicæ, licentiam superioris non sufficere.

²⁰
Licetne
mendicanti
à religione
eiectione sine
Papæ licen-
tia religio-
nem ingredi
monachale-
lem.

Ex quo etiam facile soluitur dubiū, quod D. Anton. proponit, an religiosus ordinis mendicantis ab illa eiectione, & habitu priuatus propter suas culpas, hoc ipso valeat absque alia facultate Sedis Apostolicæ ad quemcunque ordinem monachalem transire. Respondetque affirmatiue: & dicit fuisse petitionem consilium, quia ille non est cogendus in seculo remanere: ergo, si à sua religione eiectione, liberū ei erit ad quancunque aliam transire. Sed oppositū verius esse existimo: idque in primis colligo ex Gregor. VIII. in Bulla quæ incipit, Cum alias felicis recordationis, &c. nam specialiter concedit Generali Societatis vt professus à Societate eiectione possit de illius licentia ad alium ordinem transire: & hanc facultatem non vult communicare aliis: ergo supponit, & esse necessariam aliquam licentiam, etiam in professo semel eiectione, & hanc non posse dare superiore religionis sine Sedis Apostolicæ autoritate. Præterea ex hac Extrau. hoc colligitur, quia prohibitio est generalis, & exceptio est vnica, scilicet licentia Sedis Apostolicæ: professus autem quantumuis à religione eiectione, vere religiosus talis religionis pertinet: ergo comprehenditur sub illa prohibitione cum eadem vnica exceptione. Et confirmatur, quia alias possent facile superiores religionum hac via aperire transitum ad alias religiones in fraudem huius Extrauantis. Denique adiungitur ratio, quia professus etiam propter crimina sit eiectione, semper manet tali religioni subiectus, ita vt reuocatus redire teneatur: ergo non potest sua autoritate aliam religionem profiteri: nec Superior religionis potest eam facultatem concedere, quasi cedendo iuri totius religionis, quia Summus Pontifex hoc sibi referuauit. Neque est inconueniens quod ille sic dimissus in seculo maneat sine habitu religionis in penam suorum criminum, donec mereatur misericordiā obtinere. Præsertim quia potest arctiorem, vel æqualem religionem mendicantium ingredi.

²¹
De absolu-
tione ab hac
censura.

Vltimo circa obseruationem huius excommunicationis aduertendum est, de iure communi integre seruandam esse, vt verba eius præ se ferunt cū moderationibus communibus aliis casibus referuatis. De iure autem speciali concessum est Societati à Pio V. & V. supra citatis vt superior eius possit ab hac censura absolueri: quæ concessio nō limitatur

A tantum ad censuram, quam incurrit religiosus apostata, sed absolute conceditur, & ideo etiam extenditur ad eam, quam contrahunt recipientes huiusmodi apostatas.

Excommunicatio contra simoniacos exponitur.

²²
Q Varta excommunicatio sumitur ex Extrauagant. 2. de Simonia inter communes, vbi Paulus II. excommunicationem referuatam profert in eos, qui simoniæ vitium committunt. In qua constitutione primo obseruandum est, prius in ea renouari omnes censuras excommunicationis, suspensionis, & interdicti antea latas in antiquioribus iuribus contra simoniacos, & extendi ad omnes ordines personarum cuiuscunque dignitatis existant, quæ ibi fule numerantur: additurque eas ipso facto incurri. Vbi dubitari potest, an ex vi illius decreti incurrantur tales censuræ ipso facto, etiam si in antiquioribus iuribus essent tantum ferendæ. Videtur enim hanc vim habere illa verba, Quas ipso facto eos incurrere volumus. Nihilominus oppositum affirmandum est; illa enim verba non sunt ad institutum omnium novum quoad talem penam, vel modum eius, sed tantum ad confirmandum antiquum, vt manifeste constat, tum ex verbis sequentibus, Confirmantes, & innovantes, &c. tum ex precedentibus, in quibus loquitur potifex de sententiis censurarum latas à suis prædecessoribus: nō dicitur autē sententia lata ex vi iuris, nisi quando imponitur censura ipso facto incurrēda: tum denique, quia in speciali casu ordinis simoniæ suscepti, in quo antiqua iura non imponebant suspensionem ipso iure, quoniam Papa voluit eam imponere, id specialiter expressit: ergo in reliquis nihil huiusmodi addidit, ergo in illa prima parte nulla est excommunicatio ipso iure lata. Quid autem in antiquioribus iuribus statutum sit postea videbimus. In secundam partem illius textus, seu verbi Per electionis, non fertur censura, sed irritæ sunt dispositiones omnes Ecclesiasticæ simoniæ factæ.

Tandem in tercio, verbi Statuentes, excommunicantur omnes quacunque dignitate præditi, qui quomodolibet dando, vel recipiendo, simoniam commiserint, aut quod illa fiat mediatorum extiterint, seu procurauerint, cum referuatione ad Summum Pontificem. In qua censura solum est aduertendum, quoad personas esse vniuersalissimam, ita vt Reges, & Cardinales comprehendat; quoad actiones vero propter quas incurrunt, quatuor esse quæ ibi exprimitur, scilicet, dare, recipere, intercedere per modum mediatoris ad contrahendum, & procurare illum. Declarandum vero superest, an hæc censura sit generalis etiam ex parte simoniæ quoad materiam eius, id est, in quacunque re committatur: item an sit generalis ex parte modi, id est, siue realis, siue mentalis sit, &c.

In priori punct. Caiet. ca. 72. de excom. explicans aliam Extrauaga. Martini V. in Conc. Constantiens. sess. 24. vbi similis excommunicatio fertur, quæ nis non cum referuatione, & hanc nostram obiter attingens, ait, solum incurri hanc censuram propter simoniā in ordinatione, vel beneficio, quod intelligitur etiam quodlibet munus spiritualis regimini, vt est officium Prælati religionis. Quæ sequitur etiam Nauarrus numero 116. & vterque dicit esse communem interpretationem: & sine dubio est communi vsu recepta. Quod satis esset ad intelligendum penam cum hac moderatione, nam consuetudo non solum est optima legum interpret, sed etiam potest esse moderatrix, etiam si verba legis generaliora appareant, vt in præfenti esse videtur illa Qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint: hæc enim verba nullam certam materiam limitant: & signum illud, quomodolibet, vniuersalissimum

num eſt. Propter quam fortaiſſe cauſam Soto lib. 9. A
de iuſt q. 8. art. 2. generatim loquens de ſimonia, ait
vnam ex penis propter ſimoniam impoſitam, eſſe
excommunicationem Papalem, quæ ipſo facto in-
curritur: quam cenſuram dicit eſſe latam in c. Repe-
riuntur, l. q. 1. & ab Eugenio, Martino, & Paulo Pon-
tificibus. Sed in tota illa q. 1. nulla excomm. Papalis
fertur, imo nec ſuſpenſio quæ ipſo iure incurritur
propter hoc crimen, vt infra ſuo loco dicemus. Ex-
trauagans autem illa Eugenij, quæ incipit. *Damnabi-*
le, vt ipſe Sot. refert, nec in corpore iuris eſt, nec in-
ter acta Eugenij IV. in 4. tomo. Conciliorum inue-
nitur: & ideo, licet aliquando fortaiſſe fuerit non eſſe
recepta, neque in vſu: & forte in ſenſu non differe-
bat à conſtitutione Martini V. vt ipſe etiam Soto in-
ſinuat, ex dictis autem Extrauag. Pauli, & Martini
ſolum poſſunt citata verba afferri, quæ ſpecie qui-
dem ſunt apparentia. Nihilominus tamen limitan-
da videntur iuxta præcedentia: nam proxime dictū
fuerat. Per electiones, poſtulationes, confirmationes, pro-
uiſiones, ſeu quaſuis alias diſpoſitiones ſimoniacæ factas
nullum inſuſcipi in Eccleſiis, monaſteris, dignitatibus,
perſonatis, officiis Eccleſiaſticis, & quibus beneficiis,
ſed vniuſum omniſuſcipi: & ſtatim ſubditur, Statuen-
tes quod omnes qui quomodolibet, &c. ergo hæc verba
intelligenda ſunt iuxta materiā proximè ſubiectam
quod apertius colligitur ex decreto Martini V. in
quo eadem ſecunda clauſula fere eiſdem verbis ha-
betur: & poſtea ſolum ſubiungitur, Statuentes inſu-
per, quod dantes & recipientes ipſo facto ſententiam excom-
municationis incurrant: neque amplius explicat in quo,
vel ad quid dare debeant, vel recipere: intelligit ergo
in prouiſionibus ad officia, vel beneficia ſupra nu-
merata: idem eſt ergo ſenſus Pauli, qui hanc conſti-
tutionem in hac parte ex Martino ſumpſit: ſolumque
eam ampliauit quoad reſeruationem, & alios mo-
dos concurrenti, de eadem tamen ſententia locutus
eſt: tandem facit, quod idem Sixtus & Paulus in
Extra. *Eſiſi domini*, l. 1. & 2. de Peni. & remiſ. ſolum
ſimoniam in ordine, & beneficio numerant, inter
caſus Papæ reſeruatos.

25
Dices, iuxta ea quæ in textu numerantur, exclu-
dendam eſſe ſimoniam in ordine, ita vt ſolum propter
ſimoniam in officio, vel beneficio incurritur
hæc cēſura: quia ibi duplex fertur pena, ſcilicet ſuſ-
penſionis, & excommunicationis, & prior fertur in
prima clauſula contra ſimoniacæ ordinatos, & ibi
videtur finire ſermo de illis: altera ergo excommu-
nicationis cenſura pertinere videtur ad alios ſimo-
niacos in beneficio, de quibus proximè ſermo præ-
ceſſerat, vnde ad eos tantum videntur referenda om-
nia verba in tertia clauſula poſita. Sed nihilomi-
nus communiter Doctores intelligunt hanc excom-
municationem cadere in vtramque ſimoniam, &
clauſulam præcedentem: ita vt dantes, & recipientes
intelligantur ſiue ad ordinem, ſiue ad beneficiū
conferendum, aut obtinendum, nam ſicut in prima
clauſula ſuſpenſio fertur contra ſimoniacæ ordina-
tos, ita in ſecunda fertur non ſolum ſuſpenſio, ſed
etiam priuatio talis officij vel beneficij ſic adepti, &
prouentuum eius ipſo iure: poſtea vero generalibus
verbis fertur excommunicationis, quæ totam materi-
am præcedentem comprehendit.

26
Propter quā
ſimoniam ex-
comm. hæc in-
curritur.
Circa aliud punctum longa occurrebat diſputa-
tio de ſimoniam mentali, conuentionali, & reali: ſed
quia in proprium locum hæc reſeruatimus, ideo nūc
ſupponimus, hanc cenſuram ſolum incurri per ſi-
moniam realem conſummatam, ex illo principio
generali ſupra poſito, huiusmodi leges penales pun-
nientes actum intelligi deberet de actu perfectō, &
conſummato in ſua ſpecie, quia ſunt ſtrictè interpre-
tandæ, quando ipſemet aliud nō declarant in præ-
ſenti autem ſola ſimoniam realis eſt conſummata, &
perfecta in ſua ſpecie. Ac ſic ita docet Nauar. ſupra &
aliis locis, quæ ipſe refert, in quibus etiam alios au-

tores allegat. Addendum vero eſt ex Sylueſt. verb.
Simonia, q. 9. ſi ſimoniam realis ſit, ſufficere ad hanc cē-
ſurā, etiam occultiffima ſit, quia lex hæc nihil diſtin-
guit inter occultā, & publicā: cenſura autē quæ ipſo
iure fertur, etiam propter occultiffimū crimen cō-
trahit, dūmodo externū ſit. Sed quid, ſi beneficium
per ſimoniam datum ſit ignorante eo cui datur, qui
poſtea nolit illū reſignare, an per hoc incidat in
hanc excommunicationem. Reſpondetur, nō incidere,
quia, licet in eo peccet, non tamen per ſimoniam cul-
pam: vnde non incurrit hanc cenſuram; neque ali-
bi etiam lata legitur cōtra eum, de qua re videri po-
teſt Conar. in regul. *Peccatum*, 2. p. §. 1. 7.

27
Vltimo, in quarta parte illius text. additur præ-
ceptū in virtute ſanctæ obedientie denunciandi Sū-
mo Pontifici huiusmodi ſimoniacos: additurque, vt
huiusmodi ſcientes tale delictū, & nō denuncianteſ
abſolui non valeant, donec prædicta denuncient.
Non eſt tamen ſermo de abſolutione ab excommu-
nicatione; nulla enim excommunicationis ibi fertur cō-
tra huiusmodi non denuncianteſ, ſed eſt ſermo de
abſolutione à culpa, per modum cuiusdam reſerua-
tionis, vel potius eſt ad explicandam vim illius præ-
cepti, quod ſemper obligat donec implicatur, & ideo
qui illud non implet cū poſſit, & debeat indiſpoſi-
tus eſt vt abſoluatur. Addit vero Nauarrus ſupra ex
Sylueſtro & Antonio præceptum hoc non obligare
alios quam curiales Romanos, quia quoad hæc par-
tem non eſt aliter illa conſtitutio recepta. Reſpectu
vero illorum hæc lex obligat in vtraque ſimoniam or-
dinis, & beneficii, & in illa ſola.

*Excommunication contra male abſoluentes à caſibus
Papæ reſeruatis exponitur.*

28
Vinta excommunicationis ſumi poteſt ex Extrauag.
Qgant. *Eſiſi domini*, l. ſecund. de peni. & remiſ. vbi
Sixtus Quartus, excommunicationem ſuæ Sedi re-
ſeruata proferit in eos, qui tentant abſolvere à
quibuſdam caſibus ſpecialiter Papæ reſeruatis,
quos ibi numerat: quibus etiam generaliter adiun-
git caſus Bullæ Cœnæ, vultque eos ſemper intelligi
exceptos in facultatibus datis ad abſoluendum ple-
narie, etiam cum clauſula generali de caſibus Papæ
reſeruatis & votorum commutatione, iocoque
excommunicat eos, qui prætextu talium facultatū
à dictis caſibus exceptis, ſeu ſpecialioribus abſoluūt
vel commutat quinque vota ſpecialiter Papæ re-
ſeruata, ſcilicet religionis, caſtratis, peregrinationis
Hierofolymitanæ, Compoſtellanæ, ac Romanæ.
Obſeruare tamen oportet, hanc cenſuram ſolum
ferri in eos, qui hæc faciunt prætextu facultatum
generalium, ab ipſomet Sixto Quarto conceſſarum.
Quod conſtat ex illis verbis. *Per nos, vel auctoritate
noſtra conceſſarum tam verbo, quam ſcriptis: & infra ſe-
mel & iterum dicitur, Prætextu huiusmodi facultatum
conceſſarum à nobis verbo, vel literis abſolvere, &c.* Nec
refert, quod addit, & quas conceſſi quomodolibet con-
tinget poſtea: ſubintelligendum enim eſt pronomen
à nobis, quod immediate præceſſerat; ſemper enim
loquitur de ſuis facultatibus, vel iam conceſſis, vel
concedendis. Atque ita intelligunt Doctores ſta-
tim citandi. Quocirca iam hoc tempore rariffimè
poteſt hæc excommunicationis contrahi, ſcilicet ſi
aliquis adhuc conſeruauit aliquod priuilegium Si-
xti Quarti ſuis antecelloribus conceſſum in perpetu-
um, vel vſque ad certum ſucceſſionis gradum,
in quo priuilegio talis clauſula generalis continetur,
& virtute illius abſoluatur, vel diſpenſetur in
dictis caſibus, nam tunc abſoluens eo prætextu, in-
curreret hunc canonem, quia directè ageret contra
illum.

29
At vero extra hunc prætextū & rariffimū caſum,
nullam inueniē nūc excommunicationem latā & re-
ſeruata Papæ cōtra huiusmodi abſoluentes in dictis
caſibus

casibus, aut commutantes, seu dispensantes prædicta vota. Vnde circa absolventes à casibus Cœnæ Domini seruandum est, quod circa finem expositionis illius Bullæ diximus, nimirum ibi latam esse contra eos excommunicationem ipso facto incurrendam, non tamen reservatam Papæ. Quoad alios vero casus, & quoad vota ibi numerata, iuxta formam facultatum, quæ à Sede Apostolica emanauerit, iudicandum esse de potestate absolventi in illis, vel commutandi talia vota: non est tamen lata specialis censura contra eos quilegitima potestate, aut facultate absolunt, aut commutant. Et ita intellexisse videtur hanc Extrauagantem, Angel. verb. Excommunicatio. 5. casu 31. clarius, & fusius Syluest. verb. Excommunicatio. 7. numer. 77. excommunicatione 32. Soto distinct. 22. quæstion. 2. artic. 3. circa finem, & Nauar. in Summa cap. 12. numero 75, & cap. 27. numero 74. & 105.

Aug.
Syluest.
Soto.
Nauar.

Excommunicatio contra affirmantes esse hæresim, aut peccatum asserere Beatissimam Virginem esse conceptam sine peccato originali, aut è conuerso.

³⁰ **S**exta excommunicatio sumitur ex Extrauag. Graue nimis. de Reliquiis, & veneratione sanctorum, in qua Sixtus IV. excommunicationem ipso iure latam, sibi que reservatam profert in eos, qui affirmare præsumunt eos qui credunt, aut tenent beatissimam Virginem ab originali peccato fuisse præseruatam: propterea alicuius hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, vel etiam eos qui officium Conceptionis celebrant, vel conciones audiunt illorum, qui eam sine macula peccati conceptam esse prædicant, alicuius peccati reatum incurrere: atque etiam in eos, qui huiusmodi assertiones (quas ibi ut falsas, & erroneas damnat) veras esse, vel libros illos continentes ut vero, legere, tenere, vel habere postquam de dicta Extrauaganti notitiam habuerint, ausu temerario præsumperint. Idem contra eos, qui contrariam opinionem tenentes, scilicet Beatam Virginem cum peccato originali fuisse conceptam, hæresim primo, vel peccatum incurrere mortale ausu fuerint asserere. Quam constitutionem confirmavit Concil. Trid. sess. 5. de cr. de peccato originali: & postea Pius V. in motu proprio de hac re, quæ incipit. Super speculum. ubi nonnulla alia prohibet, quæ hic non continentur. Tamen, quia à nobis alibi tacta sunt, & in eis excommunicationis censura non adiungitur, illa omitterimus. Est ergo censura hæc generalis quoad omnes personas aliquid ex prædictis committentes. Nam, licet occasio ferendi illam legem fuerit quidam prædicatorum abusus, ut in principio eius dicitur, tamen ipse non est tantum lata contra prædicatores verbi Dei, qui in sermonibus ad populum hæc committunt, sed etiam contra quoscunque alios, quolibet alio modo id facientes. Hæc enim vere sunt generalia verba illius legis.

³¹
Actiones in
hac Extrau.
prohibita.

Actiones vero ibi prohibita, quarum quælibet ad hanc excommunicationem incurrendam sufficit, variæ sunt. Circa opinionem asserentem Virginem sine originali peccato conceptam fuisse, hæc prohibentur. Primo affirmare esse hæresim hoc credere, vel tenere: secundo affirmare esse peccatum mortale id credere, vel tenere: tertio affirmare esse aliquod peccatum Conceptionis officium celebrare, aut conciones eorum, qui eam immaculatam prædicant, audire. Vbi consideranda est differentia inter secundam actionem & hanc tertiam: in illa enim requiritur, ut quis asserat esse peccatum mortale: vnde, si quis diceret esse veniale, opinari Beatam Virginem fuisse conceptam sine peccato, licet male faceret, non incurreret hanc censuram: quod pari modo obseruandum est in sexta. At vero in tertia absolute dicitur, aliquod peccatum, & non ar-

A statum ad mortale: & ideo qui dicunt esse peccatum veniale celebrare hoc festum Conceptionis, hanc censuram incurrerent. Quarto affirmare prædictas assertiones veras esse: sed hoc fere coincidit cum præcedentibus, quia perinde est affirmare aliquid esse verum, aut simpliciter affirmare illud. Quinto libros talem doctrinam continentes pro veris legere, tenere, vel habere. Pro altera vero opinione solum ponitur affirmare, hæresim vel mortale peccatum incurrere eum, qui docet, aut affirmat Beatam Virginem in originali peccato fuisse conceptam. De aliis vero membris non fit mentio; & ideo dubitari potest, an excommunicatio prout in hac posteriori parte fertur, extendenda sit ad omnes actiones, quæ in priori parte numerantur. Et in primis de celebratione festi clarum est, neminem celebrare Conceptionem Virginis, eo quod fuerit originali peccato maculata; nam illud non potest esse obiectum, vel ratio celebritatis, vnde qui diceret impium esse sub hac ratione celebrare Conceptionem, nihil peccaret, sed verissimum diceret. Potest enim celebrari dies Conceptionis, etiam si quis opinetur in ipsa Conceptione non caruisse Virginem macula peccati, non tamen eo titulo celebrando illum diem, sed quia in eo sanctificata fuit Virgo ab illa macula, vel quia ipsa procreatio talis personæ, ut fuit à Deo etiam quoad naturam, fuit magnum beneficium Dei omnibus collatum; hoc enim modo, & sensu celebrare festum illud non est peccatum.

C Sed quæret aliquis, si quis circa hoc diceret oppositum, scilicet peccare eos qui prædicto sensu, seu existimatione Conceptionem celebrant, an committat contra hanc Extrauagantem, & censuram incurrant. Non deerunt enim qui hoc asserunt, quia Sixtus Quartus excommunicat omnes qui affirmant peccare celebrantes Conceptionem. Sed nihilominus dicendum est ex vi huius clausulæ, ac per se non incurrere hanc censuram, quia Sixtus loquitur de his qui celebrant officium immaculatæ Conceptionis; nam de hoc tantum in principio fecit mentionem, & postea dicit: huiusmodi officium celebrantes: solum ergo fert censuram contra eos qui peccati damnant celebrantes hanc Conceptionem ut immaculatam. De his vero qui peccati damnauerint alios, qui celebrant Conceptionem maculatam quibus non ut talis, sed sub alijs titulis, nihil hic dicitur, & ideo ex vi huius assertionis non incurritur hæc censura. Dico autem, per se, & ex vi huius: quia si in eo velit indirecte, vel inuoluntate & implicite affirmare, peccare eos, qui sentiunt de Conceptione Virginis, ex hoc capite possent incurrere hanc censuram. Veruntamen hoc per se, & intrinsece necessario non sequitur, nam posset quis cogitare, quamuis non sit peccatum, credere Virginem fuisse conceptam cum originali culpa, nihilominus esse peccatum cum tali opinione, & existimatione de Virgine, Conceptionem eius colere, & celebrare: quod licet falso & imprudenter dictum esset, non tamen inuenitur hic prohibitum, neque hac censura puniuntur.

E Idem fere est de quarta actione, si quis affirmaret peccare eos, qui audiunt concionatores prædicantes Beatam Virginem fuisse conceptam cum peccato originali: hoc enim, esto, sit falsum, & improbe dictum, tamen hic non est prohibitum, neque punitum: & ideo quia ita loqueretur, sine dubio hanc censuram non incurreret, quamuis alia correctione dignus esset. Denique simile est de actione legendi, vel tenendi libros continentes doctrinam hic prohibitam circa illam sententiam, quæ affirmat, Virginem fuisse conceptam cum peccato originali, id est, in quibus scriptum sit esse peccatum, vel hæresim, credere Beatam Virginem habuisse in Conceptione originale peccatum: nam de his libris nihil

nihil hic dicitur, neque eos damnat Sixtus, neque prohibet eos tenere, aut legere vt veros; neque illam doctrinam damnat vt erroneam, sed solum prohibet eam asserere. Qui ergo post illam Extrauagantem talem librum scriberet, ipse incurreret in hanc censuram; quia qui scribit librum, asserit quod in eo scribit: non enim agimus de eo, qui materialiter scribit, sed de eo, qui formaliter vt author illius doctrinæ. Qui autem talem librum apud se tenuerit, vel eum legerit etiam vt verum, non incurreret; quia hæc non sunt hic prohibita: imo nec credere doctrinam talis libri esse veram, sed solum eam asserere.

Hic vero dubitabit aliquis circa alteram partem, si quis apud se retineat, & legat libros continentes doctrinam hic prohibitam contra immaculatam Virginis Conceptionem, scilicet esse peccatum, aut hæresim illam credere, asserere, aut celebrare: si non legat illos vt veros in hac parte, neque ad hunc finem eos teneat, sed vel propter alia vitia, vel vt eos in ea parte impugnet, vel recreationis causa, an excusetur ab hac censura incurrenda. Respondetur, de legente illo modo certum est non incurrere; quia in textu expresse dicitur, aut dictos libros pro veris legere: qui ergo non pro veris, sed pro falsis, aut impertinentibus legit, non agit contra hanc legem. De alio vero actu habendi, seu tenendi potest esse nonnulla ratio dubitandi, quia illa verba videntur magis absolute in textu poni. Nihilominus tamen existimo particulam illam *pro veris*, cum omnibus illis prioribus coniungendam esse; & ideo idem esse de omnibus iudicium: verba enim textus sunt, Aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere. Vbi etiam aduerto, hic non esse prohibitum credere, aut tenere dictam doctrinam esse veram, tum quia non est damnata vt hæretica: tum etiam quia illud spectat ad actum mere interiore: sed prohibetur illa doctrina vt prodians in actum exteriori; & consequenter etiam prohibetur illi actus exteriores, qui ad illam confirmandam ordinantur, vt sunt legere, vel tenere, tales libros vt veros: quia cum illa doctrina reiiciatur, saltem vt erronea, merito præcluduntur viæ, quibus diffundi possit.

In quo etiam sunt aduertenda verba, quibus fertur hæc prohibitio, & censura, scilicet: *Qui asserere præsumpsit ausu temerario, & postquam de presentibus scientiam habuerit.* Nam ex eis colligitur non incurrere hanc censuram, qui ex ignorantia huius Extrauagantis per quandam simplicitatem aliquid eorum fecerit, quæ in ea prohibeantur, vt notantur Caietanus cap. 72. de excomm. & Nauarrus cap. 27. numero 107. & alij. Quæret vero tandem aliquis, si quis assereret aliquid eorum, quæ hic prohibentur: non quia ita interius sentiat, sed solum exterius in aliorum offensionem, vel vt aliis placeat, an incurrat hanc censuram: videri enim potest non incurrere, quia est actus imperfectus, sicut alias dici solet de hæretico pure externo. Mihi tamen videtur illum incurrere, quia hæc lex non punit peccatum hæresis, vel aliud simile, sed ipsammet assertionem exteriori, seu prædicationem: in quo perfecta est transgressio per actum exteriori, quicquid interius sentiat. Præterea hæc lex specialiter addit illam particulam, *pro veris*, tantum in actionibus legendi, vel retinendi libros, assertionem vero talis doctrinæ absolute, & simpliciter prohibet: ergo qui eam exterius affirmat, licet interius non sentiat esse veram, nihilominus incurrit. Tandem ex fine illius legis hoc colligi potest, qui fuit vitare scandalum: hoc autem ex assertionem exteriori generatur etiam si interior credulitas deficiat.

Septima excommunicatio referuata est à Bonifacio VIII. in Extrauaganti 1. de Sententia excomm. & postea innouata est, & aucta à Gregorio XIII. in Extrauaganti ab ipso, quæ est 23. inter constitutio-

nes eius: & lata est contra eos, qui in Romana Curia in negotiis tam gratiæ, quam iustitiæ dant aliquid, vel promittunt, vt quod prædant, obtineant: comprehenditque tam dantes, quam recipientes, vel quoquo modo intercedentes dando fauorem, auxilium, &c. Circa quam constitutionem integrum confecit opus Doctor Nauarrus, habetur in tomo secundo, suorum operum, & ob eam rem à maiori explicatione illius constitutionis hic abstinemus, & præfertim, quia non est vniuersalis, sed specialiter ad Romanam Curiam pertinet: nec possemus eam sine longiori digressionem pertractare.

Octaua addi posset ex Extrauaganti, *Saluator*, de Præbendis inter communes. Sed illius tractationem omitto: pertinet enim solum ad specialem Ecclesiam Tolosanam, & eadem ratione de suspensio- ne, & interdicto, quæ ibi simul (quanquam respectu diuersorum) cum proportionem feruntur; nihil amplius in hoc opere dicam. Et hæc sufficiunt, quibus addi possunt quæ adnotauimus in 2. tomo, 3. parte, disputatione 3. sectione 4.

SECTIO VI.

Quæ excommunicationes ipso iure latae, & Papæ referuatae extra corpus Iuris habeantur.

Proximum esset legentibus, & mihi valde onerosum, excommunicationes omnes congerere, quæ à variis Pontificibus per sua diplomata, aut Motus proprios, vel constitutiones, aut Extrauagantes, latae sunt: nec quidem esset admodum utile, quia multæ ex eis ad Ecclesiam totam non pertinent, sed ad speciales casus, congregationes, vel nationes: alia vero vel reuocatae sunt, vel non sunt in vfu: & ideo tam hic, quam in sequenti disputatione solas eas indicabo, quæ comuni vsui esse possunt, vel ad tollenda dubia, aut falsos aliquos timores, vel certe vt sufficiens notitia habeatur earum excommunicationum, quæ communiter in praxi habentur.

Prima ergo sumi potest ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 5. vbi legitur constitutio Iulij II. Cum tam diuino, lata contra eos, qui per simoniam post mortem vnius Pontificis in successorem eius eligi procurant: in qua prius multa de irratione talis electionis, & de punitione talis simonie statuit: quæ ad præsentem tractatum non spectant, quia in ea parte nulla censura imponitur. Videantur Doctores in capit. Licet, de Electione: & Victoria, relect. de simonia, num. 5. Deinde præcipit omnibus Cardinalibus, qui pro tempore erunt, ne contra ibi statuta, vel aliquid eorum statuere, disponere, ordinare, vel aliquo modo facere, seu assentire præsumant quocunque exquisito colore, vel causa sub pena excommunicationis latae sententia, quam ipso facto incurrant: & à qua non nisi per Romanum Pontificem canonice electum absolui possint, nisi in mortis articulo. Quæ constitutio recepta, & approbata fuit in eodem Concilio; & est facilis, quia verba satis per se clara sunt. Solum est ponderandum cum Caietano, cap. 24. hanc censuram tantum ferri contra Cardinales, qui hæc faciunt tempore vacantis Sedis: vnde si viuentem Pontifice similia fiant, non est locus huic censuræ: ita enim in ipsa lege satis expressum est, fortasse quia viuentem Pontifice non erat tanta necessitas; tum quia eo tempore non vrget occasio, tum etiam quia ad ipsum incumbit cura hæc corrigendi.

Secunda excommunicatio sumitur ex quadam Extrauaganti Pauli II. Cum in omnibus, ferturque contra Commissarios, & Delegatos Sedis Apostolicæ circa causas alienationis rerum Ecclesiasticarum,

Prima excommunicatio contra Cardinales, qui per simoniam procurant electionem Pontificem. Iulij II. consue. 2. Vid.

Caiet.

Secunda excommunicatio ex Pauli II. constitut.

rum, quibus ibi præcipitur, *ut cense, & diligenter attendant causas in literis Apostolicis per supplicationes expressas, illasque sollicite examinent, &c.* & subditur, *Si quis autem Commissarius, vel Delegatus conscientia sua prodigus in gravamen, aut detrimentum Ecclesiæ per gratiam, vel timorem, aut sordes alienationi consenserit, aut decretum vel auctoritatem interposuerit inferior quidem Episcopo sententiam excommunicationis incurrat.* In Episcopos vero fert suspensionem infra suo loco annotandam. Subditur vero deinde: *Is vero, qui dolo, vel fraude, aut scienter in detrimentum Ecclesiæ alienationem fieri procuraverit, aut per sordes, vel impressionem alienationis decretum extorserit, similis sententiam excommunicationis incurret, à qua non nisi per Roman. Pontificem absolui possit.*

4
Prior clausula censuræ, quæ est de Commissariis, exponitur.

Duplex ergo excommunicatio ibi fertur: una contra Commissarios ipsos abutentes sua facultate, & hæc non est reservata Papæ, & duas principales conditiones requirit, ut contrahatur. Una est, ut consensus, vel decretum sit in detrimentum Ecclesiæ: alia, ut per gratiam, timorem, vel sordes. Unde licet alienatio non fit in evidentem Ecclesiæ utilitatem, ideoque fit contra formam concessionis Pontificiæ factæ sub illa conditione: si tamen non fit in detrimentum Ecclesiæ, nec gravamen, sed sit æqualis conditionis, non incurretur illa censura ex defectu primæ conditionis. Similiter si Commissarius id efficiat ex culpabili negligentia, non incurret talem censuram. Atque hæc etiam conditiones in altera excommunicatione observandæ sunt, quæ reservata est Summo Pontifici, & fertur contra duo genera personarum, seu actionum; scilicet contra procurantes talem alienationem in detrimentum Ecclesiæ: & in his postulatur dolo, fraudis, aut scientia, de qualitate alienationis, seu quod sit in detrimentum Ecclesiæ. Quare si ignorantia, etiam culpabilis intercedat, excusatur à censura. Aliud genus personarum est extorquentium decretum talis alienationis, scilicet ab ipsis Commissariis: requiritur autem ut talis extorsio fiat per sordes, aut per impressionem, id est per iniquas donationes, vel promissiones, quæ nomine sordium significancur: aut per importunam persuasionem, aut deprecationem, aut similem inductionem: hæc enim omnia nomine impressionis, significari videntur.

5
Discrepancia inter duas excommunicationes illas constituitur.

Vnde est aliud discrimen considerandum inter has duas censuras: nam prior est nimis particularis quoad personas: solum enim est contra ipsos Commissarios, seu Delegatos in tali causa, & hos non omnino, sed inferiores dignitatis, quam sint Episcopi: posterior vero est uniuersalis contra omnes procurantes, &c. cuiuscunque ordinis, vel conditionis fuerint, nec limitatur ad inferiores Episcopos. Vnde non video cur Nauarrus cap. 27. numero 108. citans Syluestrum, inter reservatas excommunicationes hanc posuerit, quatenus fertur contra Commissarios, & Delegatos: nam reuera (si textus attente legatur) in eo feruntur duæ censuræ contra diuersas personas, & diuersarum qualitarum. Syluester vero Excommunicatio, 7. num. 83. distinxit refert utramque clausulam textus, nullam tamen adhibuit interpretationem. At vero Caietanus nullam huius constitutionis mentionem fecit, fortasse quia non credit esse in usu. Nauarrus autem, & Syluester indicant esse in sua vi, quamuis non satis expresse id dicant, neque mihi omnino constat: timendam tamen esse admoneo.

Caietanus.

6
Pauli II. constit. 6.

Alia item excommunicatio adiungi posset ex eodem Paulo II. in Extrauaganti 6. *Ambitiose, & habetur in Iure lit. de rebus Ecclesiæ non alienandis: in qua prohibet omnem alienationem bonorum Ecclesiasticorum, omneque pactum, vel contractum de eisdem bonis contra formam illius constitutionis factum, & sententiam excommunicationis profert tam in eum, qui huiusmodi bona alienat,*

A quam in eum, qui recipit. Hæc ramen excommunicatio etiam reservata non est: ut bene indicat Angelus Excommunicatio, 7. casu 48. Fertur autem his verbis excommunicatio: *Tam qui alienat, quam qui res alienatas seu bona Ecclesiæ reserpsit, sententiam excommunicationis incurrit: non ergo propter quodlibet pactum, aut contractum, sed solum propter alienationem lata est illa excommunicatio.* Quando autem sit vera alienatio, præter donationem, aut venditionem propriam, non est hunc à nobis explicandum: certum est autem omnem contractum, quo transfertur in alium usus fructus, vel dominium utile rei etiam temporale, vltra tempus à iure commissum, vocari in eo textu alienationem: atque ita omnia pacta ibi numerata esse species quasdam alienationis: ideoque excommunicationem, quæ de genere fertur, in omnes species cadere. Affirmat autem Syluester, Excommunicatio, 7. n. 83. constitutio. Syluester illam nec feruari, nec in multis locis receptam fuisse. De qua copiosius disputat Nauarrus in comment. de Alienat. rer. Ecclesiæ.

Tertia excommunicatio ex Pauli II. Constitutione 3.

Tertia sumitur ex eodem Paulo II. in sua Extrauaganti 3. quæ in Bullario habetur, quæ incipit, *Munera: in qua præcipit, ne quis iam officialium Romanæ Curie, aut Summi Pontificis in terris suis (quos ibi late numerat) aliquod genus muneris, scilicet aurum, argentum, aut vestimentum, aut equum, aut aliquid aliud cuiuslibet speciei accipiant præter excellentiam, & poculentam in modera ta quantitate, scilicet quæ intra biduum consumi possint, accipiant ab his, quibus præfunt, vel apud quos officia exercent: & subdit, Alioquin amittentes quæ accipientes, etiam si Pontifici præfulgeant dignitate, dummodo non sint Sacre Romanæ Ecclesiæ Cardinales, &c.* Ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, à qua absolui non possint, à Romano Pontifice. Circa quam solum aduerto, non obligare extra Romanam Curiam, & terras subiectas Summo Pontifici, & ex parte dantium esse uniuersalem ad omnes tam communities, quam singulares personas, tamen habentes respectum subiectionis, vel si milem ad eum, cui dant: ex parte vero recipientium, esse specialem pro officialibus Papæ ibi numeratis cum exceptione Cardinalium.

Quarta excommunicatio lata est à Leone X. in Concilio Lateranensi, sess. 11. contra Prædicatores, qui aliquid commiserint in suis concionibus contra ibi præcepta. Primum est, ut *Euangelicam veritatem, & sanctam Scripturam iuxta Doctorum Ecclesiæ declarationem pertractent, nihilque adiciant contrarium, aut dissonum vero sensui Scripturæ, eiusque veritate & sane intellectu, iuxta prædictorum Doctorum interpretationem.* Secundum est, ut *tempus præfixum succurrorum malorum vel aduentus Antichristi, aut certum Iudicii diem prædicare non præsumant.* Tertium, ne *alia similiter futura quasi specialiter reuelata dicant, aut alienas inaneque diuinationes asseruerint, aut alio quocunque modo tractanda assument.* Quartum, vi à Prælatum aliorumque Superiorum, eorumque status scandalosa detractione absterneant. Quintum (addunt multi) *incerta, aut ficta miracula prædicent; tamen licet de hoc fiat mentio in narratione illius constitutionis, postea incipit prohibito ab illis verbis: Sacro approbante Concilio statuimus, & ordinamus, &c.* Et non additur illud speciale de falsis miraculis: & ideo non facile extenderem illam censuram vltra verborum exigentiam, quia per sese est nimis ampla, & multiplex in prohibitione. Posteaque subdit censuram prauissimam generaliter complectentem omnem transgressionem, contra ibi præscripta, quod satis rigorosum est, indige-

digeretque longa interpretatione, si singula verba expendere, & quoad fieri posset, moderari vellemus, sed non possumus immorari: & si considerentur quæ in similibus diximus, non erit hoc difficile lectori mediocriter instructo. Eo vel maxime, quod mihi est valde dubium, an hæc lex, & excommunicatio vñ, & consuetudine recepta sit: quod de omnibus excommunicationibus illius Concilij affirmat Caietanum verbo *Excommunicatio*, in fine post caput 81. & Bartholomæum Carranæ in Summa Conciliorum in fine illius Concilij, & Nauarrus ca. 27. n. 110. & ideo alias excommunicationes, quæ in eo feruntur, prætermitto.

Caietan.
Barthol.
Carranæ.
Nauarr.

Quinta excommunicatio contra accedentes ad sepulchrum Domini
Nihilominus licet in Papa ex libro Penitentiarij, Antio. Syn. Armini. Nauarr.

Quinta excommunicatio sumitur ex libro Penitentiali Summi Pontificis, quam ibi refert se vidisse D. Antoninum 2. parte, titulo 24. cap. 30. in fine, in hæc verba: *Accedens ad sepulchrum Domini causa deuotionis sine licentia Papæ, est excommunicatus, & eius absolutio Papæ referuatur, vel summo Penitentiario, vt reperitur in libro Penitentiario summi Penitentiarij.* Eandem attingit Syluester verbo *Excommunicatio*, 7. numer. 91. cal. 55. & addit Archidiaconum referentem se etiam illam vidisse in eodem libro. Eandem referunt Armilla numero 69. & Nauarrus numero 109. nullam vero expositionem adiungunt, nec dicunt, an hæc lex nunc obliget, & recepta sit: videtur enim communiter ignorari, & non esse satis promulgata ex eo solum, quod in libro penitentiario contineatur: & ideo non dubito, quin saltem propter ignorantiam multi peregrini excusentur ab hac obligatione, & censura. Non audeo autem dicere, ita esse derogatam per contrariam consuetudinem, vt non obliget etiam scientes illam; quia nec citati auctores hoc dicunt, nec mihi alias constat. Supposita ergo illa lege, solum est aduertendum, eam solum loqui de his, qui religionis causa Hierusalem, ad loca sancta visenda incedunt. Vnde qui negotiationis causa illuc progredieretur, & postea ex deuotione ad sepulchrum accederet, non ageret contra hanc legem, nec incurreret hanc censuram: quia intentio legis non est loqui in eo casu.

Dubium de
otto peregrini
naturæ scilicet
responsum
24.

Dices: Ergo votum peregrinandi in Hierusalem nec prudenter fit, neque obligat; quia promissio de re, quæ pendet ex voluntate Principis, non indicit obligationem, vt quidam aiunt. Respondetur, falsum esse hoc principium ita simpliciter intellectum. Qui ergo promitteret talem peregrinationem conficere sine facultate Papæ, male faceret: & tale votum non obligaret, esset enim de re illicita: & in hoc sensu habebit verum illud principium: qui autem vouit simpliciter illum actum, intelligitur vouere illum eodem modo, quo licite fieri potest, & consequenter subintellecta conditione, si Papa facultatem concefferit: & hoc modo obligat promissio facti pendens à voluntate Principis, saltem ad petendam à Principe facultatem, & illa obtenta ad implendum promissum: quod, si denegata fuerit, iam tunc cessabit obligatio promissionis.

Sexta excommunicatio contra fœminas ingrediennes monasteria virorum Religiosorum ex Motu proprio Pij V.

Sexta excommunicatio sumitur ex quodam Motu proprio Pij V. qui est 22. in illo libro, & incipit: *Regularium personarum.* Vbi excommunicat omnes fœminas, quæ ingrediuntur monasteria Carthusiensium, & aliorum virorum regularem vitam agentium eiusque excommunicationis absolutionem sibi referuat. Similemque constitutionem habet Gregorius XIII. & est 36. sub eius nomine in eodem libro. Ex earum occasione orta est hoc tempore quæstio, an omnes fœminæ, quæ huiusmodi monasteria ingrediuntur, mortaliter peccent, & Fr. Suarez tom. 5.

hanc censuram incurrant. Sed quod attinet ad censuram, aduertendum est, hos Pontifices prius reuocare facultates omnes fœminis concessas ad ingredienda monasteria virorum: postea vero sub dicta censura prohibere, ne mulieres, *presumptione, aut pretextu earum facultatum*, talia monasteria ingrediuntur: non ergo omnes ingredientes, sed solum illæ, quæ *presumptione, & pretextu harum facultatum* id faciunt, talem censuram incurrunt: nam hæc sunt expressa verba legis, quibus standum est. Imo Pius V. addit verba illa: *Postquam harum literarum notitiam habuerint*: quia donec tales personæ scient huiusmodi facultates esse reuocatas, earumque vñ sub hac censura interdictum, eam non incurrunt. Vnde à fortiori fit, vt quæ alio titulo ingrediuntur, ex vi huius legis non peccent mortaliter, quia non violat illam.

An vero ex alio capite mortaliter peccent, alio loco expendendum latius est. Videntur tamen dicti Pontifices supponere, illud factum esse alias grauiter prohibitum, quandoquidem facultas Pontificis necessaria existimatur, vel illud liceat, & ipsi reuocant tales facultates ne liceat. Dicunt enim se reuocare illas facultates, vt *quæti Religiosorum consulant*: at vero si post dictam reuocationem adhuc esset licitum mulieribus ingredi eadem monasteria aliis pretextibus, seu titulis, parum, vel nihil Religiosorum quæti consilium esset per illam reuocationem. Nihilominus nec in communi iure Pontificio, neque in alijs Pontificum decretis inuenio generalem legem hoc prohibentem sub mortali: neque etiam ex natura rei, aut ex ipsa professione, seu votis Religiosorum video in hoc actu per se, & intrinsecam malitiam: & ideo non existimo in vniuersum esse hoc peccatum mortale, si excludantur extrinsecæ circumstantiæ prauæ finis talis ingressus, vel scandali, vel violentiæ, aut iniuriæ monasterio illatæ, & similes. Consulenda ergo sunt peculiaria instituta ipsarum Religionum; & si in aliqua inuenitur prohibitio talis à Pontifice confirmata, quæ ex verbis, vel censuris præ se ferat grauem obligationem, contra illam prohibitionem ingredi erit peccatum mortale: vbi autem non fuerit talis constitutio habens hanc vim, non erit tale peccatum, quia non est vnde oriatur. Atque ita constat quomodo dicti Pontifices consulerint paci, & tranquillitati Religiosorum, conseruando illos in vniuersumque institutione, & tollendo dispensationes eius quoad hanc partem, non vero addendo maiorem obligationem, quam ex proprijs constitutionibus habeant.

Ex quibus facile intelligitur alia pars illius constitutionis, quæ ad ipsos Religiosos, eorumque Superiores, seu Prælatos refertur, eosque grauissime punit, si huiusmodi fœminas ingredi sua monasteria permittant. Et inter alia Pius profert in eos censuram suspensionis à diuinis: Gregorius autem hanc eandem excommunicationem referuatam ad eos extendit. Est enim sub eadem limitatione, & conditione hæc pars intelligenda: non enim peccant Prælati religionum contra hanc legem, nec illius pœnas, aut censuras incurrunt, permittendo fœminas ingredi sua monasteria quocunque titulo, aut modo; sed tantum si eas admittant pretextu dictarum facultatum, vt in iisdem constitutionibus expresse habetur. An vero, & quam grauiter peccent alijs rationibus, aut modis hunc ingressum permittendo, quæue pœnas propterea incurrant, non potest vna regula definiri; quia nulla est circa hoc lex pro omnibus religionibus virorum generaliter lata, sed vniuersumque religionis Prælatum consulere debet suas constitutiones, & leges, & iuxta eas gubernari.

Aduertendum vltimo est, Gregorium XIII. extendisse hanc prohibitionem ad Monasteria Monialium,

12

13

14

Quam partem incurrant Religiosi fœminas ingredi sua monasteria permittentes.

Eadem ex-

communica-
tio ad om-
nes personas
ingredientes
monasteria
Monialium.
Et ad Mo-
niales id
permitten-
tes extendi-
tur.

nialium, reuocando facultates omnes quibuscun-
que personis concessas ad ingrediendum illa, & im-
ponendo eandem censuram ipso facto cum eadem
reseruatiōe, tam viris, quam sceminis vtentibus
illis, quam superioribus Religionum, vel aliis ea-
rum personis eas admittentibus. Quæ omnia, quan-
tum ad vim huius constitutionis spectat, eodem
modo, & cum eadem limitatione intelligenda sunt.
Addit vero idem Gregorius aliam specialem pro-
hibitionem ingrediendi Monasteria Monialium
prætextu licentiarum ab Episcopis, vel Prælatibus ea-
rum concessarum, nisi duntaxat necessitate vrgen-
te. Itaque (quod notandum est) quamuis Episcopi,
vel Prælati nec debeant, nec possint hanc faculta-
tem concedere, nisi in casibus necessariis, iuxta dis-
positionem Concilij Tridentini sess. 25. cap. 5. de Re-
format. si forte illam male concedant absque tali
necessitate: Gregorius specialiter vetat vsum talis
facultatis, & tacite declarat irritam esse, & nullius
momenti: & licet facultas data sit recte, & ex causa
necessaria, hac cessante, vetat etiam Gregorius v-
sum illius facultatis, & saltem pro eo tempore in-
sufficientem esse declarat, additque, *sub eisdem poenis*
ipso facto incurrendis tam ex parte ingredientium, quam
ex parte Monialium admittentium ipsos. Vnde cum in-
ter illas poenas vna fuerit excommunicatio Papæ re-
servata, hæc etiam nunc in illo casu incurritur. Est
que vniuersalis quoad personas ingredientes cu-
iuscunque ordinis, vel conditionis sint; & ex parte
Monialium admittentium ipsas. Additur autem i-
bi verbum *presumant.* Vnde si ad Monialem ex offi-
cio non pertineat impedire, vel admittere huius-
modi ingressum, etiam si, cum possit, non impediat,
vel resistat illi, non incurrit, quia non solum nihil
presumit contra hanc legem, verum etiam nec di-
recte, nec indirecte cooperatur ad talem ingressum.
Secus autem esset, si iniuraret, vel aliquo positiuo
modo faceret illam personam ingredi; quia iam
tunc directe admitteret. At vero Monialis, quæ ex
officio tenetur impedire, si id non faceret, saltem
indirecte censeretur admittere, quia potest, & te-
netur non admittere, & admittit: excusaretur au-
tem à censura, si ex aliqua inaduerentia, aut per-
turbatione, vel negligentia, à suo munere deiceret;
quia tunc non ex presumptione ageret contra
hanc legem: quod ipsa requirit, vt talis censura in-
curratur. Denique ex his constitutionibus fere hæc
tantum vltima pars potest nunc esse vsui, & pluri-
mum obseruanda est: nam de aliis antiquioribus
facultatibus vix iam est memoria; & raro inuenitur
aliquis, qui prætextu earum huiusmodi ingressum
intenter.

*Septima excommunicatio contra committentes si-
moniacam confidentiam, ex Pii V. Con-
stitutione 87.*

Varia confi-
dentia modi
proponun-
tur & expli-
cantur.

Septima excommunicatio sumitur ex constit. E
stione Pii V. 87. *Intolerabilis*, ferturque contra eos,
qui committunt crimen simoniacæ confidentiæ
beneficialis. Est autem latissima illa constitutio, &
plures modos confidentiæ ponit, quos nunc late
persequi, & explicare extra nostrum esset institutū;
breuiter tamen adnotare aliquos non erit inutile.
Primus est, quando beneficium recipitur ab aliquo
sub confidentia: quod postea vel eidem restituitur,
vel alteri dabitur, vel illius fructus, vel eorum pars,
aut pensio eidem, vel alteri soluitur. In quo casu
aduertenda sunt duo: vnum est, quod in eo nullam
mentionem facit dantis, sed tantum accipientis:
quare ex vi huius clausulæ solus recipiens incurrit
censuram in tali casu, non dans sub tali spe, vel fidu-
cia; quia lex de illo non loquitur, & non est exten-

A denda ob similitudinem rationis, vt saepe dixi. Et
fortasse voluit Pontifex magis rigore in hoc age-
re cum recipientibus, quia homines procliuiores
sunt ad recipiendum, quam ad dandum. Annota-
dum item est verbum illud difficile, *sola dimittentis*
intentione. Significat enim Pontifex, etiam si confi-
dentia fuerit mentalis, si effectus eius fuerit suble-
curus, censuram incurri: quod videri potest difficile
cum actus interior puniri nō possit, vel saltem non
soleat per ecclesiasticas censuras. Respondetur, hic
non puniri actum mere internum, sed exteriorem
à praua intentione interiori procedentem, nempe
receptionem beneficii ab eo, qui tali intentione
confert.

B Animaduertere autem oportet, non posse hanc
excommunicationem incurri, si intentio dantis sit
sit interna, & occulta, vt à recipiente nullatenus co-
gnosci queat: nam tunc nō posset ipse recipere qua-
si consentiendo illi intentioni, vt ita dicam, confi-
dentiali. Quia confidentia necessario debet inchoari
ex voluntate dantis, alioqui confidentia nō est, etiā
si recipiens beneficium sua sponte haberet propo-
situm restituendi illud beneficium ipsimet danti,
vel alteri eius amico, vel consanguineo; quia libe-
rum illi est hoc facere. & quando ab alio non exi-
gitur, nulla est difformitas: necesse est ergo, vt confi-
dentia incipiat ex parte dantis: ergo etiam ne-
cesse est, vt hæc intentio dantis sit etiam nota reci-
pienti. Quod ergo ait Pontifex: *sola dimittentis in-
tentione*, subintelligit cognita quacunque ratione à
recipiente, etiam si inter eos nō intercedat pactum,
nec expressus sermo de hac re, sed coniecturis, &
quasi nutibus se intelligant. Quæri vero potest, quā
certa, vel probabilis cognitio huius intentionis dan-
tis requiratur in recipiente. Respondeo, debere esse
ita moraliter certam, vt sine peccato, seu temeritate
iudicari possit, eum huiusmodi intentionem habere.
Vnde, si considerata conditio, vita, & honesta-
te dantis, & aliis probabilibus coniecturis, possit p-
babiliter credi, illum non habere illam intentionem,
etiam si rationes aliquæ suspicandi, vel dubitandi
occurrant, possunt, & debent deponi: nec incurritur
censura recipiendo beneficium ab huiusmodi
dante, quia nemo debet de proximo suo malum te-
mere suspicari: & alioqui semper est licitum iuxta
prudens, & probabile iudicium operari. Quando
vero coniecturæ sunt adeo vehementes vt sufficiat
ad id probabiliter credendum, tunc sufficit illa co-
gnitio, vt receptio talis beneficii vitanda sit sub hac
censura.

Quæret vero vltius aliquis, an incurrat hanc
censuram is, qui recipit beneficium ab aliquo,
quem existimat illud dare cum intentione confi-
dentiæ, cum alter reuera talem intentionem non
habeat, sed per temeritatem, vel errorem ab alio
existimata sit. Respondeo in primis, quamdiu reci-
pienti non constat suam existimationem falsam
fuisse, teneri saltem ex conscientia erronea, seu ex
communicatum habere; quia secundum dictamen
conscientiæ suæ hanc legem violauit, & conse-
quenter in eius censuram incidit, non quoad se, sed
suam conscientiam, vt aiunt. At vero si postea illi
constet alium non habuisse talem intentionem,
consequenter intelliget se non incurrisse censuram,
& cum deponat conscientiam, nullo modo ligatus
manebit, quia crimen commissum ex sola confi-
dentia erronea, & non iuxta veritatem actionis, non
sufficit ad veram censuram in re ipsa contrahen-
dam, vt supra probatum est; potest autem de tali
deceptione postea constare altero è duobus modis:
primo, si postea attentius, & prudentius expen-
dens coniecturas, quas prius habuit, intelligat nō il-
las fuisse sufficientes ad id existimandum, & postea
maiores non habeat, neque nouum iudicium talis
intentionis. Secundo, si postea is, qui dedit bene-
ficiū

cium intellecta conscientia alterius, omnino neget se habuisse talem intentionem; & praeteritum si id iuramento confirmet, & nullo modo velit, aut permittat, ut effectus talis conscientiae executioni mandetur. Nam quodlibet istorum sufficit ad moralem certitudinem, & securitatem in conscientia, quidquid sit de foro exteriori.

18 Tandem inquiri circa hoc potest, si quis recipit beneficium à dante cum praedicta intentione conscientiae, absque intentione operandi postea iuxta conscientiam eius, sed animo decipiendi illum, an tunc incurrat hanc censuram, & alias penas huius legis. Videtur enim non incurre: nam ille actus est imperfectus in suo genere, & in rigore ex parte recipientis non habet malitiam, vel speciem simoniae.

19 Secundus modus conscientiae ibi declaratus est, si collator conferat beneficium quous modo vacans, aut si patronus etiam laicus praesentet, vel elector eligat aliquem ea conditione tacita, vel expressa, ut postea confirmatus, electus, vel praesentatus conferat fructus, vel partem eorum ad viuitatem, vel libitum conferentis, vel cedentis, aut alterius cuiuscunque, vel etiam ut pro arbitrio eorumdem, vel alterius de beneficio disponat contrariis communis ordinationem. Quae sola verba vltima indigent aliqua expositione. Non est enim sensus, necessarium esse, ut conscientia sit de dispositione facienda contra ius commune, id est in aliquem indignum, irregularem, vel aliquid simile, aut quod futura sit sine autoritate praelati: nam hoc modo non satis occurreretur huic malo quod Pontifex intendit: raro enim includit conscientia illam deformitatem. Quotiescunque ergo malitia conscientiae interuenierit, etiam si sit in ordine ad personam dignam, & cum intentione adhibendi omnia necessaria secundum commune ius ad collationem, est hoc loco interdicta, nam propter hoc praecipue fertur haec lex, non propter aliam malitiam. Sensus ergo est huiusmodi collationem, praesentationem, vel electionem sub tali conditione esse contra ius communis ordinationem.

20 Aduertere etiam oportet in hac clausula, quod non solum loquitur de futuris, sed etiam de praeteritis. Fr. Suarez, tom. 5.

21 itis, ut patet ex illis verbis *Contulerit ante hac, vel conferet in futurum*. Cum autem excommunicatio non feratur pro praeteritis, ut supra dictum est, non potest hae censura simpliciter cadere in praeterita facta, nisi sub aliqua conditione in futurum, quae paulo inferius explicatur, ubi excommunicantur omnes, qui huiusmodi beneficia, pensiones, & alia huiusmodi, intercedente hoc conscientiae vitio, receperunt, ac retinent, nisi statim celeri dimissione sibi profecerint. Vbi etiam noto, huiusmodi excommunicationem semper ferri in recipientes, non vero in conferentes, eligentes, vel praesentantes. Ex quo etiam intelligi potest, alteram superiorem clausulam non esse positam, ut censura pro facto praeterito ferretur, sed ut aliae poenae in foro exteriori imponerentur: & ad explicandum modum praesumendi, vel probandi huiusmodi conscientiam in foro exteriori. Et ad eadem fori exterioris praesumptionem pertinent alij duo modi conscientiae, quos consequenter describit Pius Quintus, & ibi legi possunt in quibus non obstante praesumptione fori exterioris, semper aduertendum est ad iudicandum de censura in interiori foro) an reuera talis conscientia intercesserit: parum enim oberit praesumptio, si in re ipsa non fuit conscientia. Atque eodem sensu accipiendum est verbum illud in fine vltimae clausulae positum, licet ipsum conscientia crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum, nam hoc etiam pertinet ad praesumptionem fori exterioris, ut Nauarrus declarauit in Summa capitulo vigesimo octauo, numero 110. vers. Sexto. In quo alia, quae ad huius constitutionis declarationem conferunt, legi possunt.

Octaua excommuni. contra violantes suspensionem contractam per indebitam admissionem resignationis beneficij.

22 Octaua excommunicatio referuata sumitur ex eodem Pio V. constitutione 58. Quanta, in qua agit de beneficiorum collatione, praesentatione, &c. Et primo suspendit Episcopos, & quoscunque beneficiorum admittere, si id faciant extra casus designatos, & contra formam ibi praescriptam. Deinde in eos profert sententiam excommunicationis referuata, si post contractam praedictam suspensionem, actus quibus sunt suspensi, exercere attentauerint. Vbi solum est considerandum, huiusmodi excommunicationem non imponi propter violationem similis suspensionis, sed tantum quando suspensio contracta est propter tale delictum, quia poena legis non est extendenda ultra casum legis. Vnde verba illius constitutionis sunt, Et nihilominus in eos, qui sic suspensi, &c. Idem animaduertendum est, praedictam suspensionem non solum à singularibus personis, sed etiam à Capitulis, seu Conuentibus incurri posse, si ad ea promissio beneficiorum, seu admissio resignationum pertineat, & in usu eius contra dictam constitutionem delinquant: Quia vero excommunicatio ferri non potest in Capitulum, seu Conuentum, ideo in praedicto casu loco excommunicationis fertur suspensio à diuinis in huiusmodi Capitula, vel conuentus, ut in eadem constitutione habetur.

23 Nona excommunicatio sumitur ex Concilio Tridentino sess. 21. capit. 11. de Reformat. Estque quoad personas clericorum, & laicorum, qui praesumunt usurpare quacunque arte aut modo bona, res, iura, fructus, redditus, aut iurisdictiones alicuius Ecclesiae, aut beneficii secularis, vel regularis Motum Pretatis, vel aliorum piorum locorum, & sic occupantes, vel impediennes, ne ab eis percipiantur ad quos iure pertinent, anathemati subiicit, donec

plene

18 Incurritur hanc censuram qui à conscientia recipit sine intentione operandi iuxta conscientiam eius.

19 Secundus modus conscientiae ibi declaratus est, si collator conferat beneficium quous modo vacans, aut si patronus etiam laicus praesentet, vel elector eligat aliquem ea conditione tacita, vel expressa, ut postea confirmatus, electus, vel praesentatus conferat fructus, vel partem eorum ad viuitatem, vel libitum conferentis, vel cedentis, aut alterius cuiuscunque, vel etiam ut pro arbitrio eorumdem, vel alterius de beneficio disponat contrariis communis ordinationem.

20 Aduertere etiam oportet in hac clausula, quod non solum loquitur de futuris, sed etiam de praeteritis.

21 Pius Quintus.

22 Pius V. constit. 58.

23 Concilio Tridentino.

plene restituant, & à Romano Pontifice absoluantur, & ex hoc ultimo verbo constat hanc censuram referuatam esse.

Præter has censuras inueniuntur aliæ in aliquibus Conciliis præsertim ex nouioribus, vt in Lateranensi sub Leone X. & in dicto Bullario Summorum Pontificum, sed adeo sunt occultæ & ignoratæ, vt extra vsum esse videantur, ideoque vel nunquam fuerint receptæ: vel iam sint abrogatæ & propterea nec auctores frequenter illas pertractant, neque mihi vtile visum est circa eas immorari. Præsertim quia omnes quæ sunt alicuius momenti ad eas, quas pertractauimus, reduci possunt. Præterea in privilegiis religionum inueniuntur nonnullæ excommunicationes Summis Pontificibus referuatæ, quales sunt illæ, quas de Religionibus Prædicatorum & Minorum tractant scribentes, præsertim Antoninus 3. p. tit. 24. c. 70. & Caieta. verb. Excommunicatione, c. 81. & Syluester, Excommunicatio, 7. num. 84. & Nauarr. cap. 27. num. 11. quibus annotatione dignum nunc nihil addendum occurrat.

Anton.
Caietan.
Syluester.
Nauarr.

DISPUTATIO XXIII.

De excommunicationibus non referuatis Summo Pontifici.

Excommunicationes has nonnulli diuidunt in referuatas Episcopis, & eas quæ nulli referuantur, vt videlicet in Syluestro, Angelo, Nauarro, & aliis. Caietanus vero omnes excommunicationes non referuatas Papæ Episcopales vocat. Mihi prior diuisio non est visa necessaria, quia, vt statim in sect. I. ostendam, nullæ sunt excommunicationes ipso iure latæ, quæ nunc obligent, & sint Episcopo referuatæ, præter eas, quæ à nobis obiter tactæ sunt dum excommunicationes Papæ referuatas explicaremus: illa vero appellatio Caietani non ex reservatione sumpta est, sed ex eo, quod ad absoluendum ab his excommunicationibus potestas quasi ordinaria est in Episcopo, in aliis vero per quandam communicationem seu participationem. Omnes ergo censuras non referuatas Papæ simpliciter non referuatas appellamus, de quibus eodem ordine, quo de referuatis dicemus.

SECTIO I.

Utrum Aliquæ excommunicationes sint ipso iure latæ, & referuatæ Episcopo.

Angel.
Syluest.
Nauarr.

Angelus verb. Excommunicatio. 6. & latius Syluester ver. 8. & Nauarrus num. 112. & 113. aliquas excommunicationes in hoc ordine ponunt, quas ego cenſeo vel non esse proprie & specialiter referuatas Episcopis, ideoque iam esse explicatas, vel non esse proprie ipso iure latas, vel, si quæ sunt, nunc propter posteriores leges vel privilegia vim non habere. Vt autem hoc ostendam, per singulas ab ipsis numeratas discurrem, quoniam ad nonnulla iura intelligenda, & ad doctrinæ perfectionem inutile non erit.

Nullas esse
excommuni-
cationes re-
feruatas.

A Principio numeratur excommunicatio lata ab Episcopo per statutum eius, in quo eam sibi referuat iuxta ea. Nuper. de Sent. excommunic. Immerito tamen hæc in præsentem affertur, vbi non agimus de excommunicationibus latis per particularia iura, sed de illis quæ sunt in generali, ac pene impossibiles, quoniam in diuersis diocæbus diuersæ sunt, & variæ leges ferentes censuras, sicut etiam sunt multiplices in variis religionibus, quas nemo in hoc ordine ponit. Vnde considerandum est, aliud esse reservationem esse declaratam in iure communi, aliud excommunicationem esse latam eodem iure: hoc posterius verum non est de talibus censuris: & hoc est quod nunc agimus: illud autem prius non solum de excommunicationibus latis ab Episcopo per statutum, sed generaliter de latis à quibuscunque qui possunt canones vel statuta concedere, dici potest, vt patet ex eodem cap. Nuper. Generalis enim regula est, Quicumque potestatem habet ferendi censuram, posse etiam illius absolutionem sibi referuare, respectu inferiorum potestatem enim superiorem limitare non potest. Hoc autem sensu etiam excommunicatio lata ab homine potest dici referuata iure communi ipsi ferenti, non quia talis excommunicatio iure lata sit, sed quia secundum ius commune, nullus potest ab illa absolvere, nisi qui illam tulit, vel eius superior.

Secundo ponitur excommunicatio, quam incurrit, qui in crimine communicat cum excommunicato ab Episcopo, ille enim excommunicationem incurrit ipso iure latam, & referuatam Episcopo in c. Nuper. Verumtamen hæc excommunicatio seu reservatio non est propria Episcoporum, sed generaliter fit, ad eum qui excommunicationem primam tulit, siue per ius, aut statutum, siue per sententiam: vnde sæpius pertinent ad alios iudices seu Prælatos minores Episcopis: imo cum proportionem, etiam ad Papam: ideo agendo de excommunicationibus Papæ referuatis hanc censuram declarauimus superiori disp. sect. 2. & ibi dicta applicanda sunt cum proportionem ad omnes iudices, & prælatos inferiores.

Tertio ponitur in hoc ordine excommunicatio, alias referuata Papæ, pro his casibus, in quibus ad illum non est accessus, neque ad legatum eius. Quæ doctrina vera est, & tradita disp. præced. sect. 1. Dicimus vero hanc reservationem non esse per se factam Episcopo, sed Summo Pontifici: ab illo autem deriuatur ad Episcopum ob iustum impedimentum. Quod si necessitas maior sit, aliis etiam communicatur absolutio iuxta ordinem ibi præscriptum, & ideo casus hic alia expositione non indiget.

Quartus casus est similis præcedenti de censura canonis, si quis suadente, quando percussio clerici levis est, vel, si sit inter religiosos quando talis est, vt diocæsani auctoritatem requirant, iuxta cap. Cum illorum, & cap. Peruenit, de Sent. excommunic. Verumtamen hic etiam casus explicatus est cum illo canone, quia ab illius reservatione dimanat: & potius dicenda hæc esset concessio specialiter facta Episcopo, quam reservatio, nam hæc facta est Pontifici: ipse vero postea illam facultatem concessit Episcopis. Sicut etiam concessit illam Abbatibus circa suos Monachos, extra quosdam casus grauiores, & non propterea dicitur hæc reservatio proprie facta Abbatibus.

Quinto numeratur excommunicatio lata in cap. Eos qui, de Sentent. excommuni. in 6. vbi illi, qui in casu necessitatis absoluuntur ab inferiori, si postea, cum possint, non representant se superiori, ad quem per se spectabat absolutio, excommunicantur excommunicatione eidem superiori referuata. Verumtamen de hac censura idem dicendum est, quod de secunda, quia illa referuata non fit Episcopo, nec est propria eius, sed fit cuiuscunque iudici ad quem pertinebat

Quintus casus
de Sentent. excommuni.
in 6. Eos qui
de Sentent. excommuni.
in 6.